

Poština plačana v gotovini

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK X ★ LIV **2** FEBRUAR ★ 1954

VSEBINA:

Dr. Jože Pretnar: 65 let slovenskega planinstva	65
Leopold Stanek: Človeku	71
Ing. Lev Pipan: Po 20 letih spet v Durmitorju	72
Janko Blažej: Po gorskem svetu združenega kraljestva	80
Vlasto Kopač: Iglu	89
Anka Tuma: K portretu dr. Henrika Tume	94
Dr. Henrik Steska: Kresna noč	95
Vlado Fajgelj: Od Ojstrice do Boskovca	96
Tone Bučer: Major Charles Wylie o odpravah na Mount Everest	103
Anton Blažej: O transverzalni poti in še nekaj	104
Društvene novice	105
Iz planinske literature	113
Razgled po svetu	121

Priloga v 2. številki: Foto Ivan Tavčar: Ojstrica z Velike Planine
Prilogo natisnila tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanaajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica št. 12, poštni predal 214, telefon št. 22-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 400.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 100.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 602-T-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Dokazano je, da proizvaja kolektiv

TOVARNE ČEVLJEV

Alpina

ŽIRI

prvovrstne terenske
čevlje, ker uporablja
samo vestno izbran
material in ima dol-
goletne strokovne
izkušnje

DOBRO BLAGO JE NAJCENEJŠE!

60 LET SLOVENSKEGA PLANINSTVA

(Nadaljevanje)

4. Reševalna služba in vodništvo

orsko reševalno in vodniško službo v okrilju SPD sta formalno urejevala že pravilnik o organizaciji reševalnih odsekov in reševalnih postaj (gl. Pl. V. 1931, str. 92 do 96) in naredba s pravilnikom o gorskih vodnikih (gl. Pl. V. 1931, str. 47 do 52). Kakšna pa je bila reševalna služba takrat v praksi, kaže primer, ko je enega ponesrečenca reševalo 15 nosačev in neizvežbanih reševalcev kar z dvema nosiloma; temu primerni so bili seveda tudi stroški reševanja. In vodništvo? Po dobro nadelanih in z minijskimi madeži opleskanih, z žicami in klini pa kar nevarno zavarovanih potih in stezah na skoro vsak vrh našega ne obsežnega gorovja so lahko hodile množice tudi neizkušenih planincev brez vodnika. Plezalne ture so se delale s prav redkimi izjemami brez poklicnih vodnikov. Na prste ene roke pa bi lahko prešteli tiste pooblaščenec vodnike, ki so bili v stenah res doma in so obvladali moderno tehniko plezanja in zavarovanja za vodstvo po plezalnih smereh v naših Julijskih ali Savinjskih Alpah.

Glavna naloga, ki se je je glede ureditve reševalne in vodniške službe moralo lotiti vodstvo SPD glede na posebnosti našega gorstva in naraščajoči razmah strme in zimske alpinistike, ki je bilo zvezano s povečanimi nevarnostmi in naraščajočim številom nesreč, je obstajala v naslednjem:

1. izpopolniti pravilnik o reševalni in vodniški službi ter vpeljati čim strožjo disciplino in red v njihovo izvajanje;
2. teoretično in zlasti praktično izvežbati fizično in moralno ustrezajoč kader reševalcev in gorskih vodnikov;
3. izvršiti potrebam ustrezajočo reorganizacijo centralnega in podružničnih reševalnih odsekov in postaj, izpopolniti reševalne pripomočke in opremo ter preskrbeti potrebna denarna sredstva za stroške reševanja brez ozira na to, ali je ponesrečenec društveni član ali ne.

V ta namen se je predvsem okrepilo centralno vodstvo reševalne službe z novimi izkušenimi močmi iz Ljubljane in od nekaterih podružnic, ki so poleg drugega temeljito obvladale tudi problematiko in tehniko strme in zimske alpinistike. Iz njihove vrste je priznan strokovnjak v zdravstveni in reševalni službi ogledal in proučil pri DÖAV na Dunaju in v Monakovem napredno organizacijo in reševalno opremo nemške reševalne službe. To je znatno olajšalo načrtno delo Centralnega reševalnega odseka.

Na skupščini v Kranju 25. in 26. nov. 1933 je bil soglasno sprejet novi pravilnik o reševalni službi. Ustanovil se je poseben cen-

tralni reševalni fond, v katerega so imele prispevati poleg Osrednjega društva tudi vse podružnice po številu svojih članov. Reorganizirale so se ali na novo ustanovile v okolju podružnic, kjer je bila za to potreba in primeren kraj, reševalne postaje, od koder se je mogla hitro sestaviti primerno številna in opremljena reševalna odprava in v najkrajšem času doseči kraj nesreče.

Zaradi izvežbanja potrebnega števila stalnih reševalnih moštvo so se v območju reševalnih postaj izbrali telesno in moralno sposobni domačini, vajeni gora in že kolikor toliko izurjeni tudi v plezalstvu. Pri tem se je gledalo na to, da se pritegnejo tudi vsi vodniki in vodniški pripravniki.

Teoretična in praktična izobrazba se je vršila načrtno in postopoma. Pri tem so se iz praktičnih razlogov povečini združili tečajji za reševalce in vodnike s to razliko, da so morali vodniški kandidati predelati še dodatno snov in opravljati teoretični in praktični izpit za vodnika, nakar so šele dobili vodniško diplomu. Pri tej akciji je igrala važno vlogo strokovnjaško in poljudno spisana knjiga dr. Bogdana Breclja »Prva pomoč v nezgodah«, ki jo je založilo v okviru Planinske knjižnice Osrednje društvo SPD. Ta knjiga ni samo koristno služila za pouk planincem, temveč je bila hkrati odličen učbenik za reševalni in vodniški naraščaj. Prvi teoretični in praktični tečaj za reševalce in gorske vodnike se je vršil od 20. do 26. nov. 1933 v Ljubljani. Udeležilo se ga je 54 reševalcev in vodniških pripravnikov iz raznih okolišev Slovenije. Priznani strokovnjaki so poljudno predavali o somatologiji, higieni in prvi pomoči v nezgodah, o geografiji, geologiji, meteorologiji, kartografiji in orientaciji na terenu ter o dolžnostih reševalca in gorskega vodnika. Hkrati so se vršile praktične vaje na terenu. Od 17. do 21. aprila naslednjega leta je bil zimski reševalni in vodniški tečaj v Triglavskem pogorju z 29 udeleženci. Tretji tečaj, ki je bil v Ljubljani od 21. do 23. nov. 1935, se je zaključil z vodniškimi izpiti pred posebno komisijo ter z zborom vodnikov. Izpit je opravilo 31 kandidatov.

S tem se je končala prva faza teoretične in praktične izobrazbe večjega števila gorskih reševalcev in vodnikov, na katere se je mogla opreti uspešna poletna in zimska reševalna služba in vodništvo v naših gorah. Delo pa s tem še ni bilo končano. V naslednjih letih je bila v važnejših planinskih centrih še cela vrsta strokovnih predavanj z uporabo diapozitivov in filma ter s priložnostnimi praktičnimi tečajji in urjenjem na terenu. Stalnim reševalnim moštvom so se pridružili tudi prostovoljci iz vrste mlajših alpinistov, zlasti iz Akademske skupine SPD.

V nekaj letih se je na podlagi tujih zgledov in lastne izkušnje temeljito preuredila in izpopolnila reševalna oprema na reševalnih postajah in v višinskih kočah z nabavo večjega števila navadnih zložljivih nosil in nosil na smučeh, reševalnih vreč, plezalnih vrvi in pripomočkov, lavinskih sond ter priročnega obvezilnega gradiva in zdravil za reševalne postaje, reševalce in domače lekarne po kočah.

Nevarna reševalna služba je zahtevala, da društvo zavaruje reševalce za primer nezgode. V zavesti, da se je treba reševalcem in vodnikom, ki so v svoji vestni in nevarni službi ostareli in onemogli, vsaj nekoliko oddolžiti, je SPD v l. 1939 ustanovilo tudi poseben sklad za podporo onemoglim gorskim vodnikom in reševalcem, v katerega so se imeli zbirati obvezni prispevki od vsakega člana v zvezi s članarino, od nečlanov pa pri plačilu prenočnine v kočah.

Ureditev reševalne službe in vodništva v okviru SPD ni bila samo zgled in pobuda za ostala jugoslovanska planinska društva, temveč je dobila priznanje in pohvale tudi, ko se je to vprašanje obravnavalo v Mednarodni uniji planinskih organizacij.

5. Strma in zimska alpinistika

Zgodovina strme (plezalske) in zimske alpinistike med Slovenci nam govori o mnogih konkretnih zgledih iz preteklega stoletja, zlasti pa iz časov pred prvo svetovno vojno, da je imela ta prelepa panoga planinske dejavnosti mnogo ljubiteljev že takrat, ko še niso bile v modi razne naveze in drugi pripomočki in sredstva, ki pomagajo modernim alpinistom prelisičiti prirodne ovire v gorskih strminah. Ko so po prvi svetovni vojni inozemski pa tudi domači zgledi in napredna alpinistična literatura povzročili med mlado planinsko generacijo pravcat zagon v smeri modernega alpinizma ter se je z vso vnemo, ljubeznijo in strastjo lotila plezalske in zimske alpinistike, je SPD takrat pokazalo za vse to le premalo smisla in zanimanja. Tudi po svojem organizacijskem ustroju in delovanju v praksi ni dajalo zadostne podlage in primerne oblike, ki bi omogočile vsaj mlajši generaciji smotrno vzgojo in živahnejše delovanje v tej panogi planinstva. Na vodilnih mestih in pri večini članstva so se temu razvoju celo upirali in to še nekateri taki, ki so bili sami prav vneti in izkušeni alpinisti.

Kdo se bo čudil, če je pri takem položaju mlajša planinska generacija, ki se je hotela izživljati tudi v zimski in strmi alpinistiki ter slediti estetskimi in etičnim načelom in smernicam naprednega alpinizma, ubrala svoja pota. Ustanovila si je izven SPD svoj samostojen alpinistični krožek TK Skalo. Četudi se je udeleževalo precej imenitnih in naprednih planincev in alpinistov tudi zunaj tega krožka, je vendar že sam TK Skala s svojim smotrnim in vnetim alpinističnim in kulturnim delovanjem v pičlem desetletju zaoral globoke in naravnost revolucionarne brazde na polju slovenskega alpinizma. S tem je prišlo sicer do cepitve enotne slovenske planinske organizacije; to pa nikakor ni imelo slabih posledic za razvoj slovenskega planinstva kot celote, temveč prav nasprotno. Saj je velika večina »skalašev«, ki so bili številčno pač zelo šibki in pretežno iz Ljubljane, ostala še naprej včlanjena v SPD. V odboru ljubljanskega Osrednjega društva je sčasoma dobila celo nekaj mest, tako da se je

imela priložnost več ali manj uspešno uveljavljati tudi v delovanju in vodstvu SPD. Dobre posledice pa so se posebno očito in učinkovito pokazale v razdobju po prelomu v l. 1931, ko je v društvu zmagala napredna struja in si je v svoj delovni program postavila med drugim tudi razvijanje in pospeševanje strme alpinistike ter smotrnega kulturnega delovanja v planinstvu.

Z ustanovitvijo in začetkom delovanja zimskoalpinističnega odseka pri ODSPD v Ljubljani se je bilo treba odločiti o dveh važnih vprašanjih: kakšna naj bo organizacijska oblika in delovna vsebina tega odseka in kakšno naj bo razmerje zimske alpinistike do zimskega (smučarskega) športa in njegove že obstoječe zimskošportne organizacije. Položaj je bil takrat precej zapleten. Nekatere izvenljubljske edinice (podružnice) SPD, med njimi zlasti mariborska in celjska, so imele v svojem okviru precej močne in delovne smučarske odseke mlajših članov in mladincev. Ti odseki so imeli v upravnem pa tudi v finančnem pogledu precejšnjo samostojnost, s posebnim voljenim odsekovim odborom. Gojili so smučarstvo kot šport in prirejali redne smučarske tekme. Kot taki so bili včlanjeni v Zimskošportni zvezi (podzvezi).

Osrednje društvo je zavzelo načelno stališče, ki je pozneje obveljalo v vsej slovenski in jugoslovanski planinski organizaciji, da športno smučanje s prirejanjem smučarskih tekem ne spada v delokrog SPD, temveč Zimskošportne zveze in njenih edinic. Planinstvu je smučanje samo sredstvo za izvajanje zimske alpinistike. Kot tako spada v delokrog zimskoalpinističnega odseka. Tega naloga pa naj bo, da kot pomožni in posvetovalni organ odbora usposablja in navaja članstvo in mladino za obisk gora pozimi, ustvarja pogoje za čim varnejše gibanje in bivanje v zasneženih planinah ter proučuje pojave in delovanje zimske prirode v gorah. Posluje ali samostojno ali pa tudi ob sodelovanju z drugimi odseki, podružnicami SPD in zimskošportnimi organizacijami.

V okviru teh nalog in ob sodelovanju z markacijskim odsekom se je zimskoalpinistični odsek lotil že konec leta 1931 načrtne ureditve oblike in najpraktičnejšega načina pri postavljanju zimskih markacij, orientacijskih in varnostnih naprav ter preskrbel potrebno markacijsko omrežje v Triglavskem pogorju in v Kamniških (Savinjskih) Alpah. Z njegovim sodelovanjem in podporo so začele na enak način z napravo zimskih markacij tudi nekatere podružnice, katerih okoliš je bil pripraven za alpsko smučanje. Po proučevanju praktične uporabnosti in izpopolnitve novega načina zaznamovanja zimskih smeri in zavarovanja na nevarnih prehodih ter z ureditvijo zimske oskrbe v nekaterih višinskih postojankah se je v naslednjih letih omrežje zaznamovanih in zavarovanih alpskih smučarskih smeri tako razpredlo in uredilo, da je omogočalo množicam planincev uživanje gorskih lepot od Triglavskih Alp do Pohorja, pri tem pa dokaj varno gibanje tudi v megli in slabem vremenu.

Zimskoalpinistično vzgojo članov je pospeševal odsek s prirejanjem »suhih« smučarskih tečajev v zimski predsezoni, z alpinistimi smučarskimi tečaji v planinskih postojankah, s krajšimi smučarskimi izleti, zlasti pa z večdnevnimi turnimi tečaji za večje skupine planincev, ki so pod izkušenim vodstvom presmučale in prehodile zimskoalpinske smeri preko grebenov in vrhov od Mojstrane do Bohinjske Bistrice pa tudi v okolišju Savinjskih Alp. Pri tem so se mnogi planinci urili tudi v uporabi pripomočkov za zimske vzpone (cepin, dereze in vrvi), seznanjali s plazovitimi kraji, njihovim pravilnim prečenjem itd. Za strokovno vodstvo alpinistih smučarskih in turnih tečajev so se urili vaditelji in vodniki v posebnih tečajih s teoretičnim in praktičnim poukom, ki so se končali z izpitom in diplomom za vaditelja SPD v alpskem smučanju.

Za razmah zimske alpinistike so bila važna interna, javna in redna radijska predavanja, propaganda, navodila in pouk po časnikih, objavljanje poročil o snežnih razmerah ter izdaja zimskih prospektov in izpopolnitev orientacijskih zemljevidov z včrtanimi zimskimi smučarskimi smermi in nevarnimi plazovitimi mesti, za kar vse je skrbel v prvi vrsti zimskoalpinistični odsek.

Tudi v odnošajih SPD do jugoslovanskega in mednarodnega planinstva je izvršil ZAO koristno in vzpodbudno delo s tem, da je pripravljajl gradivo in poročila, ki so seznanjala tudi druga planinska društva z delom in smernicami slovenskega zimskoalpinističnega delovanja in da se je ta delovna panoga uveljavila v okviru ZPDJ, naša zimska alpinistika pa usmerila tudi v ostala pogorja Jugoslavije. Viden uspeh kaže zlasti enotedenska zimska odprava, v kateri so bili zvečine slovenski planinci in ki je v nepretrgani turi prvič presmučala in prehodila zasnežene gorske grebene in vrhove od Šar planine do Koraba (opis v Pl. V. 1939, str. 172 do 212). Za Mednarodno unijo planinskih organizacij je izdelal odsek obširno in z zemljevidi opremljeno poročilo o snežnih razmerah in plazovitih krajih slovenskih gorovij, ki je po svoji strokovnjaški izdelavi vzbudila veliko pozornost in priznanje Kongresa MUPO (UIAA).

Vprašanje organizacije, vsebine in oblike delovanja strmoalpinističnega (plezalnega) odseka se je pokazala precej bolj zapleteno, kakor je bilo videti, ko je novo vodstvo ODSPD po l. 1931 pristopilo k realizaciji te važne panoge svojega delovnega načrta. Po eni strani se je bilo treba odločiti o alternativni, ali naj se ustanovi odsek podobno kakor zimskoalpinistični ali pa naj se združijo v posebno, samostojno skupino oni člani in mladinci SPD, ki bi gojili plezalstvo (strmo alpinistiko) in skrbeli seveda za vzgojno, organizacijsko in kulturno delo v tej panogi planinstva. Po drugi strani pa so se kazala prizadevanja, naj bi se društvo ne pečalo s strmo alpinistiko v tej obliki in takem obsegu, češ da bi ustvarjalo s tem neko dvotirnost v slovenski alpinistiki, kjer je deloval že TK Skala. Tesno tovariško razmerje in sodelovanje med TK Skalo in Osrednjim odborom SPD, kjer so bili »skalaši« precej krepko za-

stopani po eni strani, po drugi pa iskreno prizadevanje, da bi se ne povzročala kaka nesoglasja in ne slabilo izrazito alpinistično delovanje zaslužnega in agilnega TK Skale, so igrali pač važno vlogo. Omeniti moram, da je pobuda nekaterih vodilnih ljudi v OOSPD, da bi se izvršila spojitve obeh planinskih organizacij, zadela na odklonilno stališče. To je bilo pač razumljivo, če se upošteva, s koliko ljubeznijo so viseli ugledni člani TKS na svojem klubu in njegovi tradiciji, čeprav so nekateri od njih hkrati najaktivneje sodelovali tudi v odboru ali odsekih ODSPD. Končna odločitev se je zato nekoliko zadrževala.

Ne glede na vse te pomisleke pa je OOSPD takoj pristopil vsaj k nekaterim ukrepom za aktivni in načrtni razvoj strme alpinistike tudi v okviru SPD. Zanimanje za strmo alpinistiko se je budilo z izbranimi javnimi predavanji znamenitih inozemskih alpinistov, n. pr. H. Ertla, Slezaka in Aschenbrennerja ter odlične domače alpinistke M. Debelakove. V l. 1933 je izdalo ODSPD tudi knjigo M. Debelakove »Plezalna tehnika«, o kateri je kritika v ugledni alpinski reviji »Oe. Alpenzeitung« izjavila, da se ta knjiga »sme mirno vzporediti z našo (nemško, op. p.) klasično knjigo o plezanju v skali, ... in da' uvaja plezalce v vse panoge lepe skalne umetnosti; kar najbolje zna ravnati tudi z najbolj zamotanimi tehničnimi pripomočki, ki so jih iznašli zadnja leta.« V tem letu je priredilo društvo tudi plezalno šolo na Turncu pod šmarnogorsko Grmado. Na seji 3. okt. 1934 je bil končno sprejet načelen sklep, da se v društvu ustanovi alpinistični (plezalski) odsek. Odbor je osvojil po predlogu dr. H. Tume delovni načrt, ki je obsegal zlasti te naloge:

Sistematično prirejanje tur v domače in tuje gore, njihovo proučevanje in opis ob udeležbi geografov, filologov in fotoamaterjev, prirejanje tečajev za plezalce in zimske alpiniste s teoretičnimi predavanji in praktičnimi vajami ter ustanovitev plezalne šole na Turncu, prirejanje diskusijskih večerov o pomenu alpinizma, alpiniskem športu in tehniki plezanja in smučanja, sodelovanje pri ustanavljanju meteoroloških postaj in vodstvo vremenskega poročanja iz vseh krajev naših gora pa tudi iz tujine, pripravljanje gradiva za tamarjenje (bivakiranje), čim večja samostojnost in proste roke pri izvajanju svojih nalog ob naslonitvi na Osrednji odbor SPD, kateremu mora poročati o vseh važnejših sklepih.

Delovanje novo ustanovljenega alpinističnega odseka je že od vsega početka precej trpelo zaradi težav, ki so jih povzročali odnošaji osebnega značaja in ponovno menjanje odsekovega vodstva. Tudi je stalo dokaj truda in potrpežljive uvidevnosti, da so se odstranili nesporazumi, ki so ogrožali dobre odnošaje s TK Skalo, zlasti glede plezalne (alpinistične) šole. Vendar je šel Osrednji odbor preko teh prehodnih motenj in začel po predlogu alpinističnega odseka s podpiranjem in organizacijo alpinističnih odprav v tuja gorovja, ki naj bi imele zlasti vežbalni in vzgojni značaj. Za ta namen je vstavil v društveni proračun tudi določen

znesek. Tako je omogočil, da so že v l. 1935 naši mladi alpinisti izvršili nekaj zanimivih plezalnih vzponov v Bolgariji (stena Maljovice) in na Olimpu. Naslednje leto je ljubljanski alpinistični odsek ob sodelovanju celjske in jeseniške podružnice organiziral alpinistično odpravo v Centralne Alpe, kjer bi naši odlični alpinisti mogli preizkusiti svoje moči in pridobiti izkušnje na ledenikih in stenah najvišjih alpskih orjakov. V prvi polovici avgusta 1936 je 14 naših mladih alpinistov kljub izredno slabim vremenskim razmeram premagalo 12 vrhov z nad 4000 m, od teh 6 z nad 4500 m višine. Na ledenikih in zelo težavnih zasneženih in poledenelih stenah in grebenih so brez vsake nesreče odlično prestali ledeni krst in si nabrali bogatih izkušenj, krati pa pokazali alpinistično kvaliteto mednarodnega merila (opis v Pl. V., letnik 1937, str. 65—120). Že v prvi polovici avgusta naslednjega leta 1937 je sledila druga vežbalna odprava SPD, in sicer v divjeromantične in v plezalnem oziru izredno težavne gore Dauphineje v Zapadnih Alpah. Med 11 udeleženci je bilo takrat 5 naših najboljših vodnikov mlajše generacije. Tudi to vežbalno odpravo so naši plezalci odlično izvedli (opis v Pl. V., letnik 1938, str. 85—142).

Medtem sta se v l. 1937 združila zimskoalpinistični in plezalni odsek; pritegnili so vanje tudi nekatere člane agilne Akademске skupine SPD. Prirejali so se poletni in zimski visokogorski plezalni tečaji. Poleg številnih poletnih plezalnih vzponov pa so se pričeli pojavljati tudi vse pogostejši zimski plezalni podvigi s strani članov OD in nekaterih podružnic. Tako se je ustvarjal in uril nov, številen kader mladih in izkušenih alpinistov, ki bi nam omogočil že v nekaj letih uresničiti velike načrte, ki jih je glede alpinističnoznanstvenih odprav že kovalo SPD. Usodni svetovni dogodki so jih žal prekrižali.

Leopold Stanek:

ČLOVEKU

(Ob vzponu na Goro sveta 1953)

*Prav tja, na streho sveta,
kjer se sleme zemlje
z vrhom dotika neba,
ponese človeka srce.*

*On zmore vse —
če hoče, raj si odpre!*

*Konec poti. In sedaj?
Kraja željam še ni.
Novih ciljev mu daš,
on si najde poti!*

*Do takrat, do novih višin,
naj zmeri si brezna globin!*

PO 20 LETIH SPET V DURMITORJU

(Nadaljevanje)

4. Razgledovanje z Medjeda

izke megle so se vlačile po rebrih Medjeda nad spojnim Crnim jezerom (1393 m) to jutro. V kaj se bo izcimilo vreme, je bilo težko reči. Vendar smo se odločili, da se malo razgledamo. V taboru je ostala le Krista, nas trinajstero pa je krenilo okrog 9. ure po zapadnem bregu jezera proti Medjedu. Strmo smo se vzpenjali po njegovem vzhodnem hrbtu in se od časa do časa ozirali na preščišnino jezero že globoko pod nami in dalje proti jugu, na Žabljak in tja do tarske soteske pa še čez. Gore pred nami so bile še zastrte z meglo, toda, kot smo se dvigali mi, se je dvigala tudi meglena zavesa in odpirala našim očem svet, ki smo ga tako goreče želeli spoznati. Na levi pod nami so se razprostirala obširna snežišča in melišča Velike Karlice, doline, katero na nam nasprotni strani obkroža zid prepadnih sten Savinega Kuka in Šljemena. Desno pa smo gledali pod seboj nekaj ožjo dolino Lokvic. Iznad nje so se iz megle kazala travnata pobočja Čvorovega Bogaza, za njim pa greben Rbatine in Oble glave. Edino osrednja skupina z najvišjima vrhovoma, Bobotovim Kukom in Bezimenim vrhom, se nam ni hotela pokazati prej, da smo po grebenu, prepadnem na obe strani, prišli nekaj po poldnevu na zahodni vrh Medjeda (2280 m).

Z velikim zanimanjem so si plezalci ogledovali ostenja okrog nas in si izbirali smeri za prihodnje dni. Prav pred nami proti jugozahodu se pne zanimiva severovzhodna stena Terzijinega Bogaza, ki se na zapad konča s strmim razom, okrašenim z ogromnim stolpom. Ni čudno, da je prav ta stena tako privlačevala — pa v naslednjih dneh tudi odbijala — naše fante. Nič manj mikavno ni ostenje od Savinega Kuka preko Šljemena do Bandijerne. Koliko plezalnih smeri nudi že sam ta masiv! Dolgo so se naši pogledi mudili na izredno zanimivi skupini Zubcev — vsekakor jih moramo obiskati! —, nato pa splavali na najponosnejša velikana Durmitorja, na Bobotov Kuk (2522 m) in Bezimeni vrh (2480 m). Za kakih 100 m se poženeta nad svoje sosede in res zaslužita priznanje najlepših vrhov vsega Durmitorja. Strmo pada severovzhodna stena Bobotovega Kuka v obširno krnico Valoviti dô, še močno pokrito s snežišči, od katerih nekatera, prav tako kot v Veliki Karlici, nikoli ne skopnijo. Mislim, da se je že ob pogledu z Medjeda na to steno v Fikovem srcu zbudila želja, da se poizkusi z njo.

Z zahodnega vrha Medjeda smo se spustili po grebenu proti vzhodu, v ozko škrbino kar poskakali kaka dva metra globoko in se

Ostenje Šljemena z Medjeda

Foto: Lah Iva

povzpeli še na vzhodni njegov vrh, ki nosi tudi ime Žuta greda, višine je pa enake kot njegov zahodni sosed. Po strmem, skrotastem grebenu smo se od tod spustili na sedlo Velika Previja med Žuto gredo in Terzijinim Bogazom. Čez to sedlo je prehod iz Velike Karlice v dolino Lokvic. Da ne bi zgubljali višine, smo jo z Velike Previje ubrali kar naravnost čez travnato, močno z rušjem obraslo pobočje Terzijinega Bogaza na Malo Previjo. S tega sedla se dviga proti Šljemenu zanimiv greben Pleće. Obljubili smo mu, da ga ena naših plezalskih skupin obiše.

Z Male Previje se ti pokaže severno ostenje zahodnega dela Šljemena in Bandijerne (2400 m) v vsej svoji mogočnosti. Razgledovali smo se po plezalnih smereh in odkrili nekaj takih, da smo jih uvrstili v program plezanja prihodnjih dni. Še in še bi se oči pasle po tem zanimivem svetu, toda ura je opominjala k vrnitvi. Zadovoljni z ugotovitvami današnjega razgledovanja smo se po travnatih pobočjih in snežiščih naglo spustili v dno krnice pod Mininim Bogazom, obšli po zahodni strani Terzijin Bogaz in se napotili po dolgi dolini Lokvic domov. Nad jezercem Lokve — mi bi mu rekli mlaka — smo prehiteli čredo drobnice, ki so jo pastirčki zaganjali proti domu, proti planšariji Lokvice. Zavijemo okrog skalnega kuclja, ko nas obhajata dva psa, čuvaja osamljenega novozgrajenega pastirskega stana v Dubokem dolu. Prava planina Lokvice je kake pol ure dalje malo levo nad potjo, ki smo jo ubirali mi.

Mikala me je ureditev stana. Ima en sam prostor, ki služi za vse sezonsko dejanje in nehanje pastirski družini v tej skalni samoti.

Ognjišče je kajpada odprto. Čeprav je stan nov, se po svoji primitivni ureditvi prav nič ne razlikuje od drugih starejših, mimo katerih smo šli naslednje dni. Ženski sta predli in pripravljali za molžo drobnice, ki se bo skoro zbrala okrog kočice.

Kjer se združita naša (spodnja) pot in tista, ki pridrži s planine Lokvice, smo naleteli na večjo skupino Beograjčanov iz taborišča. Bili so na Bobotovem Kuku. Zadovoljni s turo so se vračali. Pripovedovali smo si doživljaje, tako da je še preostali del poti kar hitro minil. Ob pol 7. uri smo se javili dežurni, Kristi, ki je mojstrsko pripravila uteho za naše lačne želodce. Še pred koncem večerje so nas spet prišli povabit Beograjčani k tabornemu ognju. Okusna in obilna jed ter prisrčno vabilo sta pregnala vso utrujenost, če je je kaj bilo, in spet smo peli in uživali gostoljubnost tovarišev ob visoko plapolajočem ognju.

5. Savin Kuk — Šljeme — Bandijerna — Zubci

Lep dan se je obetal, ko smo drugo jutro pustili v taborišču Lojza s hčerko Metko in Ivo, ki si je prejšnji dan nekaj poškodovala nogo.

Navezi Roman-Fika in Nezir-Rudi sta se odpravili skoz Lokvice v stene Terzijinega Bogaza. Ostali in še štirje Beograjčani pa smo krenili po drugi strani jezera mimo bifeja pod vznožje severovzhodnega grebena Savinega Kuka. Na ta vrh sicer drži lepo speljana in markirana jahalna pot po južnem pobočju, mi smo si pa izbrali strmejšo bližnjico po grebenu, da smo mogli ves čas uživati razgled po vršacih Durmitorja.

Savin Kuk (2312 m) je vrh na skrajnem vzhodu durmitorskega pogorja. Z enim pogledom objameš z njega vso to gmoto, na drugo stran pa valoviti svet tja do Prokletij in gorà na vzhodni meji Črne gore.

Iz toliko obetajočega jutra se je res naredil dan kot nalašč za hribe. Imeli smo prelep razgled. Prav nič ga niso motili oblaki, ki so od časa do časa zastrli sonce, da ni kar naprej neusmiljeno žgalo naših hrbtov.

Po drugi strani Savinega Kuka smo se spustili v sedlo proti Šljemeni. Malo pod sedlom izvira v pobočju Savinega Kuka studenec — Savina voda. Čreda napol divjih konj se je pripodila izza roba in hrzaje obstala nad koritom — bržčas so hoteli piti —, ko se je po spodnji poti koritu bližala gruča Beograjčanov, ki so že precej pred nami odšli po jahalni poti sem gor. Počakali smo jih in ta čas izkoristili za okrepčilo, potem se pa odpravili naprej: s sedla smo se najprej po krušljivi grapi, nato pa po položnejšem travnatem pobočju povzpeli na vzhodni vrh Šljemena (2420 m). Do sem drži markirana steza. Naj povem, da je mnogo poti v Durmitorju markiranih še

Terzijin Bogaz in Bandijerna iz Lokvic Foto: ing. Pipan Lev

izpred vojne.² Po vojni — kaže — markacij niso obnavljali in so se marsikje že zgubile, zato se nanje ni vselej popolnoma zanesti.

Po položnem, travnatem hrbtu Šljemena, katerega številne in obširne vrtače so še polne snega, smo kar stekli na zapadni vrh. Tako kot sta Savin Kuk in Šljeme na sever prepadna, skalnata, imata na jug položno teme, do vrha pokrito s sočnimi travniki, po katerih se prav do roba sten pripase lepa goved, konji in drobnica. Bujna trava pokriva pobočja in temena vseh vršacev; izjemi sta menda le najvišja dva vrhova, Bobotov Kuk in Bezimeni vrh. Med travo najdeš nad približno 1800 m višine povsod na gosto posejane murke — težko se jim izogibaš, da jih ne mendraš — pa cela polja spominčič in drugega najrazličnejšega planinskega cvetja. Le planik tu ni. Menda jih je najti samo v grebenu Lojanika, ki leži na jugozahodu durmitorskega masiva. Pogosto naletiš na velike gobe tudi na višinah 2400 m. Še nekaj je vzbudilo našo pozornost: velika množina polžev s hišico, velikih, kot so naši vrtni.

Hoteli smo kar po grebenu prodreti še na Bandijerno. Vendar se nam ta greben ni zdel več tako nedolžen kot naša dosedanja pot pa smo glede na nevajene beograjske tovariše napravili raje ovi-

² Izborni vodič po Durmitorju je izdalo l. 1938 »Srpsko Planinarsko i Turističko Društvo« v Beogradu (Durmitor-Turistički vodj.). Poleg vodiča z opisom vseh takrat markiranih in nekaj nemarkiranih poti izpod peresa B. Cerovića je prispeval dr. Br. Gušić še pregled razvoja alpinizma v Durmitorju ter nekaj morfoloških in antropogeografskih podatkov tega področja. Po tej brošurici, ki obsega 55 strani in 16 reprodukcij fotografskih posnetkov, je prirejena tudi karta Durmitorja, ki jo priobčujemo k temu članku. (Gl. št. 1.)

nek nekoliko po grebenu Šljemena nazaj, nato po krušljivem žlebu, kjer je vendarle — bolj zaradi lepšega sicer — prišla v uporabo vrv, ki smo jo za vsak primer imeli s seboj. Prečili smo melišča pod južnimi pobočji in odlomi Šljemena in se končno z južne strani mimo dveh skal, močno podobnih postavam Turka s turbanom, povzpeli na vrh Bandijerne (2400 m). Čeprav je bila ura že skoro štiri popoldne in nas je čakala še vsa dolga pot domov, se nismo mogli posloviti s tega vrha. Prekrasno vreme nam je omogočilo čudovit razgled na vse strani, kar smo hoteli do kraja izkoristiti. Zamotili smo se tudi s klicanjem tja prek na Terzijin Bogaz, kjer smo opazili dve postavi. Domnevali smo, da je to ena od obeh naših navez, ki sta se zjutraj odpravili v Terzijin Bogaz. Pa je le razdalja tolikšna, da se nismo razpoznali.

Končno nas je zvalila skupina Zubcev, da smo se spustili po travnatem zahodnem hrbtu Bandijerne na sedelce, kjer smo se v bistri vodici, tekoči iz snežišča preko prijazne zelene trate, napili in umili. Pamet je narekovala, naj se obrnemo čimprej domov, srce nas je pa zvalo še v Zubce. S Kristo in Bertom smo zaman oprezali, kako bi se dalo priti na prvi zob in iz škrbine med prvim in drugim na drugega. Medtem sta Zora in Marica že splezali nanj po nepretežavni poti s severovzhodne strani, Beograjčani pa po še lažjem svetu na četrtega. Tako smo s sedelca odrinili šele ob petih in uprizorili pravo dirko najprej po snežiščih Suhega lica, nato pa po že znani poti proti planini Lokvice.

Ko smo obšli Terzijin Bogaz, smo naleteli na Romana in Fiko, ki sta se vračala skozi Bavane z Velike Previjske. Naskočila sta severni raz Terzijinega Bogaza — tistega, ki smo ga prejšnji dan občudovali z Medjeda zaradi silne zračnosti in ogromnega stolpa —, pa ju ni pustil daleč. Odnehala sta, se spustila v dolino Bavane in se nato povzpela na vrh Terzijinega Bogaza po običajnem pristopu preko Velike Previjske in dalje po jugovzhodnem grebenu. Da jima ne bi bilo treba drugi dan, ko sta se namenila v stene Bobotovega Kuka, spet ubirati dolgo pot od jezera čez Lokvice, sta se namenila prenočiti kar pod kakim skalnim previsom, ki jih tu okrog ni težko najti. Podprli smo ju še z nekaj hrane, ki je nam ostala, želeli jima prijetno, ne prehladno noč in več uspeha naslednji dan in že hiteli dalje.

Nekaj pred stanom, ki smo ga obiskali ob včerajšnjem vračanju domov, smo zavili levo navzgor pod Čvorov Bogaz, da smo prišli na markirano pot in po njej na planšarijo Lokvice, ki jo sestavljajo menda štiri stanovi. Napravili smo s tem sicer nekaj ovinka, pa smo radi ustregli Kristi, ki je l. 1938 s še eno tovarišico šotorila prav na tej planini in bi jo zato rada obiskala. V prvem stanu smo se toliko ustavili, da smo popili nekaj litrov sladkega in kislega mleka.

Že se je začel spuščati mrak, pastirji in pastirice so se oglašali z vseh strani in zganjali drobnico proti planšariji. Dan, vroč dan se

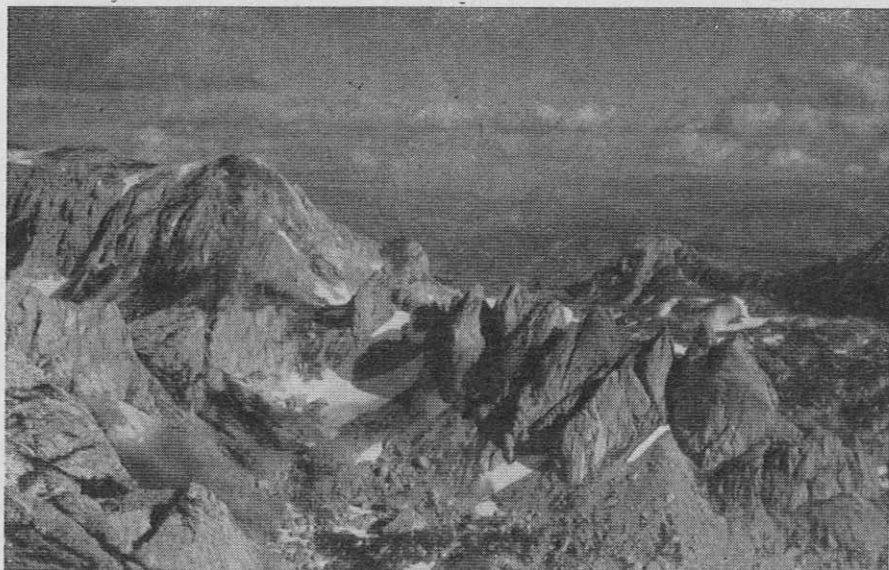

Foto: Lah Iva
Del Sljemena, Bandijerna in Zubci z Bobotovega Kuka

je zanje nagibal h koncu, še na večerjo in potem k počitku na borna ležišča nič manj bornih stanov.

Stekli smo po stezi od stanov navzdol. Ko mislim na malem snežišču v teku prehiteti skupino, ki se je nekam bolj obirala, me je v levih mečih hipoma strahovito zbolelo. Mislil sem, da me je kdo zadel s kamnom ali pa da sem si ga sam vrgel s peto. Pa je peta na čevljih popolnoma gladka in od tovarišev tudi ni imel nihče nikakršnih atentatorskih namenov. Da ne bi zadrževal družbe, ko je bilo že tako pozno, sem stisnil zobe in odšepal za ostalimi ob neznosnem zbadanju. Huje od bolečin v nogi pa me je grizla skrb, da bom morda nekaj dni nesposoben za hojo.

Skoraj je bila ura že osem, ko smo se vrnili v taborišče. Nezir in Rudi sta bila že doma. Naskočila sta severovzhodno steno Terzijinega Bogaza in imela več sreče kot njuna tovariša Roman in Fika v severnem razu.³

Med večerjo smo se domenili o programu naslednjega dne: da ustrežemo Beograjčanom, ki so nas ponovno prosili, da jih vpeljemo v višjo stopnjo planinstva, je bilo določeno, da uprizarimo drugi dan v bližnjih stenah Medjeda plezalno šolo, ki bi se je udeležili tudi oni.

Po večerji me je Lojze odvedel v taborišče Beograjčanov k zdravnici. Prijazna doktorica mi je po pregledu noge ljubeznivo javila, da se mi je pretrgala mišica. Lečenje: počitek, ležati z nekoliko

³ Tehnični opis plezalnih vzponov bo mariborski AO priobčil posebej.

dvignjeno nogo, obkladki — vsaj dva dneva. Naprej bomo pa še videli.

Mrke volje sem prišepal nazaj v naše taborišče in legel k počitku. Nogo dvigniti? Lahko reči, toda kako to napraviti v takih primitivnih okoliščinah, v kakršnih smo živeli? Poskušal sem ustreči zdravničnemu predpisu, kolikor se je pač dalo, vendar kar koli sem vzel za podlago nogi, me je bolj bolelo kakor brez vsega. Utrujenost je tudi to moje prizadevanje rešila po svoje: zaspal sem in ker noga ni hotela sama viseti v zraku, je pač obležala kot vsako noč.

6. Plezalna šola

Drugo jutro je nebo obetalo, da ne bo ves dan brez dežja. Zato in pa, ker je bilo treba čakati na Beograjčane — saj sta bili med sedmimi prijavitelji za plezalno šolo tudi dve ženski —, je družba zapustila taborišče šele ob pol 10. uri. Seveda sem moral ostati doma in delati družbo mali Metki in Ivi, ki je prevzela že drugi dan dežurstvo, ker njena noga tudi še ni bila dobra. Počitka, kot mi ga je predpisala zdravnica, pač ni bilo mnogo. Iva je potrebovala za kuho drv pa še to in ono je bilo treba napraviti in že je bilo tu popoldne in sredi njega nevihta. Pošteno je lilo, ko smo ležali v šotoru in govorili o tovariših, ali jim je uspelo najti zavetje. Da jih le ne bi dobilo v steni, smo jim želeli, ne sluteč, da so takrat res preživljali težke trenutke in da je le golemu naključju pripisati, da se je vse izteklo še vendarle tako srečno.

Družba, ki jo je vodil Lojze na plezalni trening, se je podala v rebra Medjeda, kjer so plezalci z besedo in dejanjem pojasnjevali začetnikom in manj izurjenim, kako to in ono v skalah. Da teorijo povežejo s prakso, je Lojze nato izbral ne pretežek skalnat skok. Del družbe je že splezal prek in krenil v stran po polici, iskat zavetja pred bližajočo se nevihto. Prišla je vrsta na Lojza, da v navezi s Srečkom in Nezirom pokaže nekaterim Beograjčanom, ki so še ostali spodaj, nekaj osnov plezanja. Povzpel se je že na vrh skoka, Srečko pa do polovice, ko je sicer tako previdnemu Lojzu zdrsnila vrv. Hoteč jo zgrabiti, ga je vrv spodnesla, strmoglavil je mimo Srečka, ki je imel res srečo, da je obvisel na oprimkih, udaril s čelom ob skalo in priletel pod noge še kar dobro stoječega Nezira. Temu je uspelo, da ga je zaustavil, dobil pa je pri tem na čelo skalo, ki jo je sprožil padajoči Lojze. Omamljen od udarca se je Nezir komaj obdržal na stojišču. Oči mu je v trenutku zalila kri. Lojze, tudi ves krvav po obrazu, je obležal nekaj hipov brez zavesti.

Nevihta je bila tu, tovariši, ki so se umaknili pred njo pod nekakšen previs, niso niti slutili, kaj se je zgodilo. Da preprečita še večji preplah, kot se je kazal na licih niže stoječih Beograjčanov, sta Lojze in Nezir, ko sta prišla malo k sebi in ugotovila, da so kosti na srečo vse cele, stisnila zobe in splezala s Srečkovno pomočjo do tovarišev, ki so seveda zaprepaščeno pogledali oba ranjenca. Ko je ne-

Bobotov Kuk s sedelca med Zubci in Bandijerno Foto: Lah Iva

vihta najbolj razsajala, je bilo treba še po ostale Beograjčane, obvezati Lojza in Nezira in poiskati primernejšo vrnitev s police. Vodstvo je prevzela Krista, vsi ostali udeleženci pa so s svojo disciplino in hladnokrvnostjo poskrbeli, da se je cela odprava pod večer, ko je ponehal dež, varno vrnila. Simpatična beograjska zdravnica je imela spet obilo posla, mimogrede je še oštela mene, ko je videla, kako se držim njenega predpisa glede noge.

Še pred nočjo sta se vrnila tudi Roman in Fika. Prenočila sta kar dobro, če izvzamemo hlad, ki ju je proti jutru kmalu pregnal iz skalne votline. Najprej sta pohitela na Zubce, nato na Minin Bogaz, s katerega sta sestopila po ne pretežki polici, ki poševno seka Bogazovo severno steno, v Valoviti dô, ga obšla pod stenami Bobotovega Kuka in Bezimenega vrha, se povzpela nato najprej na sedlo Račvan, preko katerega se pride v dolino Ališnic, z njega pa na Bezimeni vrh. Tu jima je začela groziti nevihta. Da bi čim hitreje napredovala, sta se kar nenavezana lotila težkega in izpostavljenega grebena proti Bobotovemu Kuku. V pičlih dveh urah sta dosegla vrh, nevihta pa tudi. Zakloniti se ni bilo kam, zato sta jo kar v neurju ubrala navzdol, pa niti ne naravnost proti domu, še na Zeleni vir, malo jezero v dolini med Zubci in Bobotovim Kukom, sta skočila, nato pa odhiteta čez sedelce pod Zubci in preko Suhega lica in Lokvic domov.

(Dalje prihodnjič)

Janko Blažej:

PO GORSKEM SVETU ZDRUŽENEGA KRALJESTVA

(Anglije, Walesa in Škotske)

li ste že kdaj zaprosili za potni list za inozemstvo? Storite to vsaj mesec dni prej, kot mislite, da je potrebno, da se vam ne bo zgodilo kakor meni. Skupščina organizacije »International Tramping Tours«, katere bi se bil moral udeležiti, se je blizu Sheffielda v Angliji že pričela, ko sem še vedno čakal doma na belgijsko tranzitno dovoljenje. Ko sem končno le dobil potni list v roke, v njem še vedno ni bilo avstrijske vize in moral sem ponjo v Zagreb. Pol ure pred odhodom vlaka sem šele mogel kupiti vozne listke in menjati denar ter sem ujel vlak minuto pred odhodom.

V popoldanskih urah naslednjega dne je ostal za nami v valovih Rokavskega preliva mračni Ostende in za nekaj časa ni bilo drugega pod nami kot razpenjen ocean, nad nami pa sivo in z oblaki prekrito nebo. Polagoma so se pričele dvigati iz vodovja bele pečine obale pri Dovru.

Dobro poldrugo uro kasneje sem v vagonih zaman iskal oznako za tretji razred in v vlaku nisem mogel odpreti okna. Toda to moje srečanje z angleško železnico še ni bilo popolno. Predstavljal sem si, da bom v Londonu na kolodvoru Victoria prestopil na drug vlak, ki me bo potegnil do Sheffielda. Moral sem namreč pohiteti, če sem hotel ujeti še zaključek skupščine. Toda vlak je odhajal s postaje St. Pancras, do katere sem imel še dvajset minut s podzemsko železnico — če bi namreč potoval prav. Razmeroma naglo sem pristal na hodniku podzemške železnice — da ima postaja Victoria enaindvajset peronov, sem zvedel šele ob vrnitvi — tu pa so se začele težave. Vendar v tisti reki ljudi, med avtomatičnimi stopnicami, ki same poneso potnike navzgor in navzdol v tretje podstropje ter med svetlobnimi signali in vozovi, ki bliskovito izginjajo v predorih, le nisem povsem izgubil orientacije. Končni rezultat je zame še precej ugoden: namesto dvakrat sem prestopil štirikrat in namesto dvajset sem zabil štirideset minut. Vendar se zadeva zame verjetno ne bi bila iztekla tako dobro, če me ne bi bil rešil iz zadrege črn študent ekonomije iz Liberije.

Po nadaljnjih zapetljajih sem zjutraj naslednjega dne le pristal v starinskem gradiču Wortley-Hall, kakih petnajst kilometrov proč od Sheffielda, kjer se je vršila skupščina. Bil sem nadvse prijazno sprejet in sem srečal tudi nekaj svojih znancev iz Julijskih Alp. Glavni del skupščine je bil že končan in nekaj udeležencev je že odhajalo na svoje domove. Na skupščini bi bil moral imeti predavanje o Jugoslaviji in zato sem prinesel s seboj tudi nekaj diapo-

zitivov. Sedaj je bilo vsem zelo žal, da sem se tako zakasnil, a so s predavanjem kmalu uredili. Namesto enega predavanja na skupščini bi moral imeti sedaj več predavanj po vsej Britaniji, kjer bi obiskoval posamezne sekcije ITT. Meni je bilo to zelo prav, kajti na ta način se je moje bivanje v Veliki Britaniji raztegnilo od namernih dveh tednov na pet tednov in zagotovili so mi tudi, da bom dalj časa bival na Škotskem, ki me je še posebno mikalo zaradi svojih gora.

Bil sem izredno utrujen, saj že štiri noči nisem nič spal, a sem se kljub temu odločil, da odidem z udeleženci skupščine na zaključno turo. Sredi dopoldneva sta nas odpeljala dva potniška avtobusa skoraj uro daleč v vasico Castleton. Odtod smo se podali po travnatih pobočjih na nek vrh, imenovan Mam Tor, v gorskem hrbtu Peninov. Vsa Anglija je nižinska dežela, večja gorstva se nahajajo le na Škotskem in v Walesu. V južni Angliji je le nižje gričevje, preko vse srednje Anglije pa se vleče gorstvo Penini, ki sicer ne dosega znatnih višin, a so Angleži le ponosni nanj in mu pravijo hrbtenica Anglije. Nek vrh in nek greben v tej »hrbtenici« sta torej bila tega dne naš cilj.

Sklenil sem, da se bom čimprej poangležil in ker se tudi Angleži za turo niso nič posebno pripravili, sem mirno odšel na avto v svoji »nedeljski« obleki. Močni čevlji na nogah so bil edini kos opreme, po katerem bi bilo sklepati, da grem v gore. Spočetka je šlo vse dobro. Polagoma smo se dvigali; pod nami so bile doline, v katerih se je iz dimnikov valil črn in gost dim. Večkrat smo se ustavili in se fotografirali, kot gostu so mi ponujali pomaranče in čokolado — hujših »incidentov« ni bilo. Prvi in najmočnejši vtis, ki sem ga tega dne dobil in ki se mi je kasneje le še stopnjeval, je bil vtis neke močne, črnozelene melanholične barve, ki me je spominjala na težak dim, na ocrnele zidove mestnih poslopij, na rudnike in tovarne povsod po deželi ter na goste megle in hrumeče viharje prejšnjih stoletij.

Tudi angleško vreme se mi je že takoj prvi dan dostojno predstavilo. Nenadoma so se od nekod, s srede oceana, privlekle megle; napolnile so doline in se ovile okoli grebenov; pričelo je deževati in padala je sodra. V nekaj minutah se je ta ples razbesnelih elementov sprevrgel v pravi snežni metež. Moji gostitelji so me takoj ogrnili z nepremočljivo pelerino, na glavo so mi posadili nekako nepremočljivo mornarsko pokrivalo, nedeljske hlače sem zavihal do kolen in skoraj nemoteno smo nadaljevali pot. Čez kakih dvajset minut je metež prenehal, raztrgane zaplate megla pa so še vedno visele nad dolinami, kar lepoti pokrajine prav gotovo ni bilo v prid.

Sestopili smo do nekih podzemskih jam, ki so slovele po zelo redkem modrem kamnu in tudi majhnih jezercih. Ob vhodih so bile prodajalne, kjer so za zelo drag denar prodajali majhne predmete, izdelane iz tega kamna. Ljudje so čakali v dolgi vrsti, da se s čolnom popeljejo preko jamskih jezerc. Sploh je bilo povsod opaziti velike množice ljudi, kar je pač pripisati bližini velemesta Sheffield.

Toda nekaj me je posebno presenetilo. Čeprav je bilo povsod, kamor si se ozrl, mnogo ljudi, vendar ni bilo nikakega vpitja ali hrupa; ljudje so se gibal neopazno, niso se dosti zmenili drug za drugega in nihče ni bil nikomur na poti. Kdaj bodo obiskovalci naših gora tako disciplinirani? Svojim spremljevalcem pogosto citiram stavek iz Kunaverjevega članka: »Ko se bodo tiho in prijazno srečavale množice v naravi...« (PV 1952/263) — in to ob prilikah, ko se zbere skupina vsaj treh nadobudnih planincev, ki najprej čutijo potrebo, da preizkusijo moč svojih glasilk.

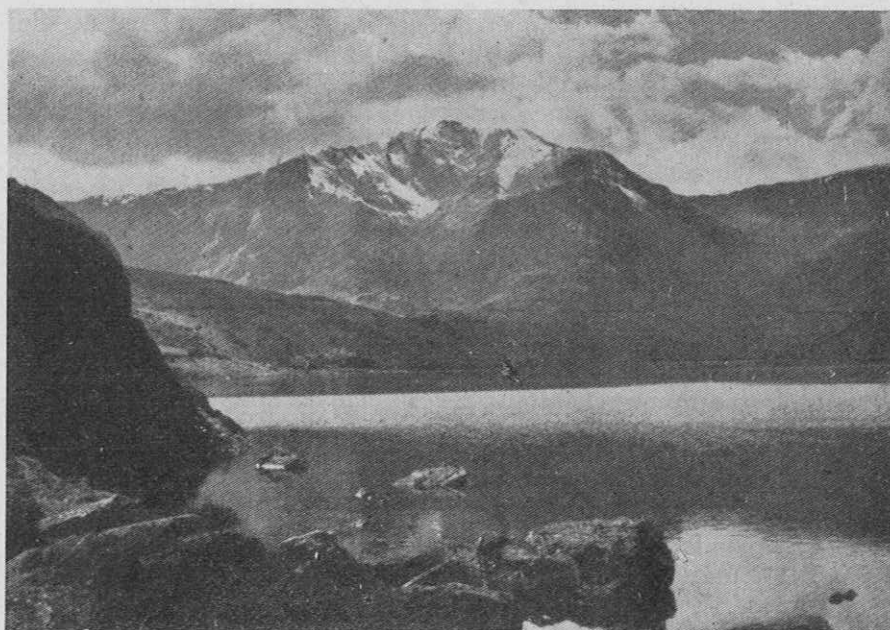
Vračali smo se skozi Sheffield. Močan vtis je napravilo name mesto, ki ima pol milijona prebivalcev in ki je središče angleške jeklarske industrije. Pol ure smo se vozili po ulicah med tipičnimi angleškimi enodružinskimi hišicami in šele polagoma sem doumel ves pomen pojasnila, ki mi ga je prejšnjo noč dal vratar hotela Victoria. V Sheffield sem namreč prispel sredi noči in sem hotel nekje prenočiti. Nekako ob dveh ponoči sem priplezal do hotela Victoria in sem hotel prespati tam. Vrtarar mi je pojasnjeval, da je to najdražji hotel v mestu in bi plačal za sobo funt in pol, a to ni name niti najmanj učinkovalo. Bil sem pač truden in sem se hotel naspiti, poleg tega še nisem imel prave predstave o cenah in o vrednosti denarja.

V gorah Severnega Walesa

Naslednji dan se je skupščina končala in preko Huddersfielda in Bradforda sem se z enonadstropnim avtobusom odpeljal v Leeds. Ceste so v Angliji v odličnem stanju in avtobusne zveze po vsej deželi izvrstne. Zato je potovanje z avtobusom zelo običajno in vsaj na krajše razdalje tudi neprimerno cenejše od vožnje z vlakom.

Bil sem v industrijskem središču Srednje Anglije in mesta so bila vsaj ob avtomobilski cesti kar spojena eno z drugim. Gost siv dim se je dvigal iz neštevilnih dimnikov in iz ogromnih energetske postaje; zadel je ob plast oblakov ali nizke megle in zrak je postajal gost in nasičen s sajami in s finim prahom, da bi ga človek lahko rezal. Drobná umazanija je pronicala v obleko in telo in razumel sem, čemu v Angliji težko najdete stanovanje brez kopalnice. V stoletjih so se črne saje zajedle v porozni kamen, iz katerega so zgrajeni mogočni magistrati, katedrala in druga javna poslopja. Zidovi teh zgradb so postali črni kakor šolske table. Pokazali so mi najbolj črno poslopje v Angliji.

V Leedsu, ki naj bi bil moje izhodišče v naslednjih tednih, nisem ostal dolgo. Že naslednji dan sva se odpeljala s Fredom, ki je bil moj glavni gostitelj in aranžer proti goram Severnega Walesa. Kosila sva v Manchestru in reči moram, da Angleži včasih povedo o svojem vremenu tudi kako besedico preveč. Ko sva na kolodvoru izstopila, mi je Fred dejal: »Zapomni si: v Manchestru si in ne dežuje.« Kasneje sem bil v Manchestru še trikrat in vedno v lepem vremenu. Manchester je velikansko milijonsko mesto. Sicer sem pa

Vrh Y Garn in jezero Llyn Ogwen v Severnem Walesu

pri prvem obisku videl le malo mesta. Najbolj se mi je vtisnila v spomin velika katedrala, še poškodovana od nemških letalskih napadov. Kar se pa barve tiče, bi to poslopje mirno lahko tekmovalo z najbolj črnim poslopjem Anglije v Huddersfieldu.

Zvečer sva v Chestru s Fredom iskala znanca, ki naj bi odšel z nama v gore. Nisva ga dobila in prenočila sva v domu Združenja mladinskih zavetišč (Youth Hostel Association). Poprej sva plačala še dva funta, da sva postala člana te hvalevredne organizacije.

Chester štejejo med najlepša mesta Anglije in priznati moram, da je bilo mesto tudi meni na moč všeč. Mesto je zelo staro, dobro je ohranjeno in restavrirano je še staro rimsko mestno obzidje. Tudi glavna ulica, za katero so tipične črno-bele hišice v tudorskem slogu iz 16. stoletja, je zelo mikavna. Mesto ima tudi svoj vojaški muzej, v katerem hranijo vse trofeje mestnega regimenta, ki ima že nekaj stoletij tradicije. V veličastni katedrali vise že vse preperle in razpadajoče stare zastave poleg najnovejših praporov. V zajetni častni knjigi so vpisana imena vseh meščanov, žrtev zadnjih dveh svetovnih vojn. Zanimivo je, da je prva svetovna vojna zahtevala precej več žrtev in je bila torej za Angleže znatno bolj krvava kot druga. Opazil sem, da sta vojna služba in anglikanska cerkev v zelo tesni zvezi.

Naslednji dan sem v brzovlaku prav klavrno spal, ko sva brzela tik ob morski obali in prestopila meje Walesa. Na Britanskem otočju

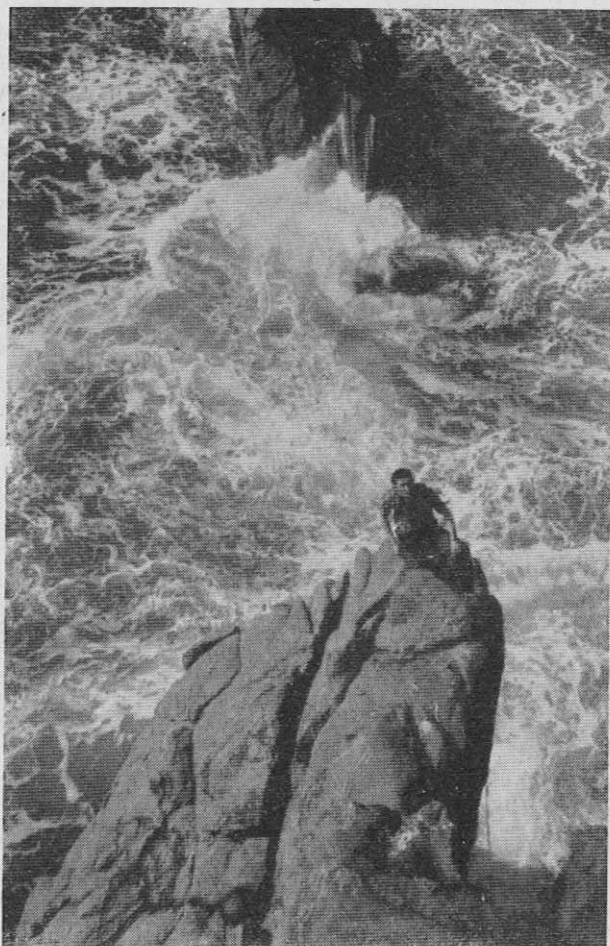
je vse silno konservativno in tako v stoletjih Angležem še ni uspelo, da bi popolnoma poangležili keltske Valižane ali pa v valovih svojega življa utopili nacionalno zavest Škotov, da o Ircih niti ne govorimo. V Walesu se še danes govori keltski jezik, vendar je uradni jezik angleški in zelo malo je ljudi, ki govorijo le svoj materin jezik in ki ne obvladajo angleščine.

Izstopila sva v malem vališkem mestecu Conway. Nad mestom kraljuje ogromen grad Plas Mawr, od katerega pa so dobro ohranjeni le zidovi. Take silne gradove so pred skoraj tisoč leti zgradili angleški kralji, da bi iz njih vladali in držali v pokorščini podjarmljene bojevite Valižane, ki so se v gorah vedno znova upirali. Zanimivosti mesta sta še ogromen most preko morskega zaliva, ki je kot eden zadnjih mostov v Združenem kraljestvu še privatna last in pobirajo na njem pristojbino ter najmanjša hišica v Veliki Britaniji. Hiša je res stisnjena med dva zidova in ni širša kot meter in pol in v njej lahko kupite razglednice. »Če bi prišel v Ameriko, bi ti pa gotovo pokazali največjo ali pa najvišjo zgradbo na svetu,« je dejal Fred.

Popoldne sva se končno le odpeljala proti goram. V Britaniji ne poznajo markacij in nadelanih gorskih poti. Prav nasprotno: vsa pokrajina je razdrobljena v tisoč majhnih leh in posestev, ki so vsa ograjena s precej visokim, večinoma kamnitim zidom. Običajno je nekje v takem zidu prehod, ki ga je treba poiskati. V skrajnem primeru pridejo do veljave tudi potnikove plezalne sposobnosti, a vendar ne zelo pogosto. Če kdo zleze preko zidu na nepravem mestu, se namreč šteje, da je že poškodoval lastnino posestnika in privatna lastnina se v Britaniji vse drugače spoštuje kakor pri nas. Mi bi kot revolucionarji že izvedli kake učinkovite ukrepe, ko Anglež šele prične proučevati možnost prehoda čez sosedov plot ali pa se celo obrne nazaj.

Fred je končal na univerzi študij geografije in je videl že precej sveta. V kolikor vem, se doslej še nikjer ni izgubil. Tistega dne — bilo je devetega aprila zvečer — sem pa le podvomil v njegove orientacijske sposobnosti. Dobro tri ure sva že lezla čez plotove, hodila po nizki travi in med redkim drevjem; delala se je noč in v dolini pod nama so se že prižigale luči, ko o neki stari rimski cesti, ki bi morala presekati najino pobočje in o zavetišču ob njej še niti sledu ni bilo. Odločno sem mu že predlagal, da bi jo ubrala kar naravnost v vasico pod nama, ko se je daleč sredi pobočja le zabliskala luč motornega vozila. Tam je bila cesta in potem tudi zavetišča nisva več dolgo iskala.

Pravzaprav sva bila za hojo po gorah slabo pripravljena. Hrane sva v nahrbtniku imela le malo in sva jo morala kupovati po kočah. To zavetišče, imenovano Rhiw Farm, pa je bilo slabo založeno in tudi oskrbnica ni kazala dosti vneme, da bi z nama napravila kaj prida kupčije. Položaj pa se je nenadoma spremenil, ko je oskrbnica zvedela, da ima v gosteh alpinista iz Jugoslavije. Izkazalo se je, da je tudi sama navdušena plezalka in v hipu sva imela s Fredom vse

Plezalec ob obali Cornwella v Walesu

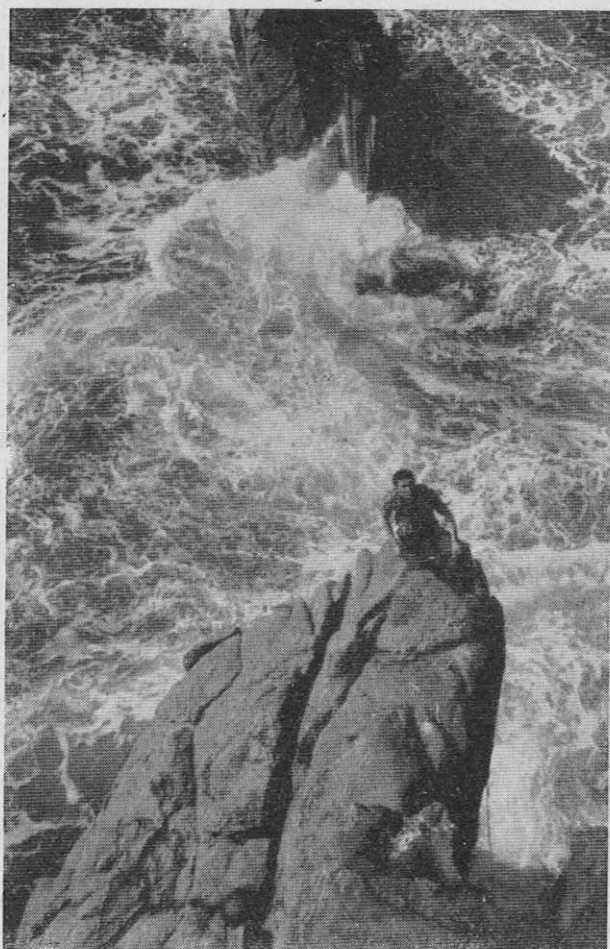
najboljše, kar je premogla hiša. Zvečer je oskrbnico obiskal še njen prijatelj John, ki je poklicni gorski reševalec pri Kraljevih zračnih silah (Royal Air Forces) na Škotskem in skupaj smo odšli v krčmo male vališke vasice Roewen. Beseda je tekla o plezanju in zvedel sem precej podrobnosti o alpinistiki v Britaniji, pa tudi o vzponih svojih dveh znancev v francoskih in švicarskih gorah. Obljubila sta mi, da mi pošljeta fotografije s plezalnih tur v Angliji. Res sta bila mož beseda čez štiri mesece. (Za tistih nekaj fotografij sem plačal 295 din carine). Priznati pa moram, da so me bolj kot alpinistične zadeve mikali Valižani v krčmi, njihove igre in pesmi, ki so jih kmalu zaokrožili v svojem domačem jeziku. Opazoval sem njihove obraze, predvsem mimiko žensk, ko so z vsem ognjem in vnemo

metale puščice v neko tarčo na steni. To je menda neka britanska zelo priljubljena igra. Med tem pa mi je John do zadnjega prijema natančno opisal previs, ki ga je pred nedavnim preplezal. Spoznal sem, da sem padel v roke pravemu plezalnemu fanatiku, a končno pred nekaj leti tudi sam nisem bil niti za las boljši. Ob določeni uri se je krčma spraznila kot na ukaz. Tudi mi smo odšli in pustili za seboj na mizi baterijo izpraznjenih steklenic.

Naslednji dan je sijalo sonce, ko sva se s Fredom odpravila po stari rimski cesti dalje. Zemljevid in kompas sta bila najina edina vodiča. Na desni strani sva kmalu našla star saški grob — nekaj ogromnih skalnih plošč, zloženih v nekako kapelico, tako da se človek vpraša, s kakšnimi pripomočki so dvigali taka bremena.

Ko sva prišla na majhno sedlo, se je pred nama odprl širni in nemirni Atlantski ocean s sipinami ob obali, pot pa naju je vodila desno po grebenu. Pridružila sta se nama še dva dijaka in skupaj smo šli proti prvemu vrhu, ki se imenuje Y Drosogl. Gore so tod položne, linije valovite in nikjer ni strmih skokov ali odlomov, kakršne najdemo v našem alpskem svetu. Ločila sva se od dijakov in sama odšla proti Drumu, ki je naslednji vrh. Na najini poti so bile glavna ovira številne — luže. Gore Walesa sestoje namreč iz prakamenine, ki ne propušča vode in tako včasih omejuje le dober meter širok pas zemlje celo jezero. Planincu, ki bi ne bil dosti pazljiv, bi se utegnilo pripetiti, da se celo en meter pod vrhom udre v močvaro do gležnjev ali celo do kolen. Zato me je prav presenetilo, ko mi je Fred ob vsej tej obilici mokrote dejal, da je letošnje leto izredno suho. Vališke gore niso posebno visoke, vsaj za naše pojme ne. Naslednji vrh Foel Fras, ki je bil še pokrit z novim snegom, je komaj dobrih 900 m visok. V britanskem merilu znaša to 3000 čevljev, kar je že znatna višina, saj je Snowdon, najvišji vrh Anglije in Walesa, le nekaj sto čevljev višji.

Vreme je pričelo nagajati. Pred nama je bil vrh Carnedd Llewelyn globoko pokrit z novim snegom. Zato sva se odločila, da bova raje sestopila v dolino Afon Caseg in tako preko malega mesteca Bethesda po ovinku prišla do zavetišča ob jezeru Llyn Ogwen, kjer sva nameravala prenočiti. Dolina je bila precej daljša, kot je spočetka kazalo, in mokra, mokra... Vedno znova sva zagazila v močvirja. Bethesda je malo vališko mestece, kjer tako kot povsod drugod že majhen vzrok povzroči mnogo hrupa. Zato sva bila tudi midva središče pozornosti in senzacija dneva, ko sva nenavadne zunanosti v popoldanskih urah korakala po glavni promenadni ulici. Mesto mi je ostalo v zelo prijetnem spominu ne le zato, ker je izredno čisto, temveč tudi zaradi zelo dobrega obeda v edinem mestnem hotelu. Popoldanski obrok ali »tea«, kot mu pravijo Angleži, res ni bil od muh in tudi cena ni bila visoka. Angleški hrani sem se zelo hitro privadil, predvsem njihovemu čaju, ki se pije ob vsaki priliki in pogosto v zelo velikih količinah. Število jedil je pri vsakem obroku zelo veliko, a količine so minimalne. Ker za vsako jed prineso poseben krožnik in neredko tudi poseben pribor, pride lahko človek

Plezalec ob obali Cornwella v Walesu

najboljše, kar je premogla hiša. Zvečer je oskrbnico obiskal še njen prijatelj John, ki je poklicni gorski reševalec pri Kraljevih zračnih silah (Royal Air Forces) na Škotskem in skupaj smo odšli v krčmo male vališke vasice Roewen. Beseda je tekla o plezanju in zvedel sem precej podrobnosti o alpinistiki v Britaniji, pa tudi o vzponih svojih dveh znancev v francoskih in švicarskih gorah. Obljubila sta mi, da mi pošljeta fotografije s plezalnih tur v Angliji. Res sta bila mož beseda čez štiri mesece. (Za tistih nekaj fotografij sem plačal 295 din carine). Priznati pa moram, da so me bolj kot alpinistične zadeve mikali Valižani v krčmi, njihove igre in pesmi, ki so jih kmalu zaokrožili v svojem domačem jeziku. Opazoval sem njihove obraze, predvsem mimiko žensk, ko so z vsem ognjem in vnemo

metale puščice v neko tarčo na steni. To je menda neka britanska zelo priljubljena igra. Med tem pa mi je John do zadnjega prijema natančno opisal previs, ki ga je pred nedavnim preplezal. Spoznal sem, da sem padel v roke pravemu plezalnemu fanatiku, a končno pred nekaj leti tudi sam nisem bil niti za las boljši. Ob določenih uri se je krčma spraznila kot na ukaz. Tudi mi smo odšli in pustili za seboj na mizi baterijo izpraznjenih steklenic.

Naslednji dan je sijalo sonce, ko sva se s Fredom odpravila po stari rimski cesti dalje. Zemljevid in kompas sta bila najina edina vodiča. Na desni strani sva kmalu našla star saški grob — nekaj ogromnih skalnih plošč, zloženih v nekako kapelico, tako da se človek vpraša, s kakšnimi pripomočki so dvigali taka bremena.

Ko sva prišla na majhno sedlo, se je pred nama odprl širni in nemirni Atlantski ocean s sipinami ob obali, pot pa naju je vodila desno po grebenu. Pridružila sta se nama še dva dijaka in skupaj smo šli proti prvemu vrhu, ki se imenuje Y Drosogl. Gore so tod položne, linije valovite in nikjer ni strmih skokov ali odlomov, kakršne najdemo v našem alpskem svetu. Ločila sva se od dijakov in sama odšla proti Drumu, ki je naslednji vrh. Na najini poti so bile glavna ovira številne — luže. Gore Walesa sestoje namreč iz prakamenine, ki ne propušča vode in tako včasih omejuje le dober meter širok pas zemlje celo jezero. Planincu, ki bi ne bil dosti pazljiv, bi se utegnilo pripetiti, da se celo en meter pod vrhom udre v močvaro do gležnjev ali celo do kolen. Zato me je prav presenetilo, ko mi je Fred ob vsej tej obilici mokrote dejal, da je letošnje leto izredno suho. Vališke gore niso posebno visoke, vsaj za naše pojme ne. Naslednji vrh Foel Fras, ki je bil še pokrit z novim snegom, je komaj dobrih 900 m visok. V britanskem merilu znaša to 3000 čevljev, kar je že znatna višina, saj je Snowdon, najvišji vrh Anglije in Walesa, le nekaj sto čevljev višji.

Vreme je pričelo nagajati. Pred nama je bil vrh Carnedd Llewelyn globoko pokrit z novim snegom. Zato sva se odločila, da bova raje sestopila v dolino Afon Caseg in tako preko malega mesteca Bethesda po ovinku prišla do zavetišča ob jezeru Llyn Ogwen, kjer sva nameravala prenočiti. Dolina je bila precej daljša, kot je spočetka kazalo, in mokra, mokra ... Vedno znova sva zagazila v močvirja. Bethesda je malo vališko mestece, kjer tako kot povsod drugod že majhen vzrok povzroči mnogo hrupa. Zato sva bila tudi midva središče pozornosti in senzacija dneva, ko sva nenavadne zunanosti v popoldanskih urah korakala po glavni promenadni ulici. Mesto mi je ostalo v zelo prijetnem spominu ne le zato, ker je izredno čisto, temveč tudi zaradi zelo dobrega obeda v edinem mestnem hotelu. Popoldanski obrok ali »tea«, kot mu pravijo Angleži, res ni bil od muh in tudi cena ni bila visoka. Angleški hrani sem se zelo hitro privadil, predvsem njihovemu čaju, ki se pije ob vsaki priliki in pogosto v zelo velikih količinah. Število jedil je pri vsakem obroku zelo veliko, a količine so minimalne. Ker za vsako jed prineso poseben krožnik in neredko tudi poseben pribor, pride lahko človek

Vrh v Peninah

kar v zadrego in vrh vsega odide včasih še lačen, posebno še, kdor ima kranjski želodec in kranjski tek. Pri jedi je še vrsta pravil, ki se jih je treba strogo držati. Nihče ne sme pričeti prej, preden hišni gospodar sam ne seže po jedi; tudi ni lepo, če kdo sam seže po kruh ali tudi samo po sol. Bolje je prositi soseda, da vam to ponudi.

Llyn Ogwen je zelo lepo vališko jezerce in tudi zavetišče ob njem ni ravno slabo. Ta mladinska zavetišča, kjer sem večkrat prenočeval, so še najbolj podobna našim planinskim kočam. Čez dan so zaprta, ponoči pa mora vladati strog mir. Obiskovalci vstanejo zjutraj na signal z zvoncem in morajo po zajtrku opraviti še določeno delo, na primer pomiti posodo, pomesti obednico ali nasekati drva. Ob desetih se zavetišče zapre in sprejema goste šele od petih dalje. Cene so v primeri z gostilnami nizke, v primeri z našimi planinskimi postojankami pa zelo visoke. Sicer pa preračunavanje cen po kurzu ne pokaže pravega sorazmerja, ker so v Angliji cenam primerno tudi plače višje.

Čez noč se je vreme dokončno sprevrglo. Na nebu so viseli temni oblaki. Bil sem v enem od plezalnih središč v Britaniji in dopoldne sem porabil zato, da sem si ogledal bližnje stene in pečine. Kdor je kdaj plezal v Julijskih Alpah, bo vališke gore označil za pravo revščino. V nekaj desetih metrov visokih odlomih so speljane smeri, oziroma detajli; vse skupaj je bolj podobno našemu Turncu kot pošteni steni. Sicer je tudi nekaj daljših sten in spremljevalci so mi pravili, da sredi sezone včasih čakajo ljudje kar v vrstah, da

bi lepo v redu vstopili in da so tudi nesreče precej pogoste. Mene njihovo plezanje ni moglo ogreti; ne zamaščeni prijemi, še manj pa dejstvo, da mora plezalec v lahki steni poiskati težka mesta, če hoče priti na račun, medtem ko je pri nas res lepa smer praviloma skupek najlažjih prehodov preko težke stene.

Opoldne smo odrinili proti sedlu »Hudičeva kuhinja« (Devils Kitchen). Veter se je sprevrgel v pravi vihar in nam je iz majhnega jezercica ob robu nosil vodo v obraz. Na sedlu smo se morali oprijeti tal, da nas ni vrglo po tleh. Da bi se povzpeli na kak bližnji vrh, sploh ni bilo misliti. Brž smo hiteli navzdol, a dežju vendarle nismo ušli. Počasi in vztrajno nas je pralo in čez kako poldrugo uro je pričelo snežiti. Mokri kot »cucki« smo znova lezli preko kamnitih plotov v dolini, pri čemer pa nismo vedno uporabljali le dovoljenih prehodov. Zalotil nas je vališki kmet in nekdo od skupine, ki se nama je priključil pri Llyn Ogwenu, je bil izzvan na oster besedni dvoboj. Presenečen nad obilico klenih angleških izrazov, ki sem jih sedaj prvič v življenju čul, sem takoj potegnil beležnico in si vse vestno zabeležil. Čez nekaj tednov sem v šoli presenetil svoje znance s svojim na novo pridobljenim besednim zakladom. Prišli so zelo v zadrego in so mi dejali, da teh besed ne smem nikoli uporabljati. Jaz pa sem iz tega zaključil, da tudi angleški jezik ni brez zelo učinkovitih besednih okraškov.

V naslednjem mestecu Llanberrisu sva se s Fredom v restavraciji sušila in sklenila, da se vrneva domov. Tura na Snowdon nama je utonila v vodi in snegu. Sicer me je pa vrh mikal dosti manj, čim sem zvedel, da bi ga za ceno desetih šilingov lahko osvojil tudi v dežju z zobato železnico.

Bila sva že v civiliziranem svetu; z avtobusom sva se odpeljala v mesto Bangor in prenočila v zavetišču ob morski obali. Drugi dan se je spet smejalo sonce. Ogledal sem si prijetno mestece in odšel po ogromnem mostu preko morskega preliva na otok Anglesey.

Fredu se je mudilo v službo, zato sva popoldne odrinila. Sklenila sva, da bova preizkusila avto-stop ali, kot pravijo Angleži, »hitch-hiking«. Prvi avto naju je peljal le kaka dva kilometra daleč, pri drugem pa sva imela zelo srečno roko. Z enim samim vozom sva prišla skoro sto kilometrov daleč v kraj Warrington blizu Manchester. Voz je šofirala neka gospa, rojena Valižanka, ki do šestega leta ni znala besedice angleški.

V naglem tempu smo brzeli po gladki asfaltirani cesti ob obali skozi mesteca: Penmaenmawr, Conway, Lladudno itd. Čudoviti Wales s svojimi gorami, jezerci, mesti in celimi kolonijami letoviščarjev, ki žive v prikolicah avtomobilov, oziroma v stanovanjskih avtih, je ostajal za nami. Mogočni Atlantik buta ob njegove bregove in oblaki in viharji z morja gospodarijo neomejeno tudi nad celino. To je zelo lep košček sveta, ki se mi je že v nekaj dneh priljubil. A te lepote in svežine sem se dodobra zavedel šele naslednji dan, ko sem se spet prebudil v sobi v Srednji Angliji, med očrnelimi zidovi, v svetu saj in tovarniških dimnikov.

(Se nadaljuje)

IGLU

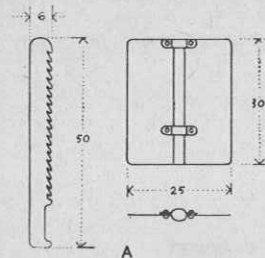
ivilizirani svet je v zadnjem stoletju prevzel in v šport uvedel nekaj samoniklih duhovitih domislekov, dozorelih v megleni davnini na obalah in tundrah Arktike. Stoletne izkušnje domačinov v neusmiljenem boju z mrazom, lakoto in snežnimi vihrami so obveljale in drže še danes; s pridom jih uporabljajo odprave v polarnih krajih, alpinisti in smučarji pa v gorah. Športniki menda najbolj poznajo poleg snežnih očal, smučk in psov, še kajak, anorak in iglu. Lahki in okretni grönlandski kajak se je udomačil v vodnem športu, anorak je postal del opreme, ki je alpski smučar in gornik na težavnih zimskih turah skoraj ne moreta več pogrešati, iglu pa si je skupno s šotorom utrl pot v predele, kjer kraljuje zima, v brezupne samote brez gozdov in človeških bivališč.

Kdo pa pravzaprav danes v dobi montažnih konstrukcij in gradbene hipertehnike še uporablja ta preprosta snežna zavetišča? Za čuda jih ni malo. Norvežani prenočujejo v njih na dolgih smuških pohodih po skandinavskih planjavah. V Franciji prebivajo v njih graditelji nekaterih visokogorskih postojank nad ločnico večnega snega. Posamezni gorniki v Alpah jih uporabljajo za taborjenje v snegu. Med prvimi sta bila Malavieilla leta 1938, ki sta v montblanskem masivu preživela mesec dni počitnic v iglujū, od tega zadnjih sedem viharnih dni na temenu Mont Blanca.¹ Švicarji v Alpah in Američani na Grönlandiji so vključili iglu med svojo zimsko vojaško opremo. Američani postavljajo na severu seveda že tudi montažne igluje iz nylona, na zunaj podobne eskimskim.

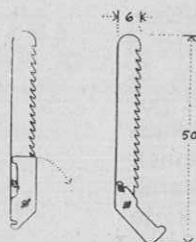
Prednost iglujū je v tem, da je toplejši kot šotor, ker je snežna lupina dober izolator pred mrazom in da je popolnoma varen v viharju. Glavna pomanjkljivost, ki jo ima, pa je, da pri graditvi porabimo več časa in moči kot pri postavljanju šotora. To je tudi razlog, zakaj ga alpinistične ekspedicije v Himalaji, Andih in drugod ne uporabljajo.

V naših gorah, kjer so planinske kočē in bivaki posejani dokaj na gosto, kjer ni večjih nenaseljenih predelov, iglu nima široke praktične vrednosti. To velja za sedanje stanje našega gorništva. Verjetno pa je, da se bosta iglu in snežna kaverna v zimski alpinistiki tudi pri nas s pridom uporabljala na težavnih večdnevnih grebenskih prečenh. Teh se bodo naši plezalci po nujnosti razvoja prej ali slej lotili. O tem se v ožjih gorniških družčinah možuje iz leta v leto, tako med starimi, odsluženimi mački kot med mladimi, nadobudnimi šestostopnjaši. Seveda bi se takšen poskus brez dobre opreme, ki je za večino naših alpinistov zdaj še nedosegljiva, izjalovil ali pa tragično končal. Verjetno je, da bomo tudi to vrzel v

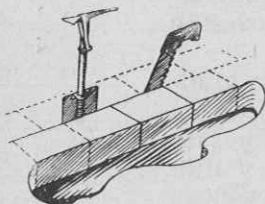
¹ La Montagne, mai 1939: Vacances en igloo sur le Mont-Blanc.

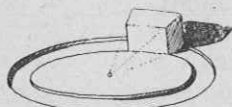
A

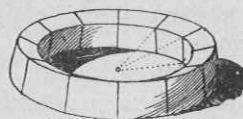
B

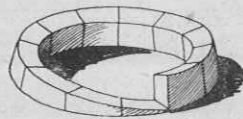
C

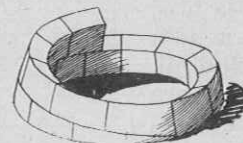
1

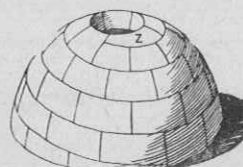
2

3

4

5

doglednem času zamašili. Zato ne bo škodovalo, če se nekoliko bolj seznanimo z načinom, kako zgradimo iglu in zvemo, kakšne so njegove prednosti in pomanjkljivosti.

Snežno zavetišče si lahko postavimo na več načinov, najboljši pa je še zmeraj stari eskimski način bokanja kupole v spirali. Orodje za to delo je preprosto. Pred vdorom trgovskega ladjevja Hudsonbayske družbe na polarne obale Amerike si je Eskim gradil svoje zimsko bivališče z nabrušenim mroževim oklom, danes uporabljaja kovinsko orodje. Način pa je ostal isti. Ta način bom skušal opisati.

Če nameravamo zgraditi iglu v gorah, si najprej poiščemo varno, ne preveč vegasto snežno ploščad. Seveda ga lahko zgradimo tudi v strmini, če prej vsekamo vanjo dovolj razsežno stopnico, vendar je takšno delo le nepotrebno vbadanje. V snežno strmino si lažje z lopato izgrebemo duplino. Snežne vesine pri vremenskih menjavah rade plazijo, zato je snežni brlog v strmini tudi varnejši kot iglu.

Na prostoru, ki smo si ga izbrali, naj bo sneg uležan. Kvaliteta snega pri postavljanju iglujia sicer ni odločilna, vpliva pa na čas, ki ga porabimo za rezanje snežnih kvadrov in za bokanje kupole. Iglu lahko postavimo v vsakem snegu, razen v sveže zapadlem in v pršiču. Najboljša je seveda od vetra zbita, dovolj debela plast kložastega snega, prav dober je pomladanski sren, dobre pa so tudi vse ostale vrste snega, razen prej omenjeni dve. Pa tudi v pršiču in svežem snegu si zlahka pomagamo, če odmečemo zgornjo, za gradnjo neuporabno rahlo plast, zdolaj je sneg uležan in pripraven za rezanje kvadrov. Njih velikost in debelina se ravnata po vrsti snega. Iz takšnega, ki se je že sesedel in skrepenel, režemo kvadre dolge do 70 cm, visoke 50 cm in debele okoli 25 cm. Čim bolj prhek je sneg, tem debelejši morajo biti, včasih tudi 50 cm. Težak ojužen sneg pa režemo v krajše kvadre, da se nam pri nošnji zaradi lastne teže ne zlomijo.

Orodje za gradnjo iglujia in za kaverno v snegu je iz 2 mm debele, duraluminijaste pločevine (sl. A in B). Lopata in žaga tehtata skupaj približno 700 g. Kvadre režemo iz celca z lopato ali pa jih žagamo z žago (sl. B). Odvisno je od vrste snega in izurjenosti, katero orodje uporabljamo. Ravna žaga (sl. A) za ta posel ni tako priročna kot tista s sklopnim ročajem (sl. B).

Delo nam gre najhitreje izpod rok, če se ga lotimo v troje. Prvi izrezuje kvadre, drugi jih prenaša, tretji pa gradi. Začnemo tako, da zarišemo v sneg s smučarsko palico ali s cepinom v iztegnjeni roki, temeljni krog, premera 200 do 250 cm, ki ga ob zunanji strani dobro uho-

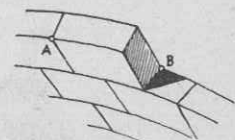
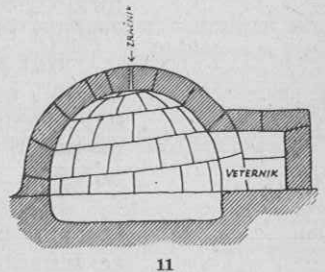
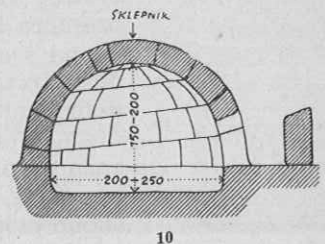
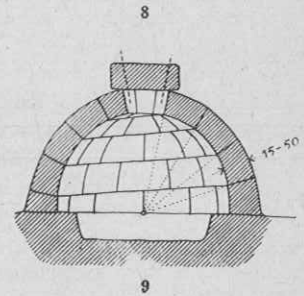
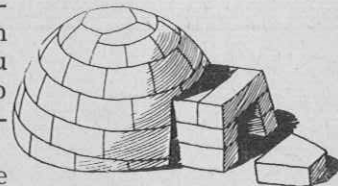
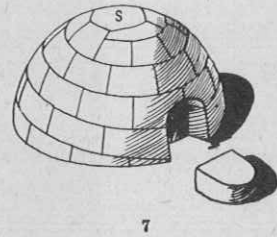
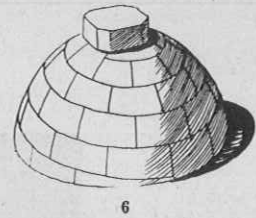
dimo (sl. 1). Žagar reže prve kvadre znotraj kroga, s tem zniža tla v igluju za debelino snežne kupole (sl. C in sl. 9). Nosač jih postavlja na uhojeni sneg tako, da so s tršo površino obrnjeni navzven; graditelj, ki stoji v krogu, pa prirezuje njihove stične ploskve, da se med seboj tesno prilagajo in zлага iz kvadrov temeljni obod (sl. 2). Vsak kvader je v bistvu prisekana piramida, z vrhom v središču temeljnega kroga (sl. 1).

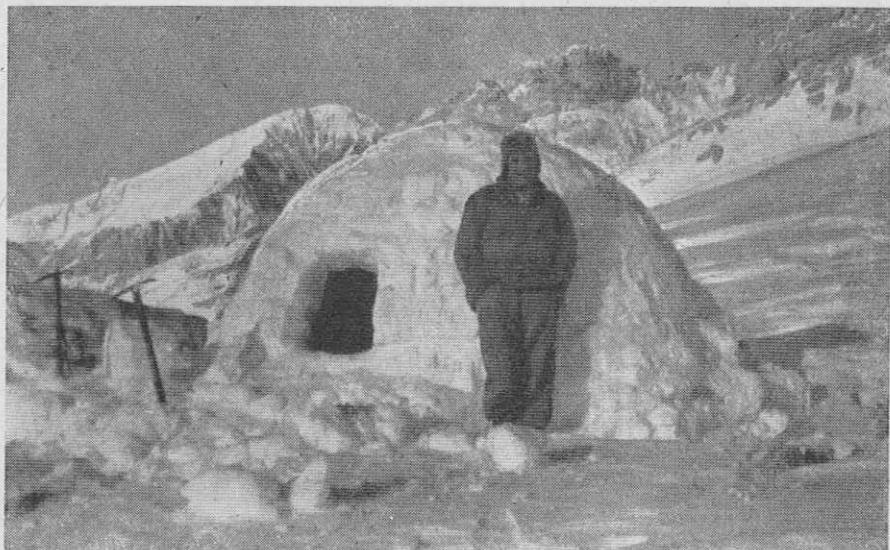
Ko je obod sklenjen, graditelj z žago zareže vanj začetek spirale, ki poteka od leve na desno (sl. 3). Žagar reže enako visoke bloke v bližini igluja, s tem skrajša pot, ki jo mora opravljati nosač. Nadaljnja gradnja je preprosta, ker poteka skoraj samogibno v vedno ožji špirali navzgor. Graditelj pazi le na to, da so kvadri in njihove zgornje ploskve dovolj nagnjene proti središču kupole (sl. 9). Kvadri se trdno vežejo med seboj le, če so navpični stiki tesni in če so med seboj zamaknjeni približno za polovico dolžine kvadra (sl. 4 in sl. 5).

Nekako do treh četrtin višine kupole gre delo gradbe izpod rok. Kvader, ki ga graditelj prireže in z desnico potisne k sosednjemu bloku, obstane nagnjen navznoter. Graditelj pazi pri tem, da se vsak nov kvader, ki ga postavi na obod bodoče kupole tesno stika s sosedom predvsem v točkah A in B (sl. 12).² Proti vrhu, ko postajajo spodnje stične ploskve bolj in bolj strme, vezljivost na teh ploskvah ne zadošča več, zato kvader drsne s svoje podlage. Graditelj mora vsak nov blok podpreti z levico. Špirala se konča z zaključnim kvadrom, ki ga mora pravilno zagvozditi (Z na sl. 5). Sedaj je treba le še zamašiti odprtino v temenu kupole. Nad graditeljem, ki čepi v notranjščini, se boči snežna lupina, ki vzbuja grozljiv občutek. Sedaj je skrajni čas, da si nadene oglavnico in jo tesno zadrigne. Nosač potisne čez odprtino zadnji blok (sl. 6 in 9), graditelj ga od znotraj obžaga tako, da se prilaga odprtini, ki jo s svojo težo zagvozdi in sklene gradnjo (sl. 9 in sl. 10). To je sklepnik, teme kupole.

Nato v steni pri dnu izreže približno 60 cm visoko zgoraj zaokroženo odprtino, zmeče obrezke in shojeni sneg ven in zleze na plano. Treba je še s snegom dobro zamazati stike med kvadri in izrezati primeren blok za duri. S tem je delo končano (sl. 7 in sl. 10). Za večdnevno bivanje zgradimo h kupoli še vetrnik (sl. 8 in 11).

² Zakaj je to važno, nam pove naslednji premislek. Navpična ravnina, položena skozi diagonalo A—B, deli kvader v dve enaki polovici. Njihova momenta se med seboj uničujeta. Kvader je torej v indiferentnem stanju, če je podprt v točkah A in B. Dodajmo še vezljivost snega na pokončni in spodnji stični ploskvi kvadra, potem je razumljivo, zakaj se kvader ne zvrne navznoter in kako je to, da lahko brez vsake opore gradimo kupolo v prazno.

Iglu na Podéh

Foto: Belač

Zaprto iglu se enakomerno zrači skozi rego v vratih in skozi luknjo v temenu kupole, ki jo izvrtamo z ratiščem cepina.

Kakšne so dosedanje izkušnje z iglujem v Alpah? Glavna argumenta, s katerima moremo izpodbijati njegovo uporabnost na zimskih turah, sta čas, ki ga potrebujemo za gradnjo in pa teža spalne opreme, ki jo moramo prenašati na plečih s seboj. Oprema, ki je ne moremo pogrešati, če hočemo udobno prespati mrzlo zimsko noč v iglujem in zjutraj vstati spočiti, je naslednja: Okroglo, nepremočljivo platno, premera 250 cm, ki ga razprostremo po zravnanih tleh v iglujem. Če ga na sredi zarezemo in si ga nadenemo čez glavo, nam zaleže za dežni plašč. Nadalje lahka gumijasta ležalna blazina, ki jo napihnemo, puhasta spalna vreča, puhasti jopič, po možnosti prav takšne hlače, volneno in svileno perilo. Namesto okroglega platna lahko razprostremo šotorsko vrečo.

Brez te opreme prenočevanje v iglujem, razen če je sila, ni posebno priporočljivo niti prijetno. To sva poizkusila z Belačem, ko sva mrzlo zimsko noč v iglujem na Podéh prespala namesto na mehkih zračnih blazinah — na »Slovenskem poročevalcu«.

Kot je videti, sta čas in oprema negativna plat pri uporabljanju iglujem. Isto velja za duplino v snežnem znetu. Če pa smo bolj navdušeni za šotorjenje, potem moramo seveda poleg spalne opreme prenašati na hrbtu še šotor. Teža majhnega šotora z dvojnimi stenami pa znaša okoli 4 kg.

Kako pa je s časom? Šotor postavimo hitro, iglu pa ne. Trije izurjeni možje zgradijo v dobrem snegu iglu v pičli uri, manjšega za bivakiranje približno v 40 minutah. Če pa postavljata iglu dva

moža in je snežna plast plitva in zledenela, tedaj se delo raztegne na debeli dve uri.

Dobre lastnosti iglujca so približno naslednje:

Pozimi je temperatura v nezakurjenem izotermičnem šotoru zmeraj le nekaj stopinj višja od zunanje. V obljudenem iglujcu, ki ima kupolo debelo najmanj 25 cm in stike med kvadri dobro zadelane, temperatura nikdar ne pade pod 0°C pa najsi bo zunaj še tak mraz. Če pa stiki režijo, tedaj temperatura v notranjščini pade tudi pod ničlo. V iglujcu na Podeh, skozi katerega je pomalem vleklo vso noč, ker stiki niso bili dobro zadelani s snegom, sem izmeril temperaturo -1° , zunaj pa -13°C mraza.

Če v snežnem zavetišču kuhamo na kuhalniku, se temperatura temu primerno zviša. Sopara kondenzira na snežni površini, kupola po večdnevem bivanju v iglujcu znotraj poledeni. Tedaj brez škode vzdrži težo odraslega moža. Razen tega šotor v viharju neusmiljeno plahuta in tleska, ljudje ne spijo, šotor je v nevarnosti, da ga vihar podre. Stabilna snežna kupola pa je kot ustvarjena za zimske meže. Bučanje snežne vihre na planem slišimo v zametenem iglujcu le kot oddaljeno mrmranje.

Iglu poznamo pri nas iz literature že dolgo vrsto let. Pred vojno smo jih tudi že gradili za vajo na smuških in alpinističnih tečajih. Lastnih izkušenj z njimi pa imamo doslej še bore malo. Prvi iglu v Kamniških Alpah, na višini nekaj nad 2000 m, smo praktično preizkusili šele lansko zimo. Kaj več pa bo prinesel čas.

Gorski vodniki in reševalci v Centralnih Alpah, ki poznajo vrednost snežnega zavetišča, poudarjajo, da bi marsikdo ostal živ, če bi si, preden ga je zatekla smrt od izčrpanosti in mraza, znal postaviti ali izkopati zavetje v snegu. Pravočasno zgrajen iglu pomeni v snežnem viharju popolno varnost.

Preudaren gorski romar bo zavil h koči in si mislil: kaj bi zmrzoval v snežni luknji, če pa lahko spim v zakurjeni bajti. Pri odpahnjeni lesi pred lopo mu ni kaj oporekati. Nekateri mladi gorniki pa se obračajo drugam, njih mikajo težavni in nevarni podvigi v gorah, vleče jih v kraje, kjer bleščeči snežni grebeni robijo nebo. Tam se včasih tudi najboljši znajde v neusmiljenem precepu, iz katerega se je težko izmuzniti. Če so takrat moči pri kraju in če zmanjka še poguma in izkušenj, tedaj je poti konec.

Zato ne kaže zametavati starih dognanj, ki že stoletja rešujejo življenje ljudem v strupeno mrzlih zimskih metežih.

K PORTRETU DR. HENRIKA TUME

Ob čitanju članka prof. Mlakarja, »60 let planinstva« me je večkrat neprijetno dirnilo skoro sovražno in osebno stališče, ki ga je zavzemal pisec in naslikal mojega očeta Henrika Tumo kot nekakšnega nestvarnega nergača in petelinskega opozicionalca. Kakor da ne bi mogla biti dva človeka različnega mnenja, ne da bi se zamrzila!

Potrebno se mi zdi, da orišem tudi jaz njegov značaj in delo, da popravim izmaličeno sliko.

Res, da je bil moj oče samotar, vase poglobljen in brez prijateljev. Na izlete je hodil najraje sam in le včasih je vzel s seboj kopico svojih otrok. Užitek je bil hoditi z njim, ki je poznal vsako cvetko in tičko in znal tako prijetno in nevsiljivo razlagati prirodne pojave. Trdo življenje mu je izoblikovalo strog in nepristopen videz, v resnici pa je bil mehke, skoro sentimentalne duševnosti, ki jo je pa skrbno skrival. Naj povem, da je po nenadni smrti moje mame nabiral vsako nedeljo cvetke, ki jih je prinesel skrbno zavite in postavil pred njeno sliko. Značilno zanj je tudi bilo, da je vedno govoril lepo o ljudeh v njihovi odsotnosti, vsako slabost je skušal razumeti in opravičiti. Lepše je govoril o J. Mlakarju kot slednji o njem.

Nič ne vem, kdaj je našel čas, da si je nabral celo rešto otrok. Sedem nas je bilo, šest fantičev in jaz. Bil nam je ne toliko prijatelj kot vzornik in mentor — ker je bil po razliki v letih precej odmaknjen od otrok in žene. Bil je vedno enak, zadržan v veselju in žalosti in tudi v najhujših stiskah za svetovne vojne kot begunec v Trstu ni pokazal svojih skrbi.

Spomin je imel odličen in domnevam, da je »obdržal v glavi« vseh 2000 zvezkov svoje knjižnice, ki je obsegala skoro vse panoge vede, razen tehnike. Kar koli si ga vprašal, na vse je vedel odgovoriti. Imel pa je svojega »konjička« — filologijo in tu je prišel v opreko z večino domačih lingvistov ter je kasneje korespondiral največ z avstrijskimi filologi.

Iz Mlakarjevega članka bi bralec nekako posnel, kakor da bi bil moj oče l. 1929 insceniral in podpihoval spor med »mladimi« in »starimi« iz osebne prizadevnosti. Stvarno pa so podobni spori pretresali vse takratno planinstvo; tako so n. pr. naši severni sosede bili med seboj ljute boje z uma svitlim mečem in so »esteti«, »etiki«, »športniki« in »gospodarstveniki« zagovarjali vsak po svojem ideološkem prepričanju in razpoloženju edino »pravilno« stališče. V Ljubljani je bila ustanovljena Skala, ko je bil moj oče v Gorici pod Italijo odrezan od vsakega vpogleda v tukajšnje razmere. Mladi skalaši so sami iskali opore pri njem za svoja prizadevanja, ki jo je stari odbor odrival in odklanjal. Sama sem bila večkrat priča njihovim pogovorom v njegovi odvetniški pisarni, ko je skušal s svojo avtoriteto in premišljenostjo pomirjevalno vplivati. Omenil pa mi je že takrat, da sicer čuti dolžnost podpreti prizadevanje mladih, da pa bodo vse puščice letele na njegovo osebo. In res letijo, še danes po 20 letih. Bil je raven mož, širokega značaja, neupogljiv do vsega in vseh, a najbolj do sebe! Ogromno delo, ki ga je moj oče vršil skozi desetletja, je pisec omenil samo s stavkom: »izdali smo Tumovo Imenoslovje, po katerem pa planinci niso radi segli.« Jasno, da taka dela nimajo zabavne vsebine in imajo majhen krog interesentov, a vsekakor je otel pozabi ogromno narodnega gradiva v dolgih desetletjih sistematičnega dela. Podredil je čim popolnejši obdelavi imenoslovja vse svoje alpinsko delovanje kasnejših let, najemal je lovce in pastirje ali kake druge poučene ljudi in z nemajhnimi stroški in požrtvovalnostjo prehodil križem kražem načrtno vse doline in višine, kjer se mu je zdelo, da so imena še negotova ali so se križala. Pri tem je imel tenak posluš za ljudsko govorico in smisel za oblikoslovje.

Janko Mlakar se z mojim očetom ni zlagal v svojih nazorih. Mlakar je jemal hribe iz zabavne, šaljive in družabne plati, moj oče pa iz resne, samotne, skoro bi rekla znanstvene. Iskal je sicer tudi zabave in odlastka, a

vedno z resnim opazovanjem oblik, imen, prirodnih pojavov, flore in favne ter prebivalstva. V svojih člankih se je izogibal vsake čustvenosti in pretiravanja in je žal samo suho napisal, koder je hodil, da je bil za nezainteresiranega bralca kar suhoparen s svojimi večnimi »novimi« imeni in številkami.

Zgodilo se mi je v Martuljku! Neki Hrvati so me vprašali, kam grem. Na Križ, sem odgovorila, oni pa na Peščenik. Pa smo se znašli na istem vrhu, nato Hrvat godrnjaje: »Taj prokleti Tuma je sve ponorio!« In bilo je smeja!

A gotovo ne gre omalovaževati lepo in nesebično delo v službi naroda in planinstva! V številni korespondenci s tujino je počasi uveljavljal domače imenoslovje in dosegel, da je avstrijski vojno-geografski inštitut začel uporabljati imena po njegovih podatkih. Opozarjal je Nemce na dejstvo, da jim še tako pristna nemška imena nič ne koristijo, če jih noben domačin ne pozna. Tudi z dr. Kugyjem je dopisoval in je slednji sprejel njegove nazive ter obžaloval, da ni bil kos slovenskemu jeziku — sicer ne bi bil mogel prekrstiti »Za po(l)dnem« v Trentaboden in podobno.

Dr. H. Tuma je bil vse svoje življenje borec za slovensko besedo, kar je tem bolj važno, ker je živel še v času, ko so bila v narodu živa domača imena in pa, ker je dolgo prebival v obmejnih krajih, kjer so deloma Nemci in kasneje Italijani vsiljevali svojo potvorjeno robo kot domača imena. Poleg tega je uporabljal v svojih člankih nešteto izvirnih izrazov, ki so obogatili naš literarni planinski jezik. Vedno sem vesela kadar mi udari kaj takega v uho ali oko. Veliko je imel še nabranega gradiva, ki pa je zabeleženo v tako steno-grafskem stilu, da bo težko našlo »ljubitelja«.

KRESNA NOČ

Bohinjska pripovedka

Bilo je pozno na kresni večer in kresovi ob robu Komne so že ugašali. Vseobči mir je ljudi in živali kar plašil in oznanjal bližajoči se preokret v naravi. In res je tudi v Bohinjskem kotu kmalu završalo.

V Komarči je bila z rušjem in slečem zarasla in od skal obdana votlina; dostop do nje je bil težaven, s poti in bližnje steze je ni bilo videti. Nedaleč od votline je izpod skale izviral studenec. Iz njega se je dvignila lahna meglica, se zgostila in glej — prikazala se je v vsej svoji goloti in lepoti vila Anka s Savice. V votlini pa je bival čatež. Ta gozdni škrat je bil pol človeka, pol kozla. Ko je bil zagledal lepo vilo, je sklenil, da se je polasti in naj bi se še tako branila njegovih objemov.

Nič hudega sluteč je vila frfrala v prščem hlapu slapa, pa se čatež po skalovju priplazi, jo čez pas objame in jo hoče k sebi priviti. Prestrašena je skušala izviti se nezaželenim objemom grdega kosmatinca. Pastirji in majerice, ki so takrat po vijugasti poti gnali živino iz nižjih planin na Komno, so strahoma gledali na ta boj. Skrivnostne moči kresne noči so jih bile omamile in mogli so zazreti vsa ta pravljlična bitja. Vila Anka se jim je zasmilila, pa so skušali izrgati jo iz kosmatih rok grdega čateža. Vlekli so ga za kozjo brado, on pa je na vse kriplje brcal z nogami, da bi se jih otresel. Posrečilo se mu je, da se je izmuznil trdim prijemom pastirjev in se vzel po strmini na široko skalno. Od tod je lučal kamenje in z dobrimi zadetki ugnal pastirje in majerice. Vila Anka pa je iskala in našla zavetje pri svoji posestrimi, v srebrno se lesketajočo tančico oviti rusalki Špeli, ki je bivala ob bistrem izlivu Savice v jezero. Rada ji je na pomoč prišla; ne Špela, ne druge rusalke, ki so se v meglicah nad jezersko gladino zgostile in se spet razpršile, niso marale za čateža, ki jim je kaj rad ponagajal.

Boj je dalj časa trajal, ni pa prišlo do odločitve. Zamahi pastirjev in majeric čatežu niso mogli do živega, a tudi vile so ga šele ob pozni uri mogle potisniti v njegovo votlino. Špela in Anka sta se nato za slovo še objeli.

Na vzhodu je kmalu zatem vzhajalo sonce. Kakor bi se zbudili iz spanja in sanj, so pastirji in majerice še na pol omotični nadaljevali svojo pot, vile, rusalke in škrat pa so se razblinili v megle, se dvignili iznad jezera, brzic ter slapov, in čara kresne noči je bilo konec.

Prisluhnil dr. Henrik Steska

Vlado Fajgelj:

OD OJSTRICE DO BOSKOVCA

2. Ojstrica

Značilnost markantnih vrhov je, da je z njih krasen razgled na vse strani. To isto velja za našo Ojstrico. Na južno stran nam zdrsne pogled preko Dedca in Rzenika na Vel. planino, kjer prav razločno vidimo tamkajšnje edinstvene planšarske koč v obliki šotorov. Dobro se odražajo v pokrajini obe prelomnici — čez Presedlaj in pod Dedcem in lahko si predstavljamo, kako sta se ob njima dvigali obe steni: Rzeniška, ki je znana po veliki krušljivosti in zverženosti skladov, in Dedčeva, pod katero so ogromni bloki, znanilci nedavnega podora. Dobro je viden zeleni travnati pas v podolju Korošice in planotasti značaj celotne pokrajine. Deska, Dleskovec in Veliki vrh so planotasti zaobljeni vrhovi, na katerih ovce najdejo obilo dobre paše. Med njimi pa so prej omenjene doline, v katerih so v glavnem sedeži planin. Poleg že omenjenih se pod grebenom Veliki vrh — Križevnik, ki zaključuje planoto na severovzhodu, nahaja Poljska planina ali Poljšak (1698 m). Za Korošico je to najvišje ležeča danes aktivna zadružna planina, ki prepase tri sto ovac in dve kravi zadružnikov iz Podveže (to je tistih, ki imajo govejo živino na planini Ravne). Naprej proti vzhodu nam pogled zajame Raduho, ki kot okameneli val moli svoje tri vrhove v višave. Proti severu pa zagledamo pred seboj čisto drug svet, ki se bistveno loči od pokrajine na jugu. Namesto ovalnih uravnanih oblik zazremo pred seboj prepadne severne stene, ki se z melišči globoko spuščajo v ledeniško preoblikovan Robanov kot in Logarsko dolino. Še dalje proti severu lahko za grebeni slutimo Matkov kot, od katerega se proti vzhodu pod Olševo nadaljuje idilični Sv. Duh nad Solčavo. Med temi nižjimi poseljenimi predeli se širijo ostri apniški grebeni Mrzle gore in Grofičke z Utami. Nič slabši ni razgled z Ojstrice tudi preko meje na Slovensko Koroško. Ob jasnem vremenu se ves ta razgled proti severu zaključí z nepretrgano verigo belih vršacev Avstrijskih Alp.

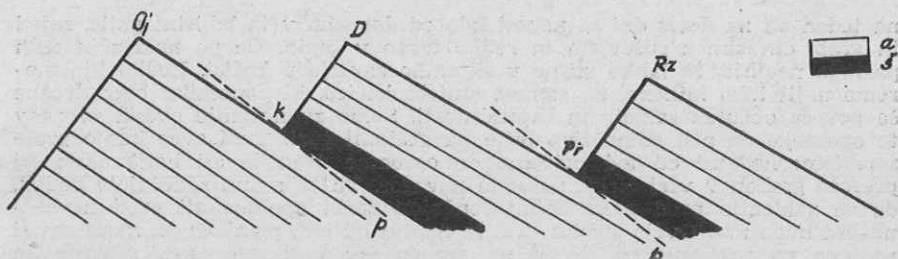
A vrnimo se zopet k naši Logarski dolini. Pod seboj vidimo Klemenčjo jamo (1206 m), nekdanj krasno planino, na terasi v škrljavem terenu, posuti z morenskimi materialom. Sočna trava na prijazni jasi preživlja sto ovac in tri konje brez pastirja, čeprav so poslopja zgrajena. Planina ima odlično vodo, a razpadajoča korita in koprive kažejo na zapuščenost in kličejo po obnovi.

Še bolj proti desni leži na nekoliko višji jasi Plesnikova planina (1329 m), prav tako zapuščena; le šest glav jalovine se pase na zaraslem pašniku, okrog ožganih tramov med vojno pogorele koč.

Pač pa je obnovljena Icmnikova planina (1472 m) pod Icmnikovo pečjo na lepem sedlu s sočno pašo, kjer se je nekoč paslo do osem krav. L. 1951 je stan stisnil sneg. Tu naokrog je še več zapuščenih planin: nedaleč je stara Logarjeva planina pa Podbrežnikova, ki je skoraj ne moremo več najti sredi bujnih gozdov.

Nič bolje ni na dolinskem dnu, kjer je vidna nekdanja Logarjeva planina ob današnji graničarski karavli, ki je bila pred vojno turističen objekt. Petnajst krav in do trideset koz pa je skrbelo za preskrbo z mlekom. Na Okrešlju, ki je last PD, se pasejo dve do tri krave, ki z mlekom preskrbujejo Frischaufov dom.

Takšno stanje v planšarstvu Logarske doline je posledica njenega širokega dna, ki omogoča poljedelstvo in precejšnjo preskrbo s krmo, ter obilnih gozdov, ki zlahka krijejo primanjkljaj v gospodarstvu redkih kmetij. Ob zmanjšanju števila živine med in po vojni so se planine brez škode opustile. K temu je pripomogel tudi propad turizma z uničenjem hotelov. Z zgraditvijo novega planinskega doma pa se že čuti potreba po obnovi planin. Tako se popravlja Icmnikova planina in tudi ostale bodo kmalu dobile prejšnji videz. Kot se je že iz dosedanjega videlo, so vse te planine majhne in privatne, to se pravi, zasebna last kmetije, ki pase na njej.

Shematska slika geološkega prereza Rzenik - Ojstrica

Oj = Ojstrica, K = Korošica, D = Dedec, Pr = Presedlaj, Rz = Rzenik, p = prelomnica, a = apnenec, š = škrljavec

(Natančneje o tem glej Seidl: Kamniške ali Savinjske Alpe, I. del, Ljubljana 1907, str. 55 in geološki prerez od Črne do Solčave)

Ojstrica ima dva vrha. Današnja pot iz Korošice drži na zapadni vrh. Brez navora pa pridemo tudi na vzhodnega, po Kocbekovi poti, ki pripelje po Kocbekovem grebenu na vrh. Od tu se nam odpre pogled na manj znani, a za mene od Logarske mnogo lepši Robanov kot. Tudi to je ledeniško preoblikovana dolina Robanove Bele, katere beli prod daje videz ogromne bele reke. Dejansko je to hudournik, ki se le ob deževju napolni in takrat navadno izpodjeda Robanove senožeti in njive. Če hočemo ohraniti lepote te edinstvene dolinice, pohitimo z zavarovalnimi ukrepi!

Spustimo se sedaj po Kopinškovi poti na Škrbino — sedlo med Grofičko in Ojstrico. Pot je dobro zavarovana in zelo slikovita, saj drži najprej nad severno steno Ojstrice, potem pa se prevali preko severovzhodnega grebena na vzhodno steno, od koder imamo zopet lep pregled čez Robanov kot. Še razločneje kot z vrha, vidimo tu najvzornejšo planino v Savinjskih Alpah — Robanovo planino (897 m). Leži ob sklepu dolinskega dna, ki se tu pričinja rahlo dvigati proti vzhodni steni. Ima zidano kočico in hlev ter posebno poslopje, kjer je tudi soba za letoviščarje, v kateri prav udobno prenočiš. Nadzorujeta jo domača majerica in pastir, oz. volar. Ugodno bivanje na tej rajski planini še povečajo mlečni izdelki petih krav: predvsem kisló mleko, sir in maslo, kar vse je dobro znano tistim, ki jih pot zanese v ta prelepi kraj. Poleg krav-mlekaric, ki dajejo planini značaj mlečne planine, se pase še okrog deset glav jalovine, od srede junija do začetka septembra. V maju in septembru gospodarji tod okrog štirideset Robanovih ovac, ki jih čez letoletje naženejo na Ute, kamor smo še namenjeni. Tudi na tej planini je dovolj odlične vode, saj nepropustna podlaga ni globoko. Edina pomanjkljivost te planine je razmeroma slaba insolacija, ker je globoko v dolini zakrita s stenami Ojstrice, Velikega vrha in Grofičke.

Od Škrbine zavije markirana pot čez Zgornjo Jamo na Klemenčjo Jamo, mi pa jo uberimo kar brez markacij po dobro razčlenjenem grebenu na Grofičko. Ta tura meji že na alpinistične podvige, saj je treba samostojno iskati prehode, kar še poveča užitek potovanja. Človek živi v neprestani napetosti in občutek negotovosti mu blaži občutke utrujenosti. Čez pol ure hoje pridemo na vrh, s katerega lahko zremo v Logarsko dolino ali v intimnejši Robanov kot. Nad vsem pa se dviga mogočna Ojstrica s severno in vzhodno steno.

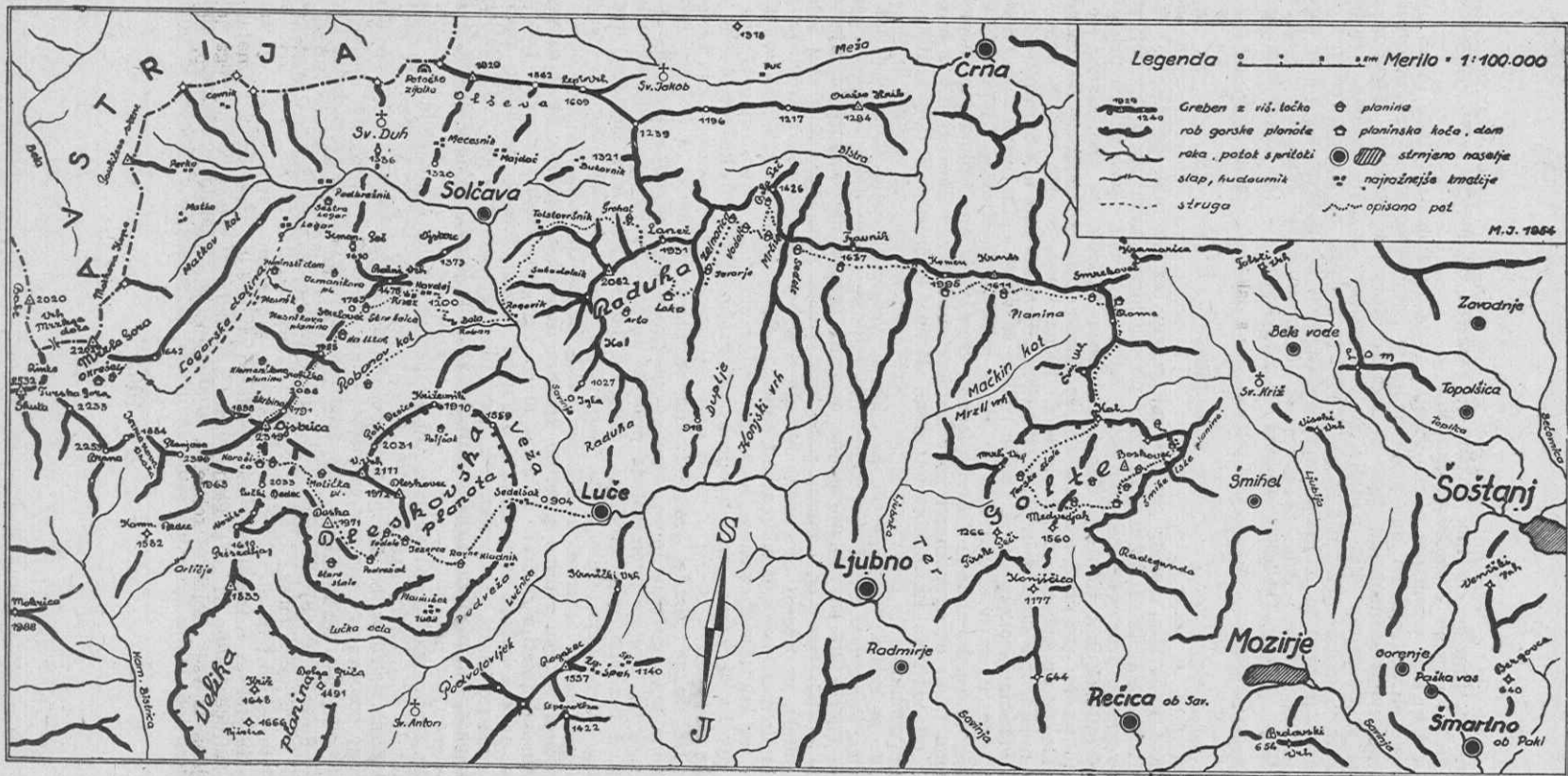
Z Grofičke ni težko priti na Ute, naslednji prav tako skalnati vrh brez poti, nekoliko porastel z borovci, ki služijo kot oprimki pri hoji in plezanju. Težave pa nastopijo, ko hočemo sestopiti iz Ut na Strelovec. Naravnost po grebenu ne gre kar tako brez osnovnih pripomočkov. Zato moramo nekoliko nazaj proti Grofički in v hudournik, ki drži proti Robanovi planini. Po njem se oprezno spustimo do roba gozda, oz. začetka melišča. Ob steni zasledimo stezo, ki nas privede do velikega odloma, pod katerim je stisnjeno malo zavetišče za pastirja. Tu se namreč pasejo Robanove ovce (štirideset po številu) in čez sto ovac Kneza in Havdeja brez stalnega nadzorstva. Le enkrat

na teden ali na deset dni se napoti kdo od domačih v ta labirint polj, zajed in grap, obraslih z ruševjem in redko travo v šopih. Če po naključju dobi pastirja nevihta, se lahko stisne v skromno zavetje v koči. Redko kje moremo najti tako idilično, na samem stoječo kočico, ki popotniku brez družbe še poveča občutek samote in zapuščenosti. Samo zvonkljanje ovčjih zvoncev te opozarja, da nisi edino živo bitje na skalnati gori. Tudi ovce imajo svoje zavetišče: nedaleč od tod pridemo do ogromne prepoke ali bolje okna, ki prereže greben v vsej širini poševno navzgor. Tu se redno zadržujejo bodisi, da se zaklonijo pred premočnimi sončnimi žarki opoldne ali pred nevšečnostmi hude ure. Ovčja stezica drži še naprej od tod, planinec pa mora zaviti na levo po razčlenjenem žlebu na greben ter po drugi strani navzdol in levo na pobočje Strelovca. Povsod je treba iskati najlažje prehode, pri čemer borovci na eni strani zelo olajšajo varnost, na drugi strani pa precej otežujejo hojo. Ves predel je poln planik in drugih redkih cvetic, saj je ta predel verjetno najmanj obiskan v Savinjskih Alpah. Ne bi bilo odveč, misliti na zavarovano pot direktno po grebenu od Strelovca do Škrbine. Potrebo po takšni poti začutimo posebno na vrhu Strelovca, ko se zopet bolj sproščeno ozremo po vseh velikanih okoli nas. Za Grofičko Ojstrica, nasproti Veliki vrh in Križevnik, tam glej okamenele valove Raduhe, pa mejni zid Olševe s Sv. Duhom v podnožju in na nasprotni strani Logarske doline — mogočno Mrzlo goro s svojim ploščatim vrhom. Tu na Strelovcu smo nekako v središču vseh teh vzhodno-savinjskih velikanov, saj imamo zbrane vse okoli sebe kot na važnem sestanku. In Strelovec? Ali ni bistveno drugačen kot sta Grofička in Ute? Tu ni več skalnatih polčk in previsov, ampak je skoraj do vrha pokrit s travnato odejo, redki macesni pa čuvajo rahlo prst pred usadi. Ta razlika je posledica druge kameninske podlage. Tu smo že zašli v škripljavce (werfen), ki iz Solčave preko Strelovca prehajajo v apneniške Ute in Grofičko.

Obilo ovac se pase po ostrem grebenu, medtem ko je v nižjem delu, ki je nekoliko bolj položen, planina Strehalca (1550 m). To je privatna Knezova planina, ki preživlja okrog štirinajst glav goveje živine, med njimi štiri mlekarike, katerih mleko se tu predeluje in ima zato planina značaj mlečne planine. Po vzorni urejenosti se lahko meri z Robanovo, kar je posebno značilno, če primerjamo ti dve planini in Ute s planinami v Logarski dolini. V Logarski vse zapuščeno, tukaj pa vse vzorno!? To je posledica ozkega dna Robanovega kota, njegovih strmih pobočij, manjših ploskev gozda in njiv. Robanov kot ne bi bil zmožen preživeti enako število kmetij kot Logarska dolina, če ne bi imel vzorne živinoreje.

Od planine drži dober kolovoz do Knezove kmetije in poleg nje stoječe Havdejeve domačije. Obe sta tipični samotni kmetiji, katerih osnovni princip je, da vse potrebno pridelata doma. Zato so samotne kmetije (običajno z zemljiško razdelitvijo na delce) velike, od daleč vzbujajo vtis celega zaselka. Ta oblika, ki se je tukajšnjemu terenu in gospodarskim razmeram v času svojega nastanka najbolj prilagodila, je v novem času naletela na težave. Današnji čas ne trpi več izoliranega gospodarstva. Razne uredbe okoli gozdnega gospodarstva močno majejo stoletne temelje samotnih kmetij, katerim je gozd zadnja rešilna bilka ob kakršni koli nesreči v gospodarstvu. Kljub temu so še danes ti predeli polni tihega, skromnega blagostanja, saj si ob trdem delu od jutra do večera ne prizadevajo za meščanskim ugodjem in modernim življenjskim standardom. A razvoj neusmiljeno terja svoje in počasi, a vztrajno načenja tudi te najtrdnjše trdnjave preteklosti. Vprašanje pa je, če se bo še kakšna gospodarska oblika bolje prilagodila tukajšnjim razmeram, kot se je ta, preizkušena v stoletnih borbah z naravo.

Čeprav ležita kmetiji na zelo strmem pobočju, imata neke prednosti, od katerih je najvažnejša daljša doba insolacije. Ko se v dolini Robanove Bele že dela mrak, obseva tu gori stare zidove rdeče, zahajajoče sonce. Zato posevki tu nič slabše ne uspevajo, nasprotno, varni so pred jutranjimi pozebami in marsikatero leto boljši od dolinskih. Obe kmetiji imata svojo »hidrocentralo«, ki jo poganja voda iz umetnega jezera, v katerega je spejlana iz vse nablížje okolice. V vseh prostorih najdemo elektriko, ki prav

S

nič ne zaostaja za mestno. Takšne so razmere na malone vseh bogatejših samotnih kmetijah v solčavski okolici.

Od tu drži vozna pot mimo Vršnika v dolino Robanove Bele in ob njej do ceste ob Savinji. Tu smo prišli na mejo Savinjskih Alp v ožjem smislu, t. j. njihovega centralnega dela, ki sega od Kokre do Savinje. Zapadno od Kokre se Savinjske Alpe nadaljujejo v Storžičevi skupini, vzhodno od Savinje pa v Raduhi in od nje se nadaljujočem grebenu do Smrekovca in Golt. Poglejmo malo v ta, večinoma sredogorski svet, ki ni prav nič manj zanimiv od centralnega dela, za kar poskrbi romantičnost Raduhe, svojstvena geološka zgradba Travnika, Komna in Smrekovca — ter slikovitost Golt.

3. Raduha

Od Rogovilca, kamor pridemo po mostu čez Savinjo, gremo še nekaj minut po cesti proti Solčavi in nato po markirani poti na desno vkreber. Mimo kmeta Tolstovršnika drži pot v temne gozdove, skozi katere pridemo do planine Grohot (1460 m). Vse najboljše in najlepše za planšarstvo se je zbralo na tej planini: dober teren, še boljša geološka podlaga (škriljavec, pomešan z apnencem), dovolj vode in sočne trave, mnogo dobrih krav in zato mleka, lep razgled in idila ob prikupnih majericah s kitarami.

Planina Grohot je ena izmed redkih še ohranjenih servitutnih planin. Šest kmetov iz Sv. Duha ima tu svoje kočje z majericami, ki predelujejo kravje mleko. Planina je državna last in kmetje plačajo odškodnino za pašo. Skupno je tu okrog petnajst krav in deset prašičev, ki se hranijo z mlečnimi odpadki. Takšna oblika ureditve planine je bila prej bolj razvita, a zaradi pomanjkanja delovne sile so se črede vedno bolj združevale in število koč se je krčilo. Tu pa se je, za čuda še vedno ohranila stara, servitutna pravica kmetov iz Sv. Duha, katerih kmetije se od tu dobro vidijo v podnožju Olševe. Ti isti kmetje gonijo ovce na Olševo nad kmetijami, kjer ni vode in slab teren ne dopušča paše težki živini. A tudi Grohot, »živ fosil« planšarske preteklosti, je načet, saj sta dve koči že zapuščeni, travnika ne urejujejo več in zaradi pomanjkanja delovne sile morajo majerice na jesenska dela ter tako predčasno zaključujejo pašo.

Težko se je posloviti od prelepega kraja, odličnega kislega mleka in brhke majerice.

Na Raduhu držita dve poti: ena se odcepi na desno, t. j. markirana plezalna pot, medtem ko se vzpne druga prav do severozapadne stene in ob njej na levo do znamenitega prehoda Durce. Od tu imamo zopet dober pregled čez vse nižje predele. Pod nami leži Grohot v veliki stari rečni strugi, katere voda je bila nekoč tako močna, da je odstranila apniški pokrov, uničila steno pri Durcah in odkrila škriljavce na Grohotu. Nedaleč od Grohota proti severu vidimo samotno kmetijo Bukovnik (1321 m), ki je najvišja slovenska kmetija tostran državne meje. Leži na izredno strmem pobočju tako, da pri košnji nujno rabijo drvarske dereze, ženske pa lahko grabijo le bosonoge. Orati se tu sploh ne more, plug zamenja motika. Trdo življenje je tu, kjer vsi moderni pripomočki odpovedo in so se zato najstarejše oblike obdelovanja nujno ohranile. Ima tudi svojo planino nad kmetijo (1500 m), ki je že skoraj popolnoma zarasla. Od nekdanjih dvajset glav živine se pasejo danes le štiri krave in dva vola. Posebnost te planine je v tem, da živina hodi vsak dan domov, kar je proti splošni definiciji planine. To je posledica izredno visoke lege kmetije in nizke relativne višine vrhov, kar nujno sili k takšni obliki planšarstva. Ista situacija je tudi v Matkovem kotu, ki ga vidimo za kmetijami pri Sv. Duhu. Tamkajšnja Zlamarca, Jevšec, Strma in Seče so vse planinski pašniki, največ petnajst do dvajset minut oddaljeni od visoko ležečih kmetij Covnika in Matka.

Splošen vtis o planšarstvu solčavske okolice je, da je paša tu vse premalo izkoriščena, kar posebno velja za Matkov kot. Temu so vzrok slabe prometne zveze za izvoz mlečnih produktov in zastarela predelava mleka. Povsod tod delajo še vedno samo »mohovt«, ki ga sušijo v hlebčke in pozimi

zribanega uživajo s smetano. Z dvigom kvalitete mlečnih produktov in poživitvijo tujskega prometa poleti in prav tako pozimi bi ti kraji lahko mnogo bolj izkoristili svoja skrita bogastva v dobri zemlji, sočni travi in zdravi živini, v senci bujnih gozdov.

Preko Durc se prevalimo na jugovzhodno pobočje Raduhe, kjer smo zopet na planšarskem področju pašniškega odseka lučke zadruge. Markirana pot drži po grebenu na vrh (2062 m), od koder vidimo naravnost v Robanov kot, na vzhodni del Dleskovške planote, pod nami na zapadu pa se med temnimi gozdovi stiska Solčava. Olševo in okolne kmetije imamo pred seboj kot na zemljevidu! Frav tako je lep pogled na našo pot čez Travnik, Komen in Smrekovec na planoto Golte. Onstran tega grebena že vidimo Koroško s Peco in Obirjem.

Desna polovica pobočja Raduhe, če gledamo z njenega vrha proti jugovzhodu, je področje zadružne ovčje Arte-planine (1575 m). Tu si med zadnjimi macesni in skalovjem išče hrano dve sto štiriinšestdeset ovac, dve kravi in dva žrebeta iz Karnice, Konjskega vrha in Raduhe pod nadzorstvom starega in izkušenega pastirja. Vode tu ni dovolj in si je treba pomagati s snegom.

Če pa gremo na levo po grebenu in sledimo markirani poti (Pot št. 1.), pridemo v področje prav tako zadružne planine Javorje (1600 m), največje v našem področju, saj pastir nadzoruje štiri sto ovac, volar pa osemdeset goved, štiriindvajset konj in prašičev. V svoje področje vključuje kot podružnico planino Loko (1450 m), ki leži v ledeniško preoblikovani suhi strugi, v popolnoma isti situaciji, kot smo jo opisali pri Vodolah na Dleskovski planoti; ob močvirni kotanji se še danes vidijo ostanki koče. Nekoliko višje stoji prijazna planinska koča na Loki, ki posebno pozimi pride do veljave. Nekaj minut od tod proti severovzhodu pripelje pot v središče Javorja, kjer so poleg koče in luže še ogradi za številno živino. Zanimivo je, da je jezero tu naravnega izvora, saj škrikljavec gleda marsikje na površju. Odkrila ga je močna erozija preteklih dob, ki je prvotno planoto že popolnoma spremenila v pobočje. Malo planote se je še ohranilo nad kočo na Jelovniku.

4. Od Raduhe do Smrekovca

Pot drži skoraj vodoravno po pobočju naprej proti severovzhodu mimo Zelnarice, z zanimivo lego stare koče v skalovju, na levi strani poti. Nedaleč od tod se pot strmo spusti navzdol v gozd, skozi katerega pridemo do planine Vodol (1315 m), podružnice naslednje zadružne planine Mrčiša. Mimo številnih ostankov koč in nove drvarske koče jo mahmemo desno od markirane poti do glavne mrčiške koče (1265 m). Leži v obsežni strugi Duplje, ki deli Raduho od sosednega Travnika, razprostirajoč se od vrha grebena do doline Savinje. Obenem je tu geološka meja med apnecem in andezitnim grohom, med vzhodno alpsko apniško ploščo in področjem vulkanov iz miocenske dobe.

Lepo urejena koča je spričevalo dobrega pastirja, ki na vsem področju pase dvaintrideset goved (pet krav) in petnajst konj iz Konjskega vrha. Prav rad ti postreže s sirom in kislim mlekom ter pove kaj zanimivega. V prejšnjih časih je vsak kmet imel svojo čredo ovac, ki so odločno prevladovala po pomenu pred govejo živino. Dajale so volno za domače potrebe, saj so si obleke in ostalo blago sami tkali v zimskih dnevih. Vse gospodarstvo je tedaj bilo kar se da avtarkično, le potreba po žitu in soli jih je nekoliko vezala z zunanjim svetom. Mesni in mlečni izdelki so bili poglavitna hrana. Z avtomobilskim prometom, z zgraditvijo ceste in novim gospodarskim sistemom sploh se je tudi v teh zatišnih krajih marsikaj spremenilo. Ovčereja je (kot povsod pri nas) nazadovala, goveja jalovina je pridobila na pomenu. Ljudje so odhajali na delo v dolino in zato primanjkuje delovne sile na planini. Posledica tega je, da se črede vedno bolj združujejo, da se s tem zmanjšuje potreba po pastirjih, prazne koče pa propadajo. Na Vodolu je n. pr. bilo sedem koč, danes pa ni nobene, nešteto nekdanjih samostojnih planin pa je padlo na stopnjo podružnice.

Ob strugi Dupljaka navzgor pridemo do zelo lepe privatne planine Bela peč (1345 m), ki predstavlja sedlo nad izvirom nekdanj mnogo aktivnejšega potoka. Leži na apnencu, zato je še lepo ohranjena ravnina in rahlo valoviti pašniki dajejo odlično pašo štiriindvajsetim glavam jalovine in šestim konjem brez nadzorstva. Lastnik Knez prebiva globoko onstran grebena na Koroškem v dolini Bistre in hodi vsak teden solit in pregledat svojo in tujo, v pašo vzeto živino. Poleg razpadlih korit stoji temelj med vojno požgane kočice. Vse to in brezkoristno grmovje kliče po obnovi in ureditvi zelo dobre planine. Ozrmo se še malo na Koroško proti Peci, ki nam stoji nasproti in krenimo naprej po dobro markirani poti po grebenu. Kmalu pridemo iz apniških tal na področje s temnozelenim, mestoma vijoličastim peskom in debelo rodovitno prstjo, ki nas bo spremljala do Golt. Na desni strani vidimo še eno podružno planino Mrčiša, t. j. planina Sedlc (1420 m). Že od daleč vidimo golo tramovje, ki nemo štrli v nebo in molče trobenta o svoji usodi. Ne dolgo zatem se znajdemo v temnem gozdu z visokimi, vitkimi smrekami.

Naslednja jasa, na katero naletimo, je planina Veliki Travnik, ki tvori z nekoliko nižjo ležečo planino Mali Travnik — eno celoto. Ime ima po istoimenem vrhu (1590 m), na katerega se naslanja. Medtem ko so zadržne planine na Dleskovski planoti in Raduhi pripadale zadrugi v Lučaň, pripada ta in sosedna planina Komen zadrugi v Ljubnem. Preživi trideset goved in osemnajst konj kmetov iz Ljubnega in Sv. Primoža pod nadzorstvom pastirja, ki ima kočico na Malem Travniku.

Pot drži zopet skozi gozdove, ki se menjavajo z manjšimi jasami. Hoja je prav udobna, le malo se vzpenjamo in zopet spuščamo, sledeč venomer širokemu grebenu iz andezita. Tu in tam se nam odpre razgled na Koroško skozi veje gostih smrek, s katerimi je poraslo vse severno in v veliki meri tudi južno pobočje grebena. Na eni izmed jas stoji značilno znamenje. Tod mimo namreč drži važna starodavna pot iz doline Savinje na Koroško v Črno, podobno kot čez Duplje pot v dolino zgornje Bistre. Približno dve uri hoda od Travnika rabimo do najvišjega vrha v tem območju in naslednje ovčje planine Komen. Ime je prav značilno in posledica dejstva, da nikjer drugje ne prihaja andezitna skalnata podlaga na površje. Zato je ta vrh še posebno zanimiv, saj smo domala povsod na Slovenskem navajeni belih apniških skal. Tu pa lahko opazujemo temnozeleno, drugače razpadajoče stene, ki z zeleno barvo trave izžarevajo neko svojevrstnost — apnenca vajenim očem. Napačno bi bilo misliti, da je zaradi tega pokrajina pusta. Nasprotno! Treba je samo iti nekoliko nižje v gozdove, kjer preko temnozelenih, z mahom poraslih pragov skačejo srebrni valovi hudournikov. Nešteto brzic nudi tu prav svojevrstne prizore.

Pot nas pripelje najprej do nove, še ne povsem urejene kočice ob studencu, ki bo dobro služila tukajšnjemu pastirju. To bajtico bi bilo dobro preurediti v planinsko zavetišče za zimske mesece, ko je pot od Rome do Loke v enem dnevu skoraj nemogoča.

Od tod se dvignemo po strmi poti skozi redki gozd na malo planotico, kjer je idilična kapelica in vrh Komna (1695 m). Od tu se prav lepo razgledam po vseh prehojenih predelih in še posebno na koroško stran. Iz premišljevanja nas zdrami trop ovac s svojim prijetnim zvončkljanjem in stari pastir, z zgrbančenim licem in zakrivljeno palico. Tri sto belih varovank ima pod svojo oblastjo in veliko mora obhoditi na dan, da ne zaidejo v nevarna področja z neograjene planine.

Sedaj že nismo več daleč od Smrekovca in pod njim ležeče kočice na Romi. Pot se vleče po odprtih, obsežnih travnikih mimo Krnesa, kjer se pase nekaj koroške goveje živine. Vse to področje je iz andezita, ki je bolj odporen kot groh in je zato površinska voda urezala v njem širok, ovalen greben, na katerem so zelo dobri reliefni pogoji za planine. Ves ta greben bi se dal še bolj izkrciti in izboljšati. Tu bi lahko nastalo na ta način obsežno planšarsko področje ljubenskega in onkraj grebena — koroškega področja. K temu lahko največ pripomore zadržna planina Smrekovec, ki je last Pašniškega odseka šoštanjanske Kmetijske zadruge. (Konec prihodnjic)

Tone Bučer:

MAJOR CHARLES WYLIE O ODPRAVAH NA MOUNT EVEREST

Major Charles Wylie, organizacijski vodja angleške odprave na Mount Everest, je zelo rad ustregel prošnji in je po svojem predavanju v Ljubljani povedal tudi nekaj tehničnih podrobnosti o njihovi himalajski odpravi, ki bodo zanimale predvsem naše alpiniste. Zato jih objavljamo v celoti:

»Polkovnik Hunt je prejel nalogo, da vodi angleško odpravo na Mount Everest. Istočasno je dobil pooblastilo, da sam izbere udeležence te odprave. Izbral je deset alpinistov, ki so že imeli himalajske izkušnje in dva alpinista, ki še nista bila nikdar na Himalaji. Med tema poslednjima sem bil tudi jaz. Izbral je udeležence, ki so bili stari od 25 do 46 let. Najmlajši pa je bil star izjemoma le 23 let. Takoj lahko povem, da se udeleženci stari izpod 30 let niso posebno obnesli v tej odpravi.

Naš vodja odprave ni iskal med alpinisti vrhunskih športnikov, temveč le izkušene alpiniste, ki imajo dobro fizično kondicijo.

Posebno važnost pri izbiri udeležencev je polagal polkovnik Hunt na to, da je zbral take ljudi, ki se živijo v kolektiv. V nadaljnjem skupnem življenju je skrbel, da so se med nami razvili res pravi tovariški odnosi. Vsi smo se sicer med seboj že prej poznali, najbolj Hillary in Lay, ki sta bila do sedaj skupna plezalna naveza. Vodja odprave je njuno tesno medsebojno povezanost razbil v korist celotnega kolektiva. Zato je naveze pri treningih stalno menjaval. S tem je dosegel, da smo se vsi udeleženci popolnoma in v vseh pogledih privadili drug drugega, tako da smo lahko vsak trenutek postavili poljubno navezo, sposobno za kakršno koli akcijo. Poleg kondicijskih treningov so bili posebno važni treningi v Himalaji, kjer smo izvršili pred vzponom na Mount Everest nekaj vzponov na vrhove, ki so presegali 6000 m.

Naša himalajska odprava je bila prva, da se med udeleženci niso pojavila nobena nesoglasja. V dosedanjih himalajskih odpravah so bila namreč med udeleženci vedno nesoglasja, ki so ogrozila uspešnost odprav.

Notranja organizacija odprave je bila postavljena že v Angliji in sicer tako, da je vsak izmed udeležencev odprave odgovarjal za določen sektor dela. Ti sektorji so bili naslednji: transport in kisik, zdravniška služba, fotografija (običajna), fotografija (film), prehrana, plezalna oprema, ostala oprema, šotori, kuhinja (za to delo je odgovarjal Hillary) in koordinacija. Jaz sem poleg tega izdelal tudi vse načrte za opremo.

Hrano za odpravo smo določili in nakupili že v Angliji. Med potjo smo nabavili le krompir, meso, perutnino itd. Potovali smo z ladjo. Celotna odprava nas je stala 60 000 dolarjev. Od tega je odpadlo na opremo 36 000 dolarjev, ostalo pa na potne stroške, nabave med potjo, izplačila kulijem in

Major Charles Wylie

šerpam itd. Pripominjam, da za opremo nismo izdali 36 000 dolarjev, ker so nam pretežni del opreme izdelala in poklonila razna angleška podjetja. Celotni naš tovor je tehtal 14 ton. Za prenos tovora iz Katmandu-ja, glavnega mesta Nepala, smo potrebovali 350 kulijev.

Iz prakse ne poznam dovolj težavnostnih stopenj, po katerih se ocenjuje smeri v Alpah, zato ne bi mogel reči, katerim vzponom v Alpah je mogoče po težavnosti primerjati vzpon na Mount Everest. Vzponi v Himalaji imajo posebne značilnosti: to so Alпам tuje ogromne dimenzije, skalni katarakti in visoka ledena pobočja. Tu so dnevni vzponi veliko daljši in višji kot kjer koli v Alpah. Posebno značilni so do 130 m visoki skoki iz čistega ledu, ki so bili med tretjim in četrtem taboriščem. Te je bilo treba z alpinističnimi izkušnjami premagati in vzpostaviti pot za šerpe, ki so nosili tovore.

Po mojem mnenju mora vsak udeleženec himalajske odprave imeti predvsem splošne alpinistične izkušnje, katere lahko pridobi le pri velikih vzponih. Nikakor pa ne pride v poštev specialna vzgoja v skali ali ledu s krajšimi vzponi. Za trening v Himalaji pridejo v poštev dolgi alpinistični vzponi. Seveda se alpinisti v Himalaji težavam, ki se pojavljajo v navedenih vzponih, po možnosti izognejo, ker v velikih višinah človek ne zmore teh težav. Vendar pa taki in podobni vzponi v Centralnih Alpah dajo alpinistu potrebno kondicijo in izkušnje, brez katerih nikakor ne more v Himalaji uspeti.

Ob zaključku razgovora je major Ch. Wylie priporočal odprave v Himalajo, saj je himalajsko gorovje internacionalno, kjer so še velika neraziskana področja. Obljubil je, da bo našim alpinistom vedno na razpolago za vsako informacijo, katero bi potrebovali v prihodnjih letih pri organizaciji svoje odprave. Obljubil pa je tudi, da se bo na povratku iz Malaje oglasil zopet v Ljubljani in bo predavanje ponovil.

O TRANSVERZALNI POTI IN ŠE NEKAJ

V 8. številki 1953 Planinskega Vestnika je na koncu članka »Transverzalna pot preko slovenskih gora« natisnjena neljuba pomota. Zanjnih 6 vrst na strani 456 se pravilno glasi:

Crne prsti (kjer je v gradnji planinska postojanka) — Kobla Možic — Petrovo brdo — Porezen (Koča na Poreznu) — Cerčno — Cerkljanski vrh — Sivka — Idrija — Hleviška planina (Koča PD Idrija) — Mrzle Rupe — Golaki (Iztokova koča) — Caven (Zavetišče Antona Bavčerja) — Col — Javornik (Planinski dom PD Idrija) — Nanos (Vojkova koča) Predjamski grad — Postojna.

Večina PD je že označilo transverzalo s številko 1. Tista društva, katera pa tega še niso storila, prosimo, da to čimprej napravijo. Ker markacijska komisija pri PZS že pripravlja izdajo zemljevida o transverzali, prosimo PD, da takoj pošljejo točen in podroben opis poteka poti ter to nakažejo tudi s skico. Dalje opozarjamo PD, da so dolžna takoj oskrbeti žige na planinskih postojankah in vrhovih gora, koder poteka transverzala.

Ko bodo dela in markiranje na gorskih poteh letos opravljena, bomo o tem zopet izdali (kot za leto 1952) poročilo v Plan. Vestniku. Zato prosimo vsa PD, da pravočasno pošljejo zadevna poročila. Markacijska komisija z žalostjo ugotavlja, da se nekatera PD sploh ne zmenijo za gorska pota; niti potrganih jeklenih vrvi ne povežejo ali nadomestijo, kaj šele, da bi popravili razdejane steze in odstranili grušč. Opozarjamo, da ne bo potem zamere, da bomo v poročilu v PV brez priznanašanja imenovali in ošibali vsa ta PD.

Na pohodih po gorah opažamo markacisti, da se klub vzgoji in nešetim opozorilom v tisku planinsko cvetje še vedno neusmiljeno uničuje. Vse kaže, da pohlepneži res hočejo to edinstveno lepoto iztrebiti iz naših gora. Najbolj žalostno pa je to, da poleg nevezgosenih turistov trgajo velike šopke celo planinci, ki bi morali biti za zgled drugim.

Načelnik mark. komisije pri PZS
Anton Blažej

DRUŠTVENE NOVICE

Alpinistične novice

V Planinskem Vestniku št. 12/53 je izšla bilanca težjih plezalnih vzponov, katero je sestavil R. K. K temu bi radi tudi mi (kranjski alpinisti) dodali težavne vzpone in prvenstvene ture, ki so jih obdelali člani našega odseka:

Prvenstveni zimski vzpon preko Krvave peči v južnem ostenju Kočne. Plezala sta Jenko Slavko in Kranjc Milan dne 29. III. 1953, čas plezanja 4½ ure, IV.

Druga ponovitev Hudičevega žleba v Prisojniku in po grebenu na vrh Prisojnika. Plezala Jenko - Hribernik 17. V. 1953.

Druga ponovitev smeri Ogrin - Gregorin nad Menihom v Turski gori. Plezala Jenko - Keše 16. VII. 1953, čas plezanja 4 ure.

Prvenstvena smer v Štajerski Rink. Plezala Jenko - Jeranko 18. VII. 1953, čas plezanja 6 ur. Mestoma V.

Ponovitev gorenjske smeri v Triglavu, Jenko - Hribernik dne 22. VII. 1953.

Ponovitev Župančičeve smeri v Hudičevem steburu Prisojnika. Plezala 26. VII. 1953 Jenko - Hribernik

Prvenstveni vzpon v zapadni steni Kočne. Plezala Jenko - Hribernik 9. VIII. 1953. Čas plezanja 4 ure, IV.

Ponovitev skalaške smeri v Špiku v dveh navezah Herlec E. - Keše in Zvokelj - Herlec J. dne 1. IX. 1953.

Ponovitev skalaške smeri v Škrlatici, Herlec E. - Zvokelj dne 3. IX. 1953.

Južna stena Laserze in grebensko prečenje Rottenturm - Ellerturm do Sandspitze. Plezali Jenko - Hribernik - Kranjc dne 3. IX. 1953. IV.

Severna stena Grossglocknerja v približni Welzenbachovi smeri. Smer ima malo ponovitev. Plezala Jenko - Hribernik, čas plezanja 8 ur, dne 6. IX. 1953.

Trije kranjski alpinisti so izvedli zaradi pomanjkanja finančnih sred-

stev kolesarsko turo v celotni dolžini 782 km do Salzburga in nazaj in medtem napravili zgoraj navedene vzpone v Avstrijskih Alpah. Vsak je bil obremenjen s prtljago 50 kg, ki je obsegala poleg navadnih odevi tudi precej neroden in težak šotor.

Jenko Slavko

Predavanje o vzponu na Mount Everest. V sredo 2. XII. 1953 je v nabitni polni Unionski dvorani v Ljubljani predaval o zmagoviti angleški ekspediciji, ki je dne 29. V. 1953 prva zavzela najvišjo goro sveta, doslej nepremagani Mount Everest, organizacijski sekretar te ekspedicije g. Charles Wylie. Simpatični nastop 33-letnega angleškega oficirja je takoj osvojil simpatije vseh poslušalcev.

Zanimivo predavanje je spremljala dolga vrsta lepih barvnih diapozitivov. Videli smo mogočne vrhove Himalajskega gorovja in veličastne prepadne stene, obdane z večnim ledom. Ob pogledu na to očarljivo naravo, strme in ponekod skoraj navpične stene pa smo dojeli tudi nadčloveške napore, ki so jih morali premagati člani te odprave, da so prvi stopili na višino 8880 m. Še pred tem pa je g. major Wylie na kratko orisal vse pomembnejše poizkuse raznih ekspedicij, katerih izkušnje so mnogo koristile. Ni torej zaman rekel predavatelj, da je njegova ekspedicija pravzaprav »na ramenih prejšnjih« dosegla ta edinstven uspeh.

Predavanje je organiziralo PD Ljubljana-matica kot svojo zaključno prireditev v okviru svojega 60-letnega jubileja. Predavatelja je pozdravil društveni predsednik tov. Stajdohar Tone in mu v imenu ljubljanskih planincev izročil lično darilo. Predavanje se je vršilo v angleščini, za dober prevod pa je poskrbel ljubljanski alpinist tov. dr. ing. Avčin France.

L. R.

Planinsko društvo Rtanj Tehnične visoke šole iz Beograda je ob peti obletnici svojega obstoja in v proslavo Dneva republike priredilo I. meduniverzitetno orientacijsko patrolno tekmovanje. Tekmovanja so se udeležile ekipe univerzitetnih planinskih društev iz Beograda, Zagreba, Skoplja in Ljubljane. Na 40 km dolgi progi je tekmovalo 23 ekp. Začetek pohoda je bil v predmestju Beograda Rakovici, kjer je bilo za vse udeležence tekmovanja postavljeno taborišče, cilj pa v Sopotu pod Kosmajem. Vsaka ekipa je morala prehoditi določeno pot ter prenesti 40 kg bremena. Med potjo so bile 4 kontrolne točke, katere je bilo treba preiti pod določenim azimutom. Nepravilen prihod k tem točkam je pomenil slabši plasman. Tri kilometre pred ciljem je bilo

Delno popravljena zgradba za Kočo na Črni prsti — PD Most na Soči

urejeno strelišče in vsak član je moral oddati 5 strelcev v določeni cilj. Poleg vsega tega je bil za točkovanje važen tudi čas. Druga ekipa PD Univerza - Ljubljana je v postavi Preložnik Slavko, Kurnik Albin, Stuhec Miran in Tasevski Peter dosegla lep uspeh, saj je v času 7.08.00 ur in 14 zadetki v hudi konkurenci dosegla častno drugo mesto, le 0,2 točki za zmagovaino ekipo gradbene fakultete iz Beograda in za nagrado dobila šotor.

Organizacija tekmovanja, ki je terjala veliko tehničnih priprav, je bila zadovoljiva. Omembe vredna je pomoč JLA, ki je delala med drugim na razpolago tudi 4 radioodajne postaje, ki so vzdrževale zvezo med posameznimi kontrolnimi točkami. Prireditelj zasluži vse priznanje za pobudo in izvedbo edinstvenega tekmovanja v naši državi.

Naslednji dan po tekmovanju so se tekmovalci in mnogi izletniki povzpeli na Kosmaj. Predstavniki posameznih planinskih društev pa so razpravljali tudi o metodah dela ter o boljši in stalni povezavi. Tako bo n. pr. PD Univerza povabilo predstavnike drugih univerz na razne tečaje, dalo voditve za skupine, ki bodo obiskale gore v Sloveniji ter izmenjalo planinske revije. PD Rtanj pa je obljubilo, da bo dalo poleti ljubljanskim študentom-planincem na razpolago del šotorov v svojih taboriščih, ki jih stalno prirejajo. Podobni razgovori so bili tudi med predstavniki Zagreba in Skoplja. Na tem sestanku je bilo tudi sklenjeno, da bo podobno tekmovanje l. 1954 organizirala zagrebška, naslednje leto pa ljubljanska univerza.

V. I.
Dom na Voglu in žičnica. Pri presoji sklepa in zaupanja, ki ga je dala zadnja skupščina PZS o obnovitvi med vojno poškodovanega skalastelega doma na Voglu (Rjava skala) se je odbor PD Železnica od prvega trenutka zavedal odgovornosti in pomena, ki naj ga ima novi Dom tako za razvoj in širjenje ideje planinstva kot vloge, ki naj jo odigra v gospodarskem razvoju Boh. doline z njenimi gostinskimi obrati in ne malo tudi v planšarstvu (Planini Pr. in Zadnji Vogel).

Bohinj je imel važno vlogo v turizmu že v avstrijskih časih, posebno Tržačani so bili redni gostje in so ga šteli kar za svojega. Po prvi svetovni vojni so izredno lepa in obširna smučišča kar vsilila športnikom priznanje vodilne vloge Bohinja

kot zimskošportnega centra. O pomenu za planinstvo govore dovolj zgovorno številni planinski domovi okrog Bohinja.

Zato je odbor tudi pozdravil zahtevo oz. pogoj PZS, naj bodo ležišča v novem Domu samo v eni etaži, čeprav je odbor razmišljal tudi o tem, kako bo namestil goste v dnevih, ko jih pri tej opremi ne bi mogel sprejeti. Za take prilike je odbor predvidel zasilna ležišča, kot so v železniških spalnih vozovih.

PDZ pri vsem tem razmišljanju ne bi zadostilo osnovni nalogi, če bi ne mislilo tudi na vse tiste, ki jim življenje v stari družbi ni dalo zdravja in telesnih moči, da si sami iščejo teh naravnih lepot, na vse tiste, ki so žrtvovali zdravje in svoje ude v NOV zato, da danes nemoteno uživamo lepoto naše svobodne domovine, in na vse tiste, ki danes žrtvujejo vse za boljše življenjske pogoje in si izčrpni iščejo razvedrila in novih moči ob Boh. jezeru.

Ze samo stroški za prenos ogromnih količin gradbenega materiala za novi Dom in tudi bodoči oskrbovalni stroški Doma (hrana, kurjava) so pokazali, da bi ti skoro krili gradbene stroške moderne žičnice za osebni prevoz. Žičnica bo koristila vsej dolini, saj bo dvignila obisk inozemcev.

Pri izbiranju trase za žičnico pravzaprav velike izbire ni bilo. Od treh variant je obveljala trasa, ki se s svojo spodnjo (napenjaino) postajo začena tik nad vojaškim pokopališčem iz prve svetovne vojne, takoj za elektr. daljnovodom in se vzpne čez strme stene na svoji 1500 m dolgi poti na 1546 m visoko Rjavo skalo, oprta samo na dva 9 m visoka železna stebra predalčaste konstrukcije. Svet je tu najbolj strm, med spodnjo in zgornjo postajo je 1000 m višinske razlike, a med prvim in drugim stebrom je globoko spodaj grapa hudournika, tako da je tu višinske razlike med terenom in nosilno vrvjo dobrih 200 m. Veličastnost te trase je vidna le od zgoraj, čeprav je iz Ukance vidno vse, ker je izsek že opravljen.

Do spodnje postaje je bilo treba izpeljati približno 250 m dolgo in 5 m široko cesto, ki se končuje v širok prostor za sprejem in obračanje avtomobilov, tov. in osebnih vozil.

Po žičnici, ki bo imela elektr. pogon z rezervnim motorjem na notranje izogrevanje, bosta obratovali dve kabini za 14 oseb s kapaciteto ca. 90 potnikov na uro (čas vožnje 8 min.).

Opremljeni bosta z vsemi najmodernejšimi varnostnimi in signalnimi napravami. Projektant žičnice je priznani naš strokovnjak ing. Kostenapfl, montažo žičnice pa bo opravil kolektiv podjetja »Žičnica« pod vodstvom direktorja Grče in njenega ing. Kostenapfla.

Uspeo nam je s pomočjo podjetja Žičnica zainteresirati vsa tista podjetja, ki naj bi nam s svojimi proizvodi in uslugami pomagala postaviti prvo z lastnimi silami zgrajeno žičnico v Jugoslaviji. Velik delež bo prispevala Železarna Jesenice z izdelavo vlečnih in nosilnih vrvi, tako da bomo postali tudi v tem neodvisni od inozemstva.

Prenos železnih stebrov (7600 kg) in tudi ogromne količine betona (120 ton) za temelje železnih stebrov bi bilo v teh strminah težko rešljivo vprašanje, če ne bi bili zgradili popolno začasno žičnico (no-

silnosti 1000 kg) na isti trasi. Samo za prenos motorja in vitla z vlačilno vrvjo na Rjavo skalo je bilo potrebnih 8 ljudi, da so vse v 16 dneh prenesli na svoje mesto. Vitel sam je tehtal skoro 800 kg, nosilina vrv te žičnice, ki jo je bilo treba potegniti na vrh Rjave skale 1000 m visoko, je tehtala »samo« 4500 kg.

Danes z veseljem ugotavljamo, da je gradbeni odbor PDŽ pod vodstvom ing. Zajca rešil vse probleme okrog tega vprašanja in da se bo za to odločila tudi republiška revizijska komisija. Kaj pa je z vprašanjem voznine po žičnici?

Za tak račun je treba upoštevati stroške za amortizacijo in invest. vzdrževanje, v našem primeru gradbenih in strojnih objektov ter daljnovoda, poraba elektr. energije, mazila, za mala popravila in za plače za osebje. Po naših predračunih gradbenih objektov bi stroški znašali 5700 000.—. Če od tega odštejemo delo, ki ga bo opravila žičnica pri oskrbi doma v vrednosti 1500 000.—, moramo ostanek deliti s številom potnikov. Po statističnih podatkih je bilo v tem letu v Bohinju in na Bledu ca. 25 000 potnikov-gostov. Računamo, da se bo poslužilo žičnice vsaj $\frac{1}{4}$ t. j. 20 000 in bo tako stala voznina v obe smeri nekako 200—250 din. Poudarjamo, da to vprašanje ni dokončno razčiščeno.

Novi Dom, ki bo od severne strani videti kot tri-, iz južne pa kot štirinadstropna stavba, bo imel v I. in II. nadstropju sobe z 1, 2 in 3 ležišči in po dve skupni spalnici (4 X 13 ležišč), skupaj čez 90 ležišč. V III. nadstropju s pogledom na Triglav bo velika jedilnica (150 oseb), na jugu pa manjša za 50 oseb, med obema jedilnicama bo kuhinja, v ostalem pa sobe za osebje. V vseh treh nadstropjih bodo prhe s toplo in mrzlo vodo. V pritličju bodo poleg recepcije in upravnih prostorov shramba za 200 parov smučí s popravilnico, sušilnico za goste in nekateri kletni prostori. Pod vsem tem bodo ostali še ostali kletni prostori, kurilnica za centralno kurjavo in bazeni s pitno in ostalo vodo. Zgornja postaja žičnice bo z domom vezana s pokritim hodnikom.

Vprašanje skupnih bivalnic je projektant ing. arh. Drofenik iz Maribora odlično rešil v korist tistih stalnih obiskovalcev naših gora, ki so v teh prostorih redni gostje. Vse štiri skupne spalnice je še enkrat razdelil (po 5 in 8 ležišč), jim dodelil večjo pred sobo s 13 sedeži in mizo, umivalnico in omaricami.

Ce h koncu naštejemo dela, ki so bila opravljena v teh dveh letih, bi morali začeti s popravilanjem zanemarjenih poti Jezero—Vogel—Zlatorog, z zgraditvijo dela nove poti — odcep Zlatorog—Planina Zad. Vogel, mimo lovske kočice na pot, ki drži proti Komni, vse meritve na zgornjem, spodnjem gradilišču in na trasi žičnice, gradnja ceste do spodnje postaje, prenos in postavitve gradbene barake, odstranitev ruševin požganega skalaškega doma, adaptacija male planšarske hišice v bivalnico za osem ljudi (lahko tudi 16) na Pl. Prednji Vogel, napeljava telefona na vsa štiri gradilišča, zgraditev začasne žičnice, izsek trase za žičnico, pregled in preiskava temeljev po geoloških in strokovnjakih, izdelava vseh projektov deloma že za glavni projekt z vsemi statističnimi računi, izdelava obeh nosilnih stebrov (po Ljudski tehniki železniške mostovne delavnice) od-

Planinsko zavetišče Savica (660 m)

kup lesenjače v Ukancih za bivalnico 40 prostovoljcev.

V letu 1952 smo prejeli od PZS 1100 000 din in od gradbenega podjetja Tehnika 100 000 din. Ta denar je bil porabljen pretežno za že našeta pripravljajna dela in za zgraditev začasne žičnice, torej za dela, ki niso našeta v predračunih in ki jim današnja vrednost težko določimo.

V letu 1953 smo od dodeljenih 3 000 000 din prejeli od OLO Radovljica 1 000 000 din in od direkcije za železnice pa 500 000 din (+ prost prevoz po železnici). Ta denar je bil porabljen za dela po predračunih. Od te svote 1 500 000 din smo v tem letu ostvarili vrednost v višini 5 762 000 din (cesta 3 milj., 2 stolpa [7600 kg] 2432 000 din, gradbena baraka 250 000 din, lesenjača v Ukancih 80 000 din).

Vse, posebno pa brzina gradnje je sedaj po pripravljenih načrtih odvisna od razpoložljivih finančnih sredstev.

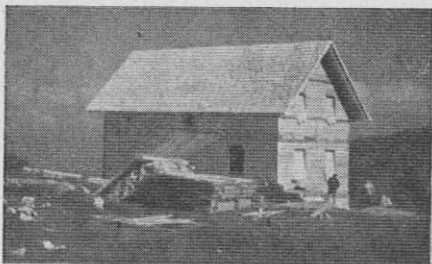
Emil Strniša

Odkritje spominske plošče Fr. Orožnu. Dne 6. XII. 1953 je podružnica Zgodovinskega društva za Slovenijo v Laškem ob 100-letnici rojstva pok. Frana in Ignaca Orožna obema odkrilo spominski plošči. Pok. Fran Orožen je bil prvi predsednik Osrednjega planinskega društva, ki ga je uspešno vodil 15 let. Stroškom za spominski plošči so prispevali MLO Celje, OLO Celje-okolica in PZS.

Dne 5. XII. 1953 se je vršil na Mariborski koči plenum PD Maribor, združen z otvoritvijo nove jedilnice v tej koči.

Za nedeljo dne 6. XII. 1953 je bil na pobudo PD Nova Gorica in Tolmin v Mostu na Soči sklican sestanek vseh posoških planinskih društev zaradi izmenjave izkušenj v dosedanjem delu in koordinacije bodočega dela. Sestanka so se udeležili zastopniki PD Ajdovščina, Idrija, Kobariid, Most na Soči, Nova Gorica in Tolmin, s strani PZS pa tov. Dekleva Janko in Lavrič Rado. Sestanek je vodil predsednik Nova Gorica tov. Hvala. Potek sestanka je pokazal, da je ta način dela obojestransko zelo koristen in je samo želeli, da bi se podobni sestanki med društvi, ki se bavijo s približno enakimi problemi, sklicevali še večkrat. PZS se bo vsem takim vabilom rade volje odzvala.

Dne 13. decembra 1953 je Planinsko društvo »Djaravica« v Poču izročilo svo-

Koča na Ratitovcu

jemu namenu planinsko kočo Na Slnih poljanah, ki je prva planinska postojanka v Prokletijah.

Planinsko - smučarsko društvo Pelister v Bitolju je dne 29. IX. 1953 otvorilo planinski dom pri Velikem Jezeru.

Dne 27. X. 1953 se je vršil na sedežu Okrajnega odbora SZDL Trbovlje sestanek funkcionarjev zasavskih planinskih društev **OLO Trbovlje**. Sestanek je bil sklican na pobudo Okrajnega odbora SZDL Trbovlje in je bil zelo uspešen. Pogovorili so se o problemih, ki se tičejo neposredno teh društev, o pripravah za občne zборе, o volitvah ljudskih poslancev, kako pristopiti k politični vzgoji članstva, kakšno stališče je zavzeti v materialnem pogledu, kako postaviti planinstvo na čimbolj množično bazo, kako pritegniti k delu vse članstvo in kako rešiti v planinskih društvih raznolikost dela. To naj bi bil osnovni program planinskih društev, katerega naj bi se društva najprej lotila. Obravnavali so tudi zadnje politične dogodke v zvezi s Trstom. Sestanek je sprejel ustrezne sklepe, ki naj bi v vsakem oziru poglobili delo teh društev. Društva bodo v bodoče obveščala SZDL o svojem delu s kopijami zapisnikov svojih sej in sestankov. Te sestanke bo tudi v bodoče skliceval Okrajni odbor SZDL po možnosti v planinskih postojankah.

L. R.

IZ SEJNIH ZAPISNIKOV UPRAVNEGA ODBORA PZS ...

Markacijska komisija PZS bo glede na to, da je trasa transverzale do potankosti izdelana in tudi že v celoti markirana, pristopila k izdaji brošure z opisom transverzale ter označbo vseh zgodovinsko pomembnih krajev iz NOV. Brošuri bo priložen tudi zemljevid in pravilnik, ki bo določal pogoje za nošnja posebnega znaka, ki ga bo za to izdala PZS.

Obrtniki v Mariboru, ki so že dobili pristanek PZS za ustanovitev lastnega planinskega društva, so svoj ustanovni občni zbor odložili oz. preložili za nedoločen čas.

Planinsko društvo žele ustanoviti tudi **Bizeljčani**. PZS jim je že dala vse potrebne direktive.

Gospodarska komisija ugotavlja, da se nekatera društva še vedno ne drže navodil PZS v pogledu recipročnega uživanja članskih ugodnosti inozemskih planincev v naših planinskih postojankah. Doslej uživajo to ugodnost samo nemški

planinci, v katerih postojankah nudijo tudi našim planincem članske ugodnosti. V kolikor se bo ta reciprociteta razširila, tudi še na ostale inozemske planinske organizacije, bodo društva o tem obveščena.

PD Jesenice je v Oknu zadnjega Pri-sojnika namestilo vpisno knjigo in štampiljko, PD Radovljica pa je bilo predlagano, da izvede priključek poti na Mlinarico na jubilejno pot in jo tako poveže s Pogačnikovim domom pri Križkih jezerih.

Skrb za namestitve in čuvanje pločevinastih kaset z vpisnimi knjigami in štampiljkami na vrhovih je pred leti imela GRS, kasneje pa je ta naloga prešla na društva. Kaže pa, da se nekatera društva za to ne zanimajo dosti. PZS je zato sklenila, da bo v vseh takih primerih manjkajoče sama nadomestila, za stroške pa obremenila prizadeta društva.

Nemško založbo **Freytag & C. Berndt**, ki pripravlja izdajo zemljevida Savinjskih Alp, je PZS naprosila, da z zemljevidom počaka do spomladi 1954, ko bo izšel enak zemljevid v založbi Planinske založbe. V tem primeru bi se namreč lahko poslužila naše nomenklature, kakor je to storila tudi že pri zemljevidu Juljskih Alp.

PZS ni pristala na ustanovitev planinskega društva v **Jesenovem**, ki je doslej poslovala kot skupina PD Zagorje. PZS ugotavlja, da ne obstoje za to potrebni pogoji in da ima tudi sicer kot skupina vso možnost razvoja.

Propagandni odsek se trudi, da bi pridobil za predavanje v Sloveniji g. **Harerja**, ki naj bi predaval o Tibetu. Dogovarja se tudi z g. **Hermanom Buhlom**, ki bi bil pripravljen predavati v marcu 1954 ob priliki Planinskega tedna.

Vodstvo inozemskega odseka pri PZS je prevzel tov. **Bojan Spicar**, medtem ko bo tov. **Sršen Vekoslav** še nadalje vršil dolžnost načelnika gospodarske komisije in vodil odsek za upravo planinskih postojank.

Pri doslej izvršenih revizijah planinskih postojank ugotavlja gospodarska komisija, da je bil finančni uspeh letne sezone 1953 še dokaj ugoden. Zaradi odprave nekaterih pomanjkljivosti je gospodarska komisija stopila s prizadetimi društvi v pismeni stik.

PZS je sklenila s Svetom za notranje zadeve LRS pismeno pogodbo, po kateri je od njega prevzela v svojo upravo planinsko-smučarski dom **Titovi graničarji** na Zelenici. Brezplačni najem se glasi na 10 let.

PD **Ljutomer** namerava v kratkem odpreti v Jeruzalemu sredi Slovenskih goric planinsko postojanko. Primerno stavbo mu bo odstopila Vinarska zadruga.

PZS je po knjigovodskih podatkih ugotovila, da so prispevki, ki jih morajo plačevati nečlani v planinskih postojankah za GRS z vsakim letom občutno manjši. Zato je sklenila predlagati skupščini PZS, da bi v bodoče namesto dosedanjega načina pobiranja teh prispevkov uvedli ta prispevek za GRS kot vstopnino. Ta prispevek bi moral plačati vsak nečlan pri vstopu v planinsko postojanko ne glede na to, kaj konsumira.

PZS je poenostavila in izboljšala obrazec tromesečnih poročil, ki so jih dolžna društva dostavljati PZS. Odstranila je ne-

potrebne, hkrati pa vstavila nove rubrike. Z uvedbo teh obrazcev AO-jem ne bo treba več pošiljati samostojnih poročil.

Dne 16. X. 1953 se je vršila zapuščinska razprava po pokojnem dr. I. C. Oblaku, ki je zapustil vse svoje premoženje in nepremično premoženje ljubljanski univerzi in slovenskemu planinstvu (PZS).

Tov. Engelsbergerju Janku iz Trziča je PZS na predlog PD Trzič nakazalo din 5000.— kot skromni prispevek za njegove zasluge v planinstvu tržiškega kota. Imenovani je bil za svoje planinsko delovanje tudi odlikovan ob proslavi 60-letnice slovenskega planinstva v Vratih s srebrnim častnim planinskim znakom.

V Kostanjevici pri Krškem je bil formiran iniciativni odbor za ustanovitev planinskega društva. Odbor si prizadeva, da bi upravljal planinsko postojanko na Polomu na Gorjancih. V to svrhu bi primerno stavbo odstopila društvu Gozdna uprava. Inicijatorka te zamisli je mr. ph. tov. Fonova v Kostanjevici.

PD Sežana namerava vzajemno s PD Trst in Koper postaviti na Slavniku (950 m) planinsko postojanko.

V začasno komisijo za GRS pri PZS je bil kooptiran tov. dr. Stanko Tomižek, katerega prvenstvena naloga bo ureditev inventarnega stanja GRS, tako pri komisiji kot pri reševalnih postajah in vzdrževati osebni kontakt z reševalci na terenu.

PZS je sklenila, da bo v letu 1954, če ji bodo dopuščala denarna sredstva, dogradila že načeto pot okoli Kanjavca, pot iz Kotovega sedla na Mangrt, popravila pot iz Bovške (Kugyjeve) Škrbine na Planiko in obnovila diretissimo. Kugyjevo polico pa bo opremila z napisno tablo, da je to nezavarovana pot.

PZS je odkupila za svojo arhivo od planinskega pisatelja Evgena Lovšina vse kličje njegove knjige »V Triglavu in njegovi soseščini«.

PZS proučuje predlog PSJ, ki predlaga, naj bi PZS izdelala za bodoči kongres UIAA primeren referat. PZS se bo najbrž odločila za referat o zaščiti planinske flore, za kar pa bo morala že prej stopiti v stik z botaniki-planinci. Referat naj bi zajel vso jugoslovansko floro in sicer naj bi prvi del obsegal splošno zaščito planinskega cvetja na svetu, drugi del pa predavanje o planinski flori z bravnimi diapozitivi in filmi.

GRS je uspelo, da je nabavila pri letalskem centru na Jesenicah večjo količino jeklene vrvi, ki jo bo uporabila za kompletiranje Marinerjevih reševalnih naprav. S tem je prihranila znaten znesek dragih deviz.

Začasna komisija za GRS pri PZS je pričela razmišljati o pogojih, katere bi moral imeti vsak kandidat, če bi hotel postati reševalec. Določila je tudi predelavo pravilnika GRS, katerega bo nato predložila reševalcem v diskusijo. Kakih 14 dni pred skupščino PZS bo sklical zbor reševalcev, ki naj bi sprejel ta pravilnik in izdelal tudi predlog za novo vodstvo komisije za GRS pri PZS.

PZS je sklenila, da bo v bodoče dodeljevala društvom kredit le za nadelavo oz. obnovo potov splošnega pomena, medtem ko je naloga društev, da ta pota nadalje sama vzdržujejo.

Pri obravnavanju obračuna proračuna PZS za tretje tromesečje 1953 je gospodarska komisija ugotovila, da so dohodki

Koča na Pesku (1382 m) PD Oplotnica

slabo pritekali, nasprotno pa so bili izdatki v nekaterih postavkah znatno prekoračeni. Zlasti slabo pritekajo prispevki društev od članskih znamk in blokov GRS. PZS je zaradi tega pristopila k strogi štednji, hkrati pa sklenila vsa društva nujno pozvati na takojšnjo ureditev svojih finančnih obveznosti do PZS. Postrčila bo finančno disciplino, onim društvom pa, ki svojih obvez do PZS ne bodo izpolnila, bo v bodoče odklanjala vsako pomoč.

Na sestanku, ki ga je sklical Svet za prosveto in kulturo LRS in na katerega je bil povabljen tudi zastopnik PZS, so prišli do zaključka, da igrajo športne organizacije v javnem življenju tako veliko vlogo, ki nujno terja zagotovitev finančnih sredstev za obstoj in uspešen razvoj teh organizacij. V letu 1954 naj bi bile športne organizacije zopet dotirane, predvidene pa naj bi bile tudi subvencije za novogradnje. Določen odstotek investicij naj bi nosili lokalni faktorji, določen odstotek pa naj bi kril državni proračun. Pri Svetu za znanost in kulturo LRS je bil za to formiran koordinacijski odbor vseh športnih organizacij, ki ne bo imel nikakega aparata niti direktne moči, ki pa se bo od časa do časa sestajal in razpravljal o perečih problemih teh organizacij. Ta organ bo tudi posredoval med športnimi organizacijami in Izvršnim svetom LRS. PZS bo zastopal v tem koordinacijskem odboru tov. Dekleva Janko.

V zvezi z nameravano ustanovitvijo Inštituta za fizikulturo je PZS na pristojnem mestu izrazilo željo, naj bi učni načrt Inštituta vseboval tedensko tudi planinstvo.

Gospodarska komisija je ugotovila, da bivši predvojni oskrbniki planinskih postojank, ki so ob nastopu svoje službe položili pri društvu denarno kavčijo, kavčij še niso dobili vrnjenih. Planinska društva naj v vseh takih primerih vrnejo oskrbnikom valoriziran znesek. Za postojanke, ki jih je imelo pred vojno v upravi Osrednje planinsko društvo v Ljubljani, bo stvar uredila PZS, pravna naslednica tega društva.

Dne 11. XI. 1953 se je mudila v Tamarju komisija OLO Radovljica, ki bo končno vendarle uredila zemljiško stanje postojanke Tamar in to postojanko dodelila v upravo PZS. PZS je zastopal v tej komisiji član upravnega odbora tov. dr. Urbanc Anton.

Pojavljajo se primeri, da nekateri OLO-ji terjajo od planinskih društev odvajanje določenega odstotka amortizacije

od bruto prometa. Gospodarska komisija ugotavlja, da OLO-ji ne morejo terjati od društev odvajanje amortizacijskih sredstev, ker dohodki družbenih organizacij ne pridejo v družbeni plan.

Spričo dejstva, da se je število oskrbnikov v zadnjih dveh letih povečalo in v veliki meri izmenjalo, je gospodarska komisija sklenila, da prične takoj s pripravami za tečaj oskrbnikov, ki ga namerava izvesti še pred letno sezono 1954. Po možnosti bo priredila tudi tečaj za društvene gospodarje.

Gospodarska komisija je izdala društvom obširna navodila za sestavo bilanc v letu 1953. Prepričana je, da se bodo društva tokrat bolj potrudila kot v preteklem letu in do določenega datuma poslala PZS v redu sestavljene bilance. Se posebej pa je pozvala ona društva, ki pozimi oskrbujejo postojanke, da predložijo razne podatke, ki jih PZS nujno potrebuje za poživitev prometa v teh postojankah. Ti podatki bodo predvsem služili potovalnim uradom v tu in inozemstvu.

PZS je vsa društva opozorila na 16. člen društvenih pravil, po katerih bo večina društev izvedla svoje občne zборе šele v razdobju januar-februar. Ta termin je vsestransko prikladen, ker bo do tedaj lahko že vsako društvo napravilo bilanco za preteklo leto, ki se praviloma zaključuje šele z 31. decembrom. PZS pa bo tudi omogočila, da bo za svojo skupščino že razpolagala z vsemi potrebnimi podatki.

Planinska založba je izdala v nakladi 2000 izvodov izpod peresa znanega, sedaj že pokojnega planinskega pisatelja, prof. Janka Mlakarja lično brošuro z monografijo triglavskega župnika Jakoba Aljaža. Tej bo sledila monografija o Baltazarju Hacquetu, ki jo je napisal prof. J. Wester.

Na posvetovanju zastopnikov republiških planinskih zvez na Rajcu, Srbija, je bilo sklenjeno, da bo posebna planinska štafeta tudi leta 1954 nosila pozdrave predsedniku republike tov. Titu. Štafeta bo za spremembo od dosedanjih imela izhodišče na Titovem vrhu v Makedoniji in na slovenska tla prišla na Snežniku, hrvatskim planincem pa bodo predani pozdravi na Ravni gori pri Varaždinu. Propagandna komisija pri PZS je že izdelala štafeto traso po Sloveniji in jo predložila društvom v izjavo. Propagandna komisija je tudi mnenja, da bi na glavno štafeto speljali več priključnih štafet. Štafeta bo predvidoma trajala v Sloveniji 16 dni.

Gospodarska komisija je ponovno opozorila vsa društva, da niso dolžna plačevati turistične takse, katere predpisujejo poedine občine. V kolikor tega občine ne bi priznavale, naj se prizadeta društva takoj obrnejo na PZS.

Po Navodilih o gospodarskem poslovanju PD-jev (stran 61) morajo društva do 15. IX. predložiti PZS v odobritev svoj letni proračun za naslednje leto. Ker je doslej le malo društev zadostilo tej dolžnosti, je gospodarska komisija PZS društva na to ponovno opozorila. Glede na okolnost, da je predviden določen znesek za investicije tudi v republiškem proračunu LRS, je naprosila ona društva, ki imajo v načrtu gradnjo novih postojank, da v proračunski klasifikaciji razhodov med drugim skrbno obdelajo pozicije 000, 001, 002, 003 in 01.

PZS je priporočila vsem društvom, da uporabljajo v svojih planinskih postojan-

kah in na vrhovih ovalne, pravokotne ali trikotne štampiljke v izmeri 3×1,5 cm, ali 2,5×1,5 cm ozir. 2×1,5 cm. Izjema naj bi veljala edino le za žig Aljaževega stolpa na vrhu Triglava. Prejela je namreč že več pritožb, da so žigi preveliki in nepraktični za žigosanje planinskih izkaznic in razglednic. Opozorila je društva tudi na nepravilnost, da nekatere planinske postojanke hranijo štampiljke vrhov pri sebi in na ta način omogočajo zlorabo. Ti žigi spadajo samo na vrhove. Izgovor, da jih planinci na vrhovih pokradejo, ne opravičuje. Če se pa to le zgodi, mora pač društvo nabaviti nov žig.

Planinska založba je vsa društva obvestila o ustanovitvi samostojnega fotoodseka, ki je bil formiran v okviru te založbe in katerega namen je, da izdaja razglednice o naših gorah, male in velike albume, večje fotopovečave za planinske domove itd. V fotoodseku sodelujejo priznani fotoamaterji in tudi poklicni fotografi, sčasoma pa bodo po možnosti pritegnjeni vsi fotografi in amaterji Slovenije. Fotoodsek namerava namreč pričeti z načrtnim delom, da pridemo enkrat res že do kvalitetne planinske razglednice, ki jo danes tako pogrešamo. Ob priliki skupščine PZS bo fotoodsek priredil razstavo planinskih razglednic, ki naj pokaže razvoj planinske fotografije in tudi zgodovinsko stran planinske razglednice.

L. R.

SESTANEK KOORDINACIJSKE KOMISIJE ZA ALPINIZEM

V okviru posveta Planinske zveze Jugoslavije od 19.—21. IX. 1953 na Rajsi se je vršil dne 19. IX. 1953 v Beogradu tudi sestanek koordinacijske komisije za alpinizem. Sestanku so prisostvovali za LR Hrvatsko tov. Mlač, za LR Slovenijo tov. Bučer, za LR Srbijo tov. Jovanović, za LR BiH tov. Entraut, za LR Črno goro tov. Perunović in za LR Makedonijo tov. Stojanovski, vodil pa ga je predsednik komisije tov. Dolinšek, podpredsednik PSJ.

Po pregledu izvršenih sklepov zadnjega setanka je koordinacijska komisija prešla na vprašanje alpinizma v poedinih republiških zvezah in na naloge, ki naj bi se jih lotila PSJ za nadaljnji razvoj alpinizma v Jugoslaviji. Prišla je do naslednjih zaključkov:

1. Koordinacijska komisija za alpinizem je razpravljala o stanju, razmerah in nalogah alpinizma ter se zadržala pri vprašanju treninga in vzrokih, ki so privedli do tega, da letos ni bila izvedena alpinistična odprava v Francijo. Ugotovila je:

a) Da priprave za trening, ki se je vršil v Vratih od 25. VI. do 5. VII. 1953, niso bile zadovoljivo izvedene v glavnem zaradi tega, ker nekateri člani koordinacijske komisije za alpinizem PSJ niso pravilno prenesli na svoje republiške komisije sklepe, sprejete na sestanku koordinacijske komisije dne 25. IV. 1953 o pogojih in ciljih treninga kakor tudi same odprave v Francijo, oziroma republiških zvez o teh sklepih sploh niso informirali.

b) Nekatere republiške komisije niso poslale na trening svojih najboljših alpinistov, nekatere pa niso objasnile svojim članom smisel treninga in cilj odprave v Francijo.

c) Kljub navedenim nedostatkom je bil izveden trening ob udeležbi 22 alpinistov iz petih republiških zvez. Udeleženci treninga so navzlic slabemu vremenu izvršili več srednjih in težkih plezalnih vzponov, od česar so imeli nedvomno velike koristi.

č) Od določenih članov komisije, ki bi se bili morali osebno udeležiti treninga in ob njegovem zaključku izbrati kandidate za odpravo v Francijo, je bil na treningu le en član. Zaradi tega so udeleženci ob zaključku treninga odšli domov, ne da bi vedeli, kdo je bil izbran za odpravo v Francijo.

d) Nekateri prijavljeni alpinisti niso ostali ves čas na treningu, temveč le nekaj dni. Razen tega je bilo ugotovljeno, da pretežna večina udeležencev treninga ni razpolagala z opremo, katero bi bilo mogoče uporabiti za odpravo v francoske Alpe.

e) Zaradi vsega zgoraj navedenega — ne sme se zgoditi, da bi odšla naša ekipa slabo opremljena v Centralne Alpe, ker v takih pogojih Planinska zveza Jugoslavije ne sme prevzeti moralne odgovornosti — je bil podan predlog dveh članov komisije, da to leto odprava v Francijo ne gre.

2. Koordinacijska komisija za alpinizem je mnenja, da se nadaljujejo priprave za odpravo v Himalajo. Republiške komisije naj medtem ukrepejo vse potrebno za čim večjo kvantiteto in čim boljše kvaliteto alpinističnega kadra. Zato je potrebno:

a) Republiške planinske zveze naj si preskrbe potrebna denarna sredstva za urjenje svojega kadra (alpinistične šole, tečaji, taborjenja, treningi itd.).

b) Planinska zveza Jugoslavije naj za neizkoriščen kredit, namenjen za letošnjo odpravo v Francijo nabavi alpinistično opremo, ki je v državi ni mogoče nabaviti in jo razdeli republiškim zvezam.

3. Koordinacijska komisija predlaga, da se odprava v francoske Alpe izvede v začetku julija 1954. Zato je treba:

a) Da republiške komisije določijo kriterij za izbiro udeležencev te odprave in svoj predlog sporočijo koordinacijski komisiji do 30. XI. 1953.

b) Do konca leta 1953 je koordinacijska komisija po predlogih republiških komisij določila definitivni kriterij za izbiro kandidatov odprave v Francijo in ga nato sporočila vsem republiškim komisijam.

c) Po tako določenem kriteriju bodo republiške komisije izbrale kandidate za odpravo v Francijo in ta predlog sporočile koordinacijski komisiji do konca februarja 1954. Tem predlogom pa so republiške komisije dolžne priložiti tudi dnevniške podatkov, iz katerih bo mogoče razbrati celotno planinsko delovanje vsakega posameznega kandidata, prav tako pa tudi vse njegove doslej izvršene plezalne vzpone.

č) Končni izbor kandidatov za odpravo v Francijo bo izvršila koordinacijska komisija ob sodelovanju načelnikov republiških komisij za alpinizem in za to posebej določenih predstavnikov republiških planinskih zvez. Kandidati morajo biti določeni do konca marca 1954. Hkrati bodo republiške komisije obveščene, kdaj in kje se bo vršil trening izbranih kandidatov pred odhodom v Francijo.

d) Planinska zveza Jugoslavije se zadalži, da preskrbi za trening kakor tudi za bivanje v Franciji potrebna dinarska

Planinska postojanka »Podpeca« (986 m)

denarna sredstva za nabavo tujih deviz, katere pa morajo za svoje udeležence preskrbeti poedine republiške planinske zveze.

Komisija za alpinizem PZS je na svoji seji dne 29. X. 1953 razpravljala o sklepu koordinacijske komisije za alpinizem PSJ, po katerem naj bi vsaka republiška komisija podala svoj predlog o kriteriju in načinu izbire kandidatov za odpravo v Francijo, ki bo julija 1954. Ta komisija bo morala do konca leta 1953 po vseh predloženih republiških komisij postaviti dokončni kriterij, po katerem se bo izvršila izbira kandidatov. Število udeležencev odprave je v letu 1954 omejeno, v prihodnjih letih pa se bo povečalo. Izmed udeležencev vsakoletnih treningov bodo izbrani udeleženci odprave v najvišje gore sveta.

Komisija za alpinizem PZS misli, da je treba izbrati kandidate za Francijo po naslednjem kriteriju:

1. najnižja starostna meja 23 let, najvišja se ne postavlja;

2. pet let intenzivnega delovanja v alpinistiki;

3. izvršeni plezalni vzponi, posebno v in VI težavnostne stopnje v Julijskih in Savinjskih Alpah;

4. težji zimski vzponi in plezalni vzponi v Julijskih in Savinjskih Alpah v zadnjih treh letih;

5. samostojno vodstvo naveze v peti težavnostni stopnji.

Ta predlog, ki je bil poslan PSJ, se nanaša na vzpone v Julijskih in Savinjskih Alpah predvsem zato, ker v ostalih republikah ni takih markantnih sten, ki bi imele toliko podobnosti z inozemskimi gorami (terensko in klimatsko).

Komisija, ki bo izbirala kandidate po utrjenem kriteriju, se bo morala nasloniti predvsem na:

1. planinski življenjepisi kandidata z dodatkom o njegovem delu v družbenih in političnih organizacijah;

2. oceno kandidata, ki jo bo podalo planinsko društvo, čigar član je;

3. oceno kandidata, ki jo bo podalo podjetje, v katerem je zaposlen ozir. pri studentih uspeh v šoli.

Navedenih osnovnih podatkov in zgoraj omenjenega kriterija se bo v glavnem poslužila tudi Planinska zveza Slovenije, ki namerava v okviru finančnih možnosti poslati v letu 1954 svojo republiško odpravo v Centralne Alpe.

Dne 4. XI. 1953 se je vršil v Beogradu sestanek zveznega odbora za proslavo 80-letnice planinstva, katerega so se udeležili

zastopniki PZ Jugoslavije, PZ Srbije, PZ Hrvatske, PZ Slovenije in PZ Makedonije, medtem ko sta zastopnika PZ BIH in PZ Crne gore opravičila svojo odsotnost. Se-stanek je vodil sekretar PSJ tov. Dedakin Dimitrije. Sprejeti so bili naslednji zaključki:

1. Začetek jubilejnega leta je šteti od 1. januarja 1954 dalje. Vse skupščine, izvedene po tem datumu in v tem letu naj imajo jubilejni značaj.

2. Vsaka republiška zveza naj formira center za propagando in jo okrepi v jubilejnem letu.

3. Za propagando v jubilejnem letu naj se republiške planinske zveze kar najbolj poslužujejo časopisja, radia, predavanj in ostalih razpoložljivih propagandnih sredstev.

4. Republičkim planinskim zvezam naj bi bilo jubilejno leto povod za vzpodbujanje merodajnih krogov, da je treba zgraditi planinske domove v vseh republičkih centrih, kjer naj bi bilo središče društvenega in kulturnega življenja planincev.

5. Republiške planinske zveze, ki izdajajo svoje publikacije, naj posvete eno številko izključno temu jubileju, jubilejni značaj pa naj imajo tudi vse ostale številke v tem letu.

6. Republiške planinske zveze naj pošljejo tistim zvezam, ki izdajajo svoje redne publikacije, članke o razvoju planinstva v republiki z umetniškimi fotografijami (format 24×36) zaradi objave v jubilejni številki planinske revije. Rok dostave teh člankov in fotografij naj si republiške zveze določijo same med seboj.

7. Planinski zvezi Makedonije in Planinsko smučarski zvezi Crne gore kot najmlajšima planinskima organizacijama v naši državi naj ostale republiške zveze čimprej pošljejo gradivo o razvoju planinstva v svojih republikah in jih na ta način podprejo z gradivom za jubilejno leto.

8. Glede na to, da sta centralna dnevna časopisa Borba in Politika pristala na to, da planinske članke ne objavljata več v športni, temveč v notranji rubriki, se priporoča tudi republičkim planinskim zvezam, da skušajo to doseči pri republičkih časopisih.

9. Vsaka republiška planinska zveza je dolžna razmotriti možnost ustanovitve planinskega muzeja, stalnih planinskih razstav itd. kot stalnega načina propagande za planinstvo.

10. Zvezni zlet planincev Jugoslavije se določi na 27. in 28. aprila 1954 na Platku (Hrvaška).

11. Pri vsakem izletu, zlasti pa pri zveznem, je treba organizirati razstave planinskih fotografij, rekvizitov, predvsem takih, ki so izdelani v naši državi, taborjenja in pod. Poleg tega je treba izvesti tudi strokovne programe kakor patrolna tekmovalnja, orientacijske pohode, improvizirane reševalne akcije GRS i. dr.

12. Sprejme se predlog PSH, da se po končanem zveznem zletu organizirajo planinske ture. Zato naj vse republiške planinske zveze pravočasno sporoče PSJ število udeležencev, ki žele na te ture, da bo mogel PSH organizirati taborišča.

13. Ker bo tudi planinska štafeta imela jubilejni značaj, mora PSJ pravočasno dostaviti vsem republičkim planinskim zvezam traso, vsaka republiška planinska zveza pa naj svoj propagandni material po odhodu štafete iz njenega območja, takoj dostavi drugim republikam.

14. V letu 1954 bo izveden v Zagrebu kongres planincev Jugoslavije, na katerega bo vsako društvo poslalo po enega delegata. Točen datum kongresa bo določen kasneje. Program bo izdelal PSJ in ga do 15. XII. 1953 dostavi vsem republičkim planinskim zvezam.

15. Republiške planinske zveze so dolžne do 1. decembra 1953 sporočiti PSH imena dveh zaslužnih planincev, ki bosta poleg predsednika vsake republiške planinske zveze zastopala to zvezo v častnem odboru za proslavo.

16. Odbori za proslavo, formirani pri republičkih planinskih zvezah naj svoje programe, zapisnike in zaključke pošiljajo vsem republičkim planinskim zvezam in PZJ.

17. PSJ je dolžan v svojem proračunu za leto 1954 zagotoviti potrebna finančna sredstva za izvedbo te proslave in to za zvezni zlet planincev din 2.500.000,— in za kongres planincev Jugoslavije din 800.000.

L. R.

Popravek.

V št. 12, l. 1953, str. 748—751 je objavljen brez podpisa članek Planinstvo v Idrijski kotlini. Uredništvo je bilo kasneje obveščeno, da je avtor članka tov. Božič Lado iz Tolmina.

V številki 1, l. 1954, str. 56, je ocena Trostovega priročnika »Idrija, naše

najstarejše rudarsko mesto« pomotoma podpisana z dr. Pr. Oceno je napisal pokojni dr. A. Brilej in bi morala biti podpisana z njegovo šifro A. B.

V isti številki popravi: str. 37 okolica v obilica, str. 38 Stare štale v Stare stale, soplanina v predplanina.

Planinski Vestnik v vse planinske koče in domove. Poravnajte naročnino za leto 1953! Pridobivajte nove naročnike!

IZ PLANINSKE LITERATURE

Ljudska geografija (Terensko izrazoslovje). — Odgovor na oceno geografa C. Malovrha v 10. številki Planinskega Vestnika, str. 618—621, letnik 1953.

Naj mi bralci oprostite, da grem kar brez vsakega uvoda v sredo, k stvari, in ne tratim prostora v PV, kajti v obravnavo se vsiljuje nič manj kot 30 tlopisnih izrazov, pojmov.

1. **Vdrt svet**, vdrtine, poglobljen svet, praznina. — M. presoja seveda navedene izraze po nastanku, kar je s strogo geografičnega in geologičnega stališča čisto prav, zato mu po meni za krajepisce v splošnem predlagani, znani živi ljudski izrazi za poglobljene terenske podobe, niso prav nič všeč za znanstveno uporabo in predlaga: »vdolenja, vdolbine in globeli«. Le žal, da pri tem M. ne pové, kateri od njegovih omenjenih izrazov se mu zdi kot skupno (naslovno) ime najboljši. No, dajmo, pogovorimo se. Če se zdé geografom n. pr. za skupno ime »globeli« boljše kakor vdrtine, se ne bom kar nič upiral, saj sem že sam hoté namignil na to v dveh primerih, v podnaslovih »vrtačaste in koritaste globeli« (str. 177 in 194).

Kar pa se tiče izraza **praznina** (Hohlformen), nisem hotel s tem reči, da je to istovrni sličnik ali celo »kandidat« za skupni izraz vdrtinam, pač pa le izraziti tó, da je praznina kljeni domači izraz za vmesni »prazni prostor« vdrtin med stranmi in dnóm pri vseh globelih kakor tudi pri luknjah, predorih, podvesih in v jamah. Tak, v naši geografiji doslej tudi še ne določeni izraz, pa je po mojem mnenju tako geografom kakor tudi krajepiscem nasploh že zelo potreben in v tem pogledu, upam, gotovo ne »zgrešen«. Ime mi je prišlo na uho, ko mi je neki domačin razkazoval Kukave na Menišijskem ravniku pri Planini. »Zgrešena« pa bi bila gotovo oba tlopisna izraza »presledek« kakor tudi »zareza«, če bi ju hoteli uvesti

namesto dobrih ljudskih izrazov »praznina« in »pretržje« za vmesni uleknjeni ali pretrgani prostor med gorskimi vrhunci (ne vrhi) ali če bi n. pr. hoteli izmenjati praznino celo pri globelih v uradni izraz, »presledek«. Le-ta se je namreč že začel ponavljati v zadnjih zemljepisih; natisnjen je sicer še z navadnimi črkami, morda pa jutri lahko že z ležečimi, ki prikazujejo uradno določene izraze.

2. **Vzvišen svet**, višave, višavje. — »Vzvišeno« ni le »nekaj, kar je v družabnih nadstropjih ali celo v metafizični sferi«, kakor pravi M. Vzvišeni so resda tudi mnogi zemljani v dobrem in slabem pomenu, toda vzvišen — in še kakó — je predvsem tudi svet, naravne podobe vseh vrst, višave raznoterih oblik. Meni tlopisni izraz »vzvišen« ni kar nič zopr, nasprotno. Ne kažejo pa, to je spet nerodno, ker je stvar preočitna, vsi liki edinole »vzpetih« podob v pravem pomenu te besede, sicer namreč Himalaje (Mount Everest) ne bi bilo tako neznansko težkó in šele lani dobífi pod noge! — M. prepričuje — razumem, treba je zagovarjati uradno vzpetino — »da tolmači 'vzpet' hkrati lastnost in nastanek pojava gorotvornih sil« sicer »res ne vselej, a prav gotovo pri vodilnih najmarkantnejših oblikah vzpetega sveta.« Žal le, da te vodilne oblike vzpetega sveta niso in ne morejo biti in tudi nikdar ne bodo mogle biti znane vsem širnim množicam raznovrstnih krajepiscev. Zato bodo premnogi krajepisci — v strahu, da ne bi prišli navzkriž z znanostjo — hočeš nočeš še vedno prisiljeni označevati vzvišene oblike takó, kakor jih vidijo, kakor se jim poedine »višave« pač prikazujejo. Med »vzpeto« podobo in vzvišeno šilasto, špiljasto, priostreno, rogljato, krnasto, stožčasto, stogasto, kupasto, stadorsko, prisekano, kakor hlebasto, gomilasto, štulasto, kopasto, glavato, zverženo višavo in še drugimi pa je že toliko izrazitih in značilnih raz-

ločkov, da jih je mnogokrat potrebno med seboj razločevati, pa tudi lahko ločiti v krajepisju po izrazitih podobah, ne pa jih kar tako vreči v en in isti koš pod — vzpetine. Vse kar koli molí in se pné iz ravnih tal, pa celo samih res lepo vzpetih višav pa mi tudi potrebno ni odpravljati edinole s skupnim izrazom (dinamično) »vzpetina«, temveč jih označujem lahko z mnogo lepšim in boljšim domačim znanim splošnim (statično) izrazom »višava«, vso vzvišeno in široko nagradeno tvar (gmoto) od gorice pa tja do najvišjih gorskih velikanov s splošnim izrazom »višavje«.

3. Pretrgan: razrezan. — »Pravdo bi mogli zastaviti tudi okoli vprašanja, ali naj zamenjamo izraz ‚zarezan‘ z bolj domačim ‚pretrgan‘. Nič ne kaže menjavati« pravi M., ker mora pač braniti uradne izraze »zareza, zarezan, zarezati«. — V knjigi navajam prav razločno, kdaj moremo rabiti izraz »pretrgati« in kdaj »rezati«! — Ko piše kdo knjigo, pa ne more vnaprej vedeti, za katero slabo kost bo prijel kdo od bralcev. Naj poskusim to tukaj popraviti. M. je prijel zgolj za moj stavek na str. 37: »Tudi potok, reka pretrga polje — ne pa ‚ga prereže, se vreže, je vrezan, se zarezava ali vrezava‘, kakor danes že vsevprek pišejo!« V tem odstavku govorim o izrazih: pregrada, celina, delci, del, predél kakor tudi o rabi izraza »pretrgan, pretrgati« pri potih, cestah, potokih, brdih, slemenih, grebenih, in sicer v tistem posebnem pomenu »ločiti, predeliti« kaj na dva dela (ne pa dva predela — kakor tudi že vsevprek napak pišejo!) in v tem smislu je tako glagol pretrgati kakor pridevnik pretrgan odličen. Moja napaka je bila le tá, da nisem hotel stavka pretrgati, temveč le hitel kar dalje in nisem v isti sapi hkrati in koj že tu pri tem stavku pripomnil: »da se lahko potok, reka v polje tudi ‚zarije, zariiva (zarit) in zajé, zajeda (zajeden)‘ ipd.« To pa zaradi tega, ker sem si za take posebne primere, podobe, pojave zariivanja, izjedanja, izpiranja (erozija) prihranil dotično nadrobnejšo obravnavo na drugih 9 primernejših mestih (str. 166, 167, 168, 195, 204, 205, 207, 217, 245), kjer sem na 28 primerih glagolov izpričal, da nikakor ni tako siromašna naša materinščina,

kakor nekateri morda to mislijo, in bi se torej vendarle dalo kako izogniti germanizmu »rezati« (schneiden, einschneiden, Einschnitt), ko namreč pri nas voda — ne reže! — Pozabil tudi nisem omeniti, kdaj moremo ali smemo rabiti izraze »zareza, zarezan, zarezati« (str. 66, 205). Toda v vse to se presojevalec izrazov pretrgati in zarezati ni spustil in le glagol pretrgati — odklonil.

Dolge besede kratki, jasni konec bi bil torej tale: Vsak izraz na svoje mesto! »Zareza« je v tlopisnem smislu skoraj nepotrebna; uporabna je le pri cepljenju, na rovašu, pri žagah, tehtnicah ipd. Zemljo pa »reže, vreže, zareže, zarezava« le lopata, kramp, plug in buldožer — ne pa voda (potok, reka)! Takó ljudje govoré. Pretrg, pretržje, pretrgati, pretrgati so »kleni tlopisni izrazi, ki mnogo povedo«, zato jih je treba uvesti — ne pa maliti, zametovati. »Pretrgati« pomeni: 1. isto kakor zariti, preriti, izgrebsti i. s. tako pri vodah (potok, reka) kakor 2. na suhem (steza, pot, cesta, železniški tir, prekop, plot in druge ovire); 3. pomeni pretrgati: ločiti, predeliti na dva dela pri terenskih ploskvah, 4. pretrgi, pretržja so prehodi po ravnem ali čez gorske pregrade med gorskimi vrhunci ali nižjimi višavami — ne pa »zareze, usede, usedline, zaseke«, 5. pa so pretržja celo le samo manj ali bolj uleknjene ozir. črkam V in U podobne medgorske praznine, jame, jame, doline (str. 192) po grebenih gorskih vrst ali v obrisih (siluetah) za krajem obzorja — ne pa »zareze in presledki«!

4. Brdo, gorica, holm. — **5. Goljava, goličava, goline.** — »Na več mestih se trudi avtor dati različnim, a v bistvu soznačnim izrazom samolastno vsebino. Mirno trdim, da bi bil zaman ves trud ubijati v glavé razločke med brdom, gorico in holmom; morfografskih razločkov tukaj ni in predstavlja stvar le imenski trojček enega ter istega pojava. Podobno velja za trojko: goljava — goličava — goline.« Tudi s tem mnenjem M. se ne strinjam. V knjigi (str. 112—115 in 125, 150, 151, 161, 262, 268) sem se potrudil podati »morfografske razločke« med gornjimi terenskimi liki in podobami ter bo bralec že lahko presodil, kako je z njimi, če se bo nam-

reč potrudil, tudi v naravi mnoge oblike teh podob primerjati med seboj. Seveda, kdor jih ne bo hotel videti, jih ne bo opazil. — Kar pa me je posebno presenetilo v tem odstavku (drugi stavek), je trditev ozir. zaskrbljenost geografa, pedagoga zaradi morebitnega truda in ubijanja v glavé gornjih tlopisnih pomenov naši učeči se mladini v nižjih kakor visokih šolah. Eno vsekakor drži, to namreč, da je napravila gornja trditev M. najbrž veliko veselje med mladino, saj jim torej ne bo treba poznati razločkov med navedenimi 6 tlopisnimi izrazi.

No, ne vem kako sodi o tem in kakó bo odločil Svet za pros veto in kulturo v bodočih naših učbenikih. Zdi se mi pa, in to me tolaži, da je med raznimi slovenskimi kraje pisci, turisti in drugimi ljubitelji narave, leposlovci ipd. vendarle vsaj še nekaj takih, ki jim ni in ne more biti vseeno, vedó li za razloček med navedenimi izrazi ali ne, in ki se jim kakor meni upira, odpravljati ne samo prve tri, temveč še mnoge druge višave kratko malo le kar pustó z uradnimi — vzpetinami. — Da tudi »iz zgornje troperesne deteljice, golljave — goličave — goline« ne moremo za določevanje teh razločkov kaj pobrati« in po tem takem menda za učečo se mladino tudi ni važno, poznati razločke v poimenovanjih pridnega, manj pridnega ali sploh nepridnega svetá, čeprav so tu prav dobro vidni »morfografski razločki«, ter da je morda za mladino dovolj le, da razločuje »golo od kamenitega«, tudi to me v tem odstavku ne začudi.

6. **Stran, reber, pobočje.** — Te izraze sem sicer že obravnaval, žal le deloma (ker mi niso dali več prostora) v Naših razgledih, v januarški številki leta 1954, toda M. izjava: »da spróti dodajam namige za vzpostavitve davninskega, že pozabljenega izraza nasproti »pojmovno klenejšemu, polnejšemu ... pobočju«, posebno pa tista trditev »da je ljudski izraz 'stran' takó splošen pomen, da ga je nemogoče vtakniti še v orografski in geomorfološki pojmovnik«, to pa mi daje že dovolj povoda, da se spet ustavim pri gornjih izrazih.

Stran. — Niti stran, niti strani, tega mi menda ni treba še posebej dokazovati, niso po vsem našem gor-

skem svetu »pozabljeni izrazi«, pač pa še zelo žive in res prave umetnine iz davnine naših dedov in pradedov, pravo čisto tlopisno zlato! Razumem pa, da ta stara ljudska dedovina ni všeč vsem geografom. Zakaj ne? Ker so izraz »stran« pred 90 leti izločili iz orografskega pojmovnika in si namesto tega prikrojili umetni uradni, dozdevno »klenejši, polnejši izraz pobočje«, ki ga je treba sedaj zagovarjati. Pa zakaj so stran izločili? Mogoče je troje. Prvič to, ker pred 90 leti najbrž niso bili še tako nadrobno poučeni o dobri uporabnosti izrazov stran in strani ter tega morda ločiti niso znali. Drugič, ker so hoteli najti izraz, ki bo najbolj v skladu z nemškimi šolsko geografičnim pojmom Hang, Abhang v tedanjih avstrijskih uradnih zemljepisih, katere podlage se je bilo treba takrat strogo držati in ji čimbolj prilagoditi slovenske šolske zemljepise. Tretjič, ker so si hoteli prikrojiti nek primeren izraz, ki bi se dal uporabljati za vso biro naših med seboj povezanih nadrobnejših ljudskih dobrih izrazov (stranica, stran, strana, strani, strane pa reber, rebár, rebrí, visoke in nizke rebrí porebrje, breg, póbrég, in še druge) in bi jih tako mogli vse skupaj dejati v en in isti uradni koš — »pobočje«. Kaj je bilo odločilno, o tem ne kaže ugibati in izgubljati časa.

Dejstvo je: geografom (ne vem kolikim — morda vsem) so postali dobri ljudski izrazi stran, strani v šolskih učbenikih »napotje«, izraz reber (rebrí) pa ni bil še uradno priznan in uveden, medtem ko je v vseh nižjih in visokih šolah uradno priznan le izraz »pobočje«. Poglejmo si to stvar nekoliko pobliže!

»Stranica, stran, strana« ni medel, marveč čisto določen tlopisni pojem za ves vidni del kake višave, gore, kakor jo vidiš od vrha do tal s katerega koli stališča. To je prvi poglaviti pojem strani. Ta stran je lahko majhna ali velika, kratka ali daljša, gola, čista ali pogozdena ali pa deloma čista in deloma kosmata, pečevna, pečevita, lomljena, itd., itd. Ta pojem strani pa se lahko raztegne, tako da pomenijo 2. gornje tri edninske besede lahko tudi »kraj z bližnjo okolico« n. pr. blejska stran (ne blejski kot), vrhniška, izanska, bohinjska (ne bohinjski kot), borovška (ne kranjsko-

gorski ne borovski kot), jeseniška, trziška stran (ne trziški kot — to napako je prinesel šele Slov. poročevalec dne 8. decembra 1953) ipd. 3. se lahko edninska oblika stran raztegne tudi na vso dolgo prisojno ali osojno, zahodno ali vzhodno »stran kakega gorskega čoka ali kar celega gorovja« n. pr. južna (severna) triglavska stran, vzhodna (zahodna) stran Male gore ribniške, južna ali severna zavsavska ozir. pohorska stran, prisojna (osojna) stran Grintovcev, južna (severna) karavanška stran, južna (severna) stran Julijskih Alp itd. — 4. pa se raztegne stran lahko kar na celo »pokrajino« (gorenjska, dolenjska, notranjska, pivška, primorska, goriška stran = Gorenjsko, Dolenjsko, Notranjsko, Pivka, Primorsko, Goriško. Vsi ti pojmi so določni, jasni, čeprav igrajo na razne načine.

Tudi množinski obliki »strani ali stráne« uporabljamo lahko uspešno, in sicer na dva načina. Prvič kadar n. pr. kaka dolga gorska stran ni več tako enolično kar naravnost premo stegnjena, kakor sta n. pr. vzhodna stran ribniške Male gore ali zahodna nanoška stran, temveč se vsa stran večkrat lomi ali bolje rečeno zverži, takó namreč, da dela kote (ne police!) in postane zaradi tega kljukasta. Gl. značilni topografski primer kljukaste strani severovzhodne nanoške strani od znamenitega Jamškega gradu za vasjo Predjamo tja do Razdrtega! Ta tlopisno imenična nanoška kljukasta stran je dala ime pod njo stoječi podgorski vasi Stráne 664 m, zato imenujem tako vrsto strani: kljukasta stran ali kljukaste strani (strane). — Drugič pa lahko uporabljamo množinske izraze strani ali strane namesto neprikladnega umetnega uradnega izraza »obrobje« pri širših dninah in poljih, s tem da rečem n. pr. »zakrajne (krajne) strani« namesto Panonsko »obrobje«, kar sem pojasnil že v omenjenemu Odgovoru na Gamsovo oceno v Naših razgledih dne 9. I. 1954.

7. **Reber.** — »Prav tako bi bilo napak, kot to predlaga avtor, raztegniti pomen imena »reber« na celo pobočje vzpetosti. Kleni izraz ima že čisto določen pomen, ki mu ga ne smemo odjedati. Reber je gladka vesina pobočja; to je le eden izmed sestavnih elementov cele, sestavne kompleksne tvorbe.« tako M. — No,

tu sva si že bliže kakor pri stranéh, čeprav žal še ne popolnoma. Veseli me, da M. izraz »reber«, čeprav je tudi iz »daynine«, in ki celo uradno še ni bil priznan in uveden, ni toliko v »napoto« kakor stran, in o njej ne pravi, da je že »pozabljen« izraz. Posebno pa mi je všeč priznanje, da je reber »že čisto določen pomen.« Le glede opredelitve rébri in njenega obsega ozir. »raztegnjenosti« tega ljudskega izraza si torej nisva še čisto edina.

Naj tu svojo tlopisno opredelitev rébri (str. 54 v moji knjigi) nekoliko raztegnem in povežem s stranjó zgolj s čisto preprostimi domačimi besedami. »Stran obsega vso vidno plat gore (1. pomen glej zgoraj pod 6); njeni deli so: znožje, reber in vršina (zglavje). Srednji, najširši in za ves gorski trup najznačilnejši pas kake manj ali bolj strme gorske strani pa je reber (rebár, rebri, visoke in nizke rebri, rébrje, póreber, porébrje).« Ta moja opredelitev je povsem podobna zgornji M-ovi, razločuje se le v tem, da po mojem »reber ni gladka« vesina pobočja! — Le kdo, to mi ne gre v glavo, je mojega spoštovanega ocenjevalca tako grdo prevaril? Reber je vendar lahko res gladka, gola, košeninasta, grivasta (n. pr. visoke rebri Cijanovce 1881 m z zaplato Hudičevega boršta nad Preddvorom ali Begunjščice), ravno tako pa — in to v pretežnih primerih: kosmata, pogozdena, tu pečevna, pečevita, grintava, tam grampava, razkopana, grapasta, razjedena, razrita, pragasta ali pa ima po nekaj od vsake podobe!

Zdaj pa še k prvemu stavku o rebrski »raztegnjenosti«. Ne bom »nič odjedal od klenega izraza in določenega pomena rebri,« ampak rajši kaj primaknil, pristavil, dodal in sicer tole. Iz našega imenoslovja, topografskih primerov in ljudske govornice mi je znano, da se včasih in to v prav posebnih primerih »res razpotegne« ime reber ali poudarjena rebár kar »na celo pobočje vzpetosti« ali po moje — na celo stran kake višave, gore, hriba, in dobi višava zato kar ime Reber, Rebár ali Rebrí. Tak raztez se mi ne zdi nič čudnega v posebnih primerih! Taki primeri se ponavljajo, kakor sem n. pr. na str. 51 žal le preveč na kratko pripomnil, »pri manjših višavah«, pa tudi pri večjih, in sicer

navadno le tam, to poudarjam, kjer kaka višava ali breg, póbreg, strmál, strmočina, skrotje nima nikakega izrazitega, voljnó podaljšanega znožja, zložno, lagotno vzpenjajočega se pologa, ševe, zloge (ne »počasnega« prehoda doline v gorovje, kakor nekateri pravijo, seveda pa ne M.), temveč se gorska stran kar takoj s tal nenadoma ustromi. Tak primer imamo pri Ljubljanskem gradu koj za hišami ulice Stari trg in Pred škofijo. Še nazornejši, ker je razločno viden, pa je tisti primer ob malone vsem Ljubljancem znani navadni poti proti Spodnji kuhinji našega posavskega Holma i. s. prav na severozahodnem kraju Tacna, konec jarka, kjer se vzpne pot z ravnih tal koj močno krebri. Ker pa tod beseda reber ni meso postala, naj dokažem to še vsaj z nekaterimi drugimi topografskimi primeri. Pičel 1 km severovzhodno od vasi Topol, na jugovzhodnem kraju (ne robu) bloškega Fárovškega polja, se steguje kraj ceste podolgovata višava Topolóvska rebár 850 m, komaj dobrih 100 m visoko brdo. Njena zahodna stran se vzpne s ceste koj vzreber brez značilnega izrazitega znožja. — Drugi primer: Kolovráška réber ali kratko Rebár 875 m (na trojanski strani tudi Križánova gora imenovana) se tudi kar nenadoma ustromi iz vasi Kolovrat 462 m na sever. Ta Rebár ima pa že kar 413 m visoko, zelo strmo stran (ali po M. celo pobočje vzpetosti). Ne bi rad preveč izrabljaj prijaznosti urednika PV, zato pripominjam, da so nadaljnji taki podobni primeri: dvoje imen Mačja rebár, Jelóvska rebár, Vélika rebár v Iških tesnéh (ne Iškem vintgarju, kakršne napačne napise imajo slike v izložbi Putnika) in drugi na razpolago v moji Imenoslovni kartoteki.

Kakor pravkar navedeni primeri, namreč kar iz tal (dnine) ali doline ustromljenih rebrí, ravno tako se ponavljajo imena Réber ali Rebrí za celo gorsko stran (po M. celo pobočje) — to naj še dopolnim — tudi pri poličasto lomljenih (ne kljukastih!) gorskih stranéh, in sicer iz skoraj ravnih polic navzgor. Žal mi je, da ne morem tega bolj nazorno pojasniti tukaj s črtežem, toda geografi me bodo že razumeli in se razvedli, če bodo pogledali to na zemljevidu.

Primeri: od Múrovíce 740 m pa do Križévškega Ciclja 817 m in še dalje se steguje dolga strma pogozdena gorska stran Rebrí. Severno tik nad Zagorico ok. 585 m (rojstnim krajem našega znamenitega matematika in starosvetnega artilerista Jurija Vega), ki stoji na predzgodovinski znameniti, krasni sončni polici (gl. moj spis v Geograf. vestniku 1950), je preval Vrh rebrí 662 m. To pové, da je porebrsko ime »raztegnjeno« na vso zgornjo zasavsko stran nad Zagorico.

Enak primer predstavljajo tudi Rebrí 753 - 782 - 745 m, katerih ime se nanaša na celo severno dolgo stegnjeno gorsko stran nad potom od vasice Borjè 574 m čez Préval 605 m in vas Strmo njivo 577 m proti že imenovani vasi Kolovrat 462 m. Čez te Rebrí drži ena pot iz Kolovrata, druga slaba s Strme njive, tretjo pa sem sam zarisal in dal pretrgati (s podporo biv. Banske uprave l. 1938) od imenovanega Prévala 605 m čez preval Vrh rebrí 745 m (avstr. specialka) na Trojanski vrh 609 m (ne Trojanski sedlo), da sem tako omogočil domačinom in turistom najkrajšo, prezanimivo zvezo od Moravč čez Limbarsko goro na Trojane. — Seveda, bistrogledni, do pičice natančni zagovornik »pobočja« M., utegne tu oporekati, češ da imenovane Rebrí niso raztegnjene čez celo severno zasavsko stran (namreč od Save navzgor) ne v prvem, še manj v zadnjem primeru, ampak samo na pol ali kako drugače. Tu moram reči tole: V Zagorici gledajo in motré goro Rebrí seveda le s police vzreber, na Borjù in Kolovratu pa s tamkajšnje rávni.

8. Pobočje. — Obrazložil sem svoje mnenje o »stráni in stranéh« in o »rébri in rebréh«, naj razodenem sedaj le še: kaj in kako mislim o izrazu »pobočje«, ki se neštokrat ponavlja v naših znanstvenih obravnavah kakor tudi v poljudnejših neznanstvenih spisih. Moje stvarno, prav odkrito mnenje o pobočju, ki pa ga seveda nikomur ne vsiljujem, je tole: 1. Za določni splošno znani ljudski izraz »stran«, to kar s kraja pripomnim, umetno nadomestilo »pobočje« ni nič potrebno, posebno pri dolinah. Čimprej bodo sprejeli geografi »stran« v svoj orografični in geomorfologični pojmovnik ter jo uvedli v naših zemljepisih, tem bolje bo, posebno za našo

učeeo se mladino. Izraz pobočje namreč nikakor ni »pojmovno klenejši, polnejši izraz« kakor ime stran iz davnine. Ravno nasprotno je res. Pobočje je medel, meglen, dvoumen, presplošen, tlopisno premalo opredeljen in določen izraz. Pobočje ne loči strani ne od znojža, ne od rébri in rebri kakor tudi ne od zglavja (vršine), marveč je »za vse pripraven prevod nemških pojmov Hang, Abhang, Gehänge, splošen skupni imenovalec le kratko in malo za vse, kar visi.« Pobočje ima torej tisto napako (... tako splošen...), ki jo M. po mojem mnenju neopravičeno očita izrazu »stran«. Pri strani vem namreč prav natanko, za kaj gre, kaj pomeni v vseh 4 navedenih primerih, predvsem in posebno pa pri prvem, poglobitnem osnovnem pomenu (gl. pod 6, tretji odstavek). Tudi pri »rébri«, ki je, kakor to M. sam priznava »že čisto določen pojem«, vem, pri čem sem. Toda pri pobočju nisem povsod prav gotov, kam ta izraz pravzaprav meri: na celo stran ali reber ali le na nekaj, kar kdo ve kje, v katerem delu gorske strani »visi«. Ta pomanjkljivost pobočja se opaža v pre mnogih spisih; tudi opredelitev pobočja v zemljepisih samih še ni enotna, tako da bo treba o priložnosti še nadaljevati obravnavo o tem kočljivem izrazu. — 2. Tako stran, kakor znojže, reber in zglavje (vršina) so znani, prav lepi, res kleni domači nedvoumni izrazi, ki jih je lahko razumeti. Pobočje pa, kakor M. to sam priznava, je izraz, ki »ga sedaj naš preprosti človek v govoru še ne pozna« in »se ga bo polagoma privadil« ko »bo zapustil osnovno šolo, bo vedel za pomen besede pobočje. Ta se mu bo sčasoma vlegla v osebni besedni zaklad«...

9. **Vrtača:** dolina. — Res je, da pravi ljudstvo dandanes raznim izrazito vrtačastim globelim kraškega površja (brlög, dnò, dnjača, golt, jama, padež, posest, uloka, vrtača, vrtala, vrtec, žbont i. dr. — gl. str. 177-182) in celo samim značilnim vrtačam »dolina«. Kljub temu pa za »vrtače« in njej podobne, v bistvu soznačne izraze, presplošni izraz »dolina«, ki pomeni navadno le rečno dolino, nikakor ne šteje niti pri navadnih krajepisih, celo pa ne v strokovnem slovstvu pri geografih, geologih, teh-

nikih. Bodimo vendarle veseli, da ima naš jezik takó izvrsten, dobro razumljiv pa tlopisno tako imenitno opredeljen izraz, kakor je »vrtača«, zato ga ni prav nič potreba zamenjavati s povsem drugo, pravo podobo — doline.

V pre mnogih znanstvenih kakor tudi poljudnih spisih, ki morajo včasih prav na drobno in natanko razlagati, opisovati, označevati in določevati poedine terenske raznotere oblike in podobe, nam torej ne prav določno opredeljeni izrazi, kakor je n. pr. pobočje in še marsikateri, pogostokrat ne zadostujejo in bo menda vendarle priporočljiveje seči po drugih pojmovno klenejših tlopisnih izrazih, ki bolj zadenejo v — živo. Zato vnovič predlagam, naj se vsekakor dobro in prav natanko preučijo in preresetajo vsi naši domači ljudski izrazi iz davnine in sine ira et studio dobro premisli, preden se kateri koli domači tlopisni izraz iz orografičnega in geomorfologičnega pojmovnika vedé in namenoma izloči ter zavrže!

Je pa še neki odstavek v M-ovem pisanju, mimo katerega ne morem in ne smem iti. Ta zadeva moj navedek iz Miklošiča, da bi se jezik nikoli ne smel onegaviti. Nasproti temu trdi M. naravnost, da je ta beseda mogla in smela pač veljati za Miklošičevo dobo, da pa danes glede na velikanski razmah naše kulture smemo in moramo svoj jezik onegaviti.

Beseda onegaviti ima odklanjajoč prizvèn. Zato je veljalo in velja tudi danes, da jezika ne gre onegaviti. Onegavijo ga pa tisti, ki skušajo za vsako ceno uesti vanj besedje, ki ne govori našemu človeku v živem jeziku in ki je za slovensko uho kvečjemu mrtev obrazec. Tega si sicer včasih človek hočeš nočeš mora zapomniti, ni pa več živa beseda, ki se kar sama zlije v njegovi duši v določeno in dano predstavo, zraslo z njegovim jezikom.

Če pa je kdaj Miklošič zapisal, da jezika ne gre onegaviti, s tem še ni mislil in hotel, naj se jezik, torej nekaj živega, kar je v nepretrganem razvoju, na neki stopnji ustavi, ker se pač tudi ljudski jezik, jezik, ki ga govorimo, nikoli ne ustavi in ne bo ustavil. Tudi Levstikov jezik je najboljši izraz življenjske rasti, ki meri zmerom navzgor, a prav tako tudi

dokaz, da jezikovno onegavljenje ni nič živnega, kar le prerado mnogi naši današnji pisci pozabljajo. Jezik, ki bi tega ne upošteval, mora nujno postati neživ, brezličan, jezik matematičnih obrazcev, kakor ga navsezadnje ljudje niso in ne bodo nikoli govorili.

Menda čuti M. sam šibkost svojega stališča, pa si skuša pomagati s tem, da daje besedi onegaviti svojevoljen pomen, ki ga pa v slovenščini nima in ga prav zaradi tenko pristrenega njenega smisla ne bo nikoli imela, da bi namreč onegavljenje zdajci pomenilo izpopolnjevanje in ne pačenje. Za tako razlago morajo biti pa ušesa že prav posebno ustvarjena. Levstik nam je svoj jezik vse življenje na osnovi ljudske govornice izpopolnjeval, pa seve ne onegavil. Takisto so delali vsi naši veliki pisci ob Trdina, Levec, Tavčar, Cankar, pri čemer naj za vsak primer opozorim na jezikoslovca in jezikoljuba Levca in pravnika Tavčarja. Zmeraj so znali, ker so bili pač ustvarjajoči duhovi, najti za novo predstavo, za nov pojem ali pojav izraz, ki je živemu jeziku odgovarjal in ga obenem spopolnjeval. Delali pa so to takó, da se niso pregrešili zoper življenjskost jezika. In tako bodo delali in morali delati slej ko prej tudi naši tehniki, znanstveniki in drugi pisci, če nočejo, da jim živi jezik že med pisanjem ne zamira.

Rudolf Badjura

Freytag & Berndt — Touristenkarte, Bl. 14, Julische Alpen, 1:100 000. Kartographische Anstalt Freytag & Berndt u. Artaria, Wien, b. 1.

Karta je iz konkurenčnih razlogov brez letnice, je pa to nova izdaja iz l. 1953, kar dokazuje slovenska nomenklatura za slovensko ozemlje, ki je v sklopu naše LR Slovenije. Obsega na severu Vrbsko jezero brez Celovca, pač pa Beljak z Dobračem in slovensko Ziljsko dolino do Šmohorja, na jugu severni del beneške Slovenije brez Čedadca, Most na Soči, Blegoš, na vzhodu Radovljico in Hodiško jezero na Koroškem, na zapadu del Režije, Kanalsko dolino s Pontebo, ki pa sega že preko okvira karte in naprej na Poludnik in zopet do Šmohorja v Ziljski dolini. Obseg ima ta karta na jugu, vzhodu in zapadu prav isti kot naša karta Ju-

lijske Alpe, ki pa sega na severu zgoj do Save Dolinke brez Karavank.

Nova avstrijska karta se za slovensko ozemlje LRS v glavnem ravna po nomenklaturi naše karte z malimi izjemami in danes morda res nepotrebnimi prestavami kakor za Rateče (Ratschach), Podkoren (Wurzen), Jesenice (Assling), Bled (Velden), Jalovec (Jalouc) itd. Za brezhibno slovensko krajevno imenoslovje je pa dunajski založbi brez dvoma služila naša karta; pač pa nima kaj opraviti v kar Rif. Gius. Sillani pod Mangrtom, Rif. Claudio Suvich (Koritniška koča), kar je že primerno grajal dr. Prešeren kot recenzent Handbucha für Touristik und Fremdenverkehr (P. V. str. 233/53 - št. 5). Ostalo slovensko ozemlje v republiki Italiji ima žal samo italijansko nomenklaturu z majhno koncesijo za Avstrije kot n. pr. za Trbiž, ko je dodano nemško ime Tarvis. Tudi Režija ima samo italijansko imenoslovje. Avstrijsko ozemlje Koroške ima pa skozi in skozi nemško nomenklaturu razen Dobrača, lepa hosta med Beljakom in Baškim jezerom, ki se tudi v ljudski govorici splošno tako imenuje.

Slovenska krajepisna imena bi se za nacionalno nesporno ozemlje kar prilegla in bi tudi ustrezalo to zemljepisnim zakonom, glede katerih ni diskusije (bodenständig) kakor to pravilno terjaja nemška zemljepisna znanost. Pogrešamo pa tudi pri tej karti kratko besedilo s seznanom važnih vrhov in planinskih postojank, kakor ga je založba svoj čas prilagala svojim turističnim kartam.

Tehnična izdelava je pa brezhibna in žal naša slovenska karta še v marsičem zaostaja za avstrijsko karto.

-anc

Samivel, Cimes et Merveilles (Vrhovi in čudeži), 66 fotografij v črnem in 23 v barvah, 44 str. besedila.

Založba Arthaud (Francija) Collection »Belles Pages - Belles Couleurs« 1952, format 20×25. 1952.

B. Arthaud je znana francoska planinska založba v Grenobleu. Njene planinske knjige in albumi so znani na svetovnem knjižnem trgu in visoko cenjeni. Taka knjiga (bolj album) je tudi predmetna, ki je bila deležna Grand Prix International du Film de

Montagne (Velika mednarodna nagrada za planinski film). Delo je ustvaril znani planinski pisatelj in fotograf Samivel, ki pa v uvodu lepo pove, da fotografska sinteza lepote gorâ že močno prekaša zmogljivost zasebne fotografske zbirke. Avtor se je obrnil na izredno dragocene sodelavce, tudi iz Švice, brez katerih bi album ne mogel biti predložen planinski javnosti v tej izbrani obliki. Zastopane niso samo gore in njihovi vrhovi, zastopana je vsa narava, tudi gorska favna in flora. Človek se vpraša, kako se je fotografu le posrečilo spraviti toliko planinske živinčeti na film. Narava je pokazana v vseh letnih časih.

Uvod 7—20 je podan pod naslovom Gore in človek. Posebno poglavje govori o ponovni vrnitvi človeka v naravo: velika knjiga narave ostane večno odprta, je na razpolago vsakemu človeku dobre volje ne glede na razred, starost, celo na intelektualne sposobnosti, ker pač gora deluje manj na razum kakor na razpoloženje.

K vsaki sliki je dodan kratek komentar v lepem slogu.

Vsak ljubitelj planinske knjige bo rad listal po tem albumu z željo, da bi se tudi lepote naše slovenske zemlje zbrale v podoben album, po katerem je na knjižnem trgu toliko povpraševanja.

V tem smislu je začela delati Planinska založba, kjer se zbirajo prizadevni naši fotografski mojstri v fotosekcu.

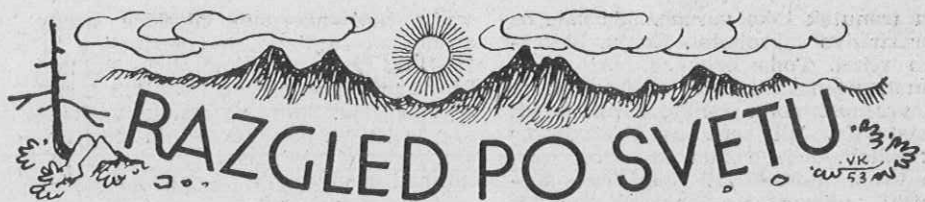
Knjigo je poklonil knjižnici Planinske zveze Slovenije ing. L. Gorjup (Grenoble, Francija) »v spomin na bivanje v lepih kočah Planinske zveze Slovenije«.

-anc

V uredništvo smo prejeli:

Tabor, glasilo Združenja tabornikov Slovenije, leto 1952, štev. 9—10, leto 1953, štev. 1—2, 3—4, 5—6. Iz vsebine: Živko Lovše, Bodoče delo ZTS; Tone Gošnik, Načrti Gorjanskih tabornikov; A. K., Rod mladih borov iz Ajdovščine; Delovni tabori; Za borovnicami in arniki po zapadnem Pohorju; Herzog pozdravlja slovenske tabornike; Polhovgraški Dolomiti so lepi tudi pozimi; Ricardo Cassin v Ljubljani; Taborniško pismo iz Južne Amerike; Dve leti potovanja po Avstriji; Tabor pod ognjenikom (pismo japonske tabornice); Beg pred zimo; Ivan Rob, Medved; Nebo pozimi; Signalizacija; O telesnem utrjevanju in zavarovanju pred mrazom; O zimskem šotoru »Jalovec« (Igor Rendla); Higiena in prva pomoč; Taborni vestnik. — Osnutek pravilnika za camping — klube; Osnutek pravilnika za večšine; dr. Janko Pučnik, Kakšno bo jutri vreme; France Planina, Ob zgornji Soči; Nicole Fourcade, Skozi Sing-Kiang proti Kašmiru; Gustav Guzej, Poletje pod Pršivcem; Pavel Kunaver, Nebo spomladi in v začetku poletja; Prva pomoč živalim; Moderni šotor; Kajak; Tehnični podatki s prvega zimskega tabora. — Francka Lovše, Čebelice in medvedki — naš naraščaj; Viktor Pirnat, Pred 42 leti; France Planina, Po Makedoniji; Vsak tabori po svoje; Kenija 1952; Pavel Kunaver, Sonce potuje med zvezdami; Javorika, Po Ljubljanci iz Ljubljane na Vrhniko; Danski potovalni organizaciji; Drago Ulaga, O nekaterih posebnostih plavalnega športa; Sončna peč v Pirenejih; Pavel Kunaver, Kroki, lep spomin na tabor; Postavljanje šotora; Opravljali bomo strelske večšine.

Alpinismo eroico (Junaški alpinizem) je naslov knjigi, ki jo je napisal eden največjih alpinistov moderne dobe Tržačan Emilio Comici, tragično preminul v svoji plezalni šoli v starosti 41 let. Vzpon preko severne stene Velike Zinne, ki ga je izvršil sam, spada gotovo med največja dejanja, ki jih je človek v borbi z goro, z nepoznanim svetom doslej premagal. Ker je v Comicijeve Dolomite lani prodril tudi naš mlajši alpinistični rod s Celjanom Debeljakom, morda ni odveč, če v izvlečku priobčimo Comicijev opis tega veličastnega samotnega vzpona. Comici pravi: »Če bi bil vedel, kakšen odmev bo v časnikih zaradi te moje plezarije, bi se je verjetno ne bil lotil. Šele iz bučnih časnikarskih sestavkov sem pravzaprav spoznal, kakšne strahote sem v steni preživel. Dokler tega nisem bral, nisem o vsem tem ničesar vedel niti jih nisem občutil.

Bilo je 2. sept. 1. 1937 v Misurini. Lenaril sem na travi in čakal na stranko, toda nobene nisem ujel. Vsak »signor« me je ogledal, fotografiral, prosil za avtogram, nato pa se opravičil. To so pač posledice velikega slovesa!

Zahotelo se mi je, da bi splezal preko severne stene Velike Zinne. Povedal sem to Gianfrancu Pompei. Pogledal me je debelo, vendar je verjel in ob enajstih dopoldne sva že stala pod severno steno. Komodna ura, ki pa bi je ne svetoval nikomur, ki se namerja v Veliko Zinno. V pozdrav sva dobila tik pred noge nekaj strelov zapadnega kamenja. Surov pozdrav, toda jasen in razumljiv. S steno se je že dajala neka naveza. Pompei me je svaril, toda odgovarjal sem mu, da je to kamenje nevarno samo pri vstopu, v steni pa jemlje daleč zunaj svojo zračno pot.

Nemška naveza je bila 200 m nad menoj in se je lovila z 20 m najtežjega detajla v steni. Še malo, pa bo

na mestu, kjer smo pri prvem vzponu bivakirali. Stena je problem tudi za navezo z dvojno ali trojno vrvjo, z zalogo klinov in z dvema stremenoma za previsno prečnico. Mnogi so že obrnili z oteklimi členki in sklepi, mnogi so odleteli, pa so jih vrli klini obdržali.

Preden sem vstopil, sem še enkrat pozdravil prijatelja. Ležal je znak na skali, da bi me lahko brez težav opazoval. Navezal sem se v sredo 30 m dolge vrvi in vrgel 30 m pomožne vrvi okoli ramen, pripel 10 vponk in 10 klinov, kladivo in eno streme. Vse to za primer umika. Mislil sem sicer na samovarovanje, toda zdelo se mi je skoro iluzorno, težko, naporno in jemalo bi preveč časa. Vstopno prečnico sem premagal, vendar sem moral pustiti vponko, s katero sem se varoval. Tudi v drugi dolžini sem uporabil enako samovarovanje, pa bi bilo bolje, če bi ga ne bil. Ko sem namreč hotel vrv potegniti iz vponke, se je zataknila in moral sem z drugo polovico vrvi preko previsa, nakar sem z nihanjem dosegel vponko, vrv odvozljal in se s poslednjimi močmi potegnil kvišku. Zato sem opustil vsako misel na samovarovanje in zaplezal v previsno poč brez vsakega varovanja. V silnem razkoraku sem pogledal med nogami navzdol za vrvjo, ki je prosto nihal v zraku in videl naravnost na grušč pod steno. Ta trenutek sem občutil tako ugodje kakor še nikoli v življenju. Kakšna radost! Radost nad življenjem, zadoščenje, samozavest, da se počutim tako močnega! Začel sem si prepevati tisto melodijo, ki mi je šla skozi srce že od zgodnjega jutra. In ko je od silnega napora grlo obnemelo, je zvenela ta pesem dalje v mojem srcu.

Nenadoma mi je spodrsnila ena noga: pričakoval sem to in sem razkorak tvegale zato, ker sem imel za roko dober oprimek. Počutil sem se

ta trenutek tako varnega, da sem se prezirljivo zakrohotal. Komu, bi težko rekel. Toda kdor se bori, mora imeti nasprotnika. Ta nasprotnik je zavratnost gore, zanke, ki nam jih nastavlja. Bil sem srečnejši kakor kdajkoli. Ali je bila to neka vrsta navadne norosti ali specifičen gorniški sadizem? Ne vem. Bil sem kot pijan, vendar sem se tega zavedal. Čutil sem v sebi moč, da obvladam previse, in moralno gotovost, da vzdržim v tej strašni izpostavljenosti. Priznam, da je tako samotno plezanje najnevarnejše dejanje. Zato ga ne zagovarjam. Toda za tisto, kar človek pri tem občuti, je vredno poizkusiti. Toda preko svojih moči nisem šel. Živimo za svoje občutke. Vsak ima svoje, brez njih bi bilo življenje prazno, brez smisla. Da pa živiš popolno, je treba tudi tvegati. Treba je tvegati.

Nemška naveza je onih 20 m zmagala v dveh urah, v tem času sem pustil jaz za seboj svojih 200 najtežjih metrov. Zdaj je bila nad menoj, zato sem v nemščini zaklical: »Pozor na kamenje, sem sam!«

Razume se, da sprva Nemci niso mogli verjeti. Tisto težko mesto pod bivakom sem preplezal v enem dihu. Toliko je bilo klinov. Uboga severna stena! Samo enkrat sem moral uporabiti streme, da sem dosegel opriemek. Nadaljnja prečnica, ki jo je pri prvem vzponu namesto mene plezal Dimai, ker sem bil jaz utrujen od vodstva, mi ni zdaj delala nobenih težav. Njena težavnost ne sega preko IV.

Do bivaka sem rabil dve uri in pol. Pri prvenstvenem vzponu smo rabili 50 ur. Kako je vse relativno! Tu sem vrgel vrv in vponke preko stene. Padla je v grušč 30 m od stene in s tem pokazala, kako previsna je ta stena. Še 350 m! Bil sem prepričan, da pridem na vrh. Za 350 m sem rabil eno uro in četrt, za steno pa 3 ure in tričetrt, kar sem v knjigo na vrhu tudi vpisal. Ko sem teden dni kasneje spet prišel na vrh — po normalni poti — je bil moj vpis prečrtan, spodaj pa je bilo pripisano: »Pretirano«, in še krepki: »Bum!«

Emilio Comici je eden od prvakov šeste stopnje. Iz njegove knjige razberemo marsikaj, kar bi sicer ne mogli razumeti. Comici je imel velik

vpliv tudi na naše plezalce pred vojno, po vojni pa smo doživeli v l. 1953, da je isto severno steno Velike Zinne preplezal Celjan Debeljak Ciril v družbi ing. Nadje Fajdigove. Vsekakor je to ena od standardnih storitev slovenskega alpinizma, ki jo mora notirati mednarodni register alpinistične dejavnosti.

Dr. Herbert Tichy, znani avstrijski raziskovalec in potopisec, je 30. julija lani zapustil Genuo in se odpeljal v Indijo. Podal se je v Nepal in se nameril s tremi Šerpami na Saipal, doslej neznan sedemtisočak. Med spremljevalci je tudi znani Pasang Dava Lama.

144 smrtnih nesreč se je lani pripetilo do 10. avgusta v evropskih gorah: v Avstriji 52, Švici 33, Nemčiji 24, Italiji 19, v Franciji 16.

Königssee je gotovo eno najlepših alpskih jezer. Nemci so z veseljem zabeležili, da so se iz hotela Schiffmeister letos Amerikanci umaknili. Na ta dan (5. avg.) je bilo na jezeru 15 000 tujcev, motornih bark se je poslužilo na en sam dan 8104 oseb, ker za več ni bilo prostora. Ob 12^h so bile razprodane vse vozovnice. Tudi na Kehlsteinu je padel ta dan rekord: 1529 oseb se je pripeljalo z motornimi sredstvi na to prelepo razgledno točko, kjer si je spletla zločinsko gnezdo Hitlerjeva klika. Žičnica na Dachstein je do maja lani prepeljala 150 000 oseb.

Tofana di Roces je dolomitsko ime, ki se je letos večkrat omenjalo. Trije »scoiattoli«, Lino Lacedelli, Guido Lorenzi in Albino Michielli so 18. januarja preplezali južno steno te gore po smeri, ki sta jo načrtala l. 1901 italijanska vodnika Antonio Dimai Deo iz Cortine (1866—1948) ter Agostino Verzi (1869). Letos praznuje italijanski dolomitski alpinizem 90-letnico, kar je vodnik Checco de Melères (pravo ime Francesco Lacedelli) vodil Dunajčana Paula Grohmana na Tofana di Mezzo, prvo ampezzansko goro, ki se je vdala človeku. Cortina je bila tedaj majhno zaselje, brez hotelov, brez boyev v livrehaj, babilonske zmešnjave v jezikih, brez stražnikov in seveda brez avtomobilov. Leta 1875 že nastopa vodnik Sioerpaes, ki se je udeležil tudi vzpona na Tofano di Roces l. 1901. Z Angležem Withwellom je stopil na

teme Cimone della Pala. L. 1890 pa je že vstala Dimaijeva zvezda. L. 1906 se pojavi Angelo Dibona, eden najboljših vodnikov v Alpah, znan posebno po vzponu preko južne stene La Meije. Nato nastopijo sinovi: Angelo in Giuseppe Dimai, i. dr. Vodništvo gre iz roda v rod. Nov mejnik je l. 1933, ko Emilio Comici prepleza severno steno Velike Zinne. L. 1939 nastopijo »veverice« z vodilno navezo: Bibi Ghedina in Lino Lacedelli, zmagovalecma Grand Capucina v masivu Mont Blanca.

Oče andinizma, prof. F. Reichert, je umrl v Santiagu, glavnem mestu Chile. V začetku tega stoletja je bil kot kemik poklican v Argentino in učil na univerzi v Buenos Aires in La Plata. Reichert je bil znan po prvenstvenem vzponu na Užbo v Kavkazu (4698 m), v južni Ameriki pa je kmalu zavzel vrsto šesttisočakov na področju Mendoza (Tupungato, Leon Blanco, Nevado del Plomo, Polleras). Z dr. Helbingom se je povzpел na Aconcagua, vendar je moral zaradi pune (gorska bolezen) obrniti 50 m pod vrhom. V južnih Andih (Tronador) se po njem imenuje nek stranski vrh, na področju Mendoza pa so pred kratkim krstili v dolini de los Penitentes en vrh s Cerro Reichert.

Japonska ekspedicija na Manaslu je štela 15 mož in 300 kulijev, ki so nosili 7 ton prateža. Obrniti je morala 60 m pod vrhom.

V Švici je bilo v poslovnem letu 1952/53 73 nezgod in 88 mrtvih, poleti 60, pozimi 28. Poleti se je smrtno ponesrečilo v skali 25, na drnastem svetu 7, na poti 1, zaradi padajočega kamenja 4, na snežišču 4, v plazu 2, na ledu 2, v ledni razpoki 2, v neurju 1, zaradi kapi 4, pri trganju cvetlic 2, pogrešanih 6. Ena najbolj komentiranih nesreč se je zgodila 15. sept. lanskega leta na Monte Rosi. Vodnik je peljal 69 let starega turista in njegovo 62 let staro ženo na Monte Roso. Stari turist se je lažje ponesrečil, zato jih je zatekla noč, nato pa vihar, v katerem je moral vodnik po 7 urnem naporu starčka omedlelega pustiti in pohiteti z ženo v kočo Gnifetti po pomoč. Zaradi viharja so prišli do ponesrečenca šele čez dva dni, seveda prepozno. — Stroški reševanja so znašali skoraj 17000 švicarskih frankov,

kar je šlo seveda na račun ponesrečencev. Pilot Geiger iz Sittena je s svojim letalom pri iskanju večkrat pomagal. Tudi najnovejše reševalne naprave so bile večkrat uporabljene.

Švicarska ekspedicija na Dhaulagiri (8172 m) ni imela posebne sreče. Imela je težave z nosači in z vremenom. Lepo vreme so imeli samo v dopoldnevih. Popoldne pa je nastopala iz doline Mayangdi Khola gosta megla in zakrivala severno steno Dhaulagirija. Popoldne in ponoči je naletaval sneg v silnem vetru, kar je sproti zametlo sledove, ki so jih naredili v prvi polovici dneva. Ekspedicija je imela malo časa, v začetku junija grozeči monsun je onemogočil vsako delo v gorah. Zato je vodstvo ekspedicije kmalu odločilo, da vrha ne bo poskusila zavzeti. Prišli so do višine 7800 m 29. maja in nato obrnili. (Francozi so l. 1950 na vzhodni strani prodrli do višine 5500 m). Na povratku so trije člani Šerpe po lednem ozebniku zdrčali kakih 500 m, vendar brez posebnih poškodb pristali nad strmim pragom.

Vendar AACZü (Akademski alpski klub Zürich) z zadoščenjem gleda na svoj delni uspeh: preiskali so dolino Mayangdi Khola, ledeniško dolino na severni strani Dhaulagirija so fotografirali, kartografirali in raziskali, našli so edino možni pristanek na Dhaulagiri in so ga tudi predelali do višine 7800 m. Dhaulagiri bo možno premagati. 2000 m visoko vršno pobočje je do višine 7700 m lahko preplezljivo. Najvišja skalna stopnja je zelo težka in bo terjala višinsko taborišče v višini 7200 m, za kar pa Švicarji niso našli prostora. Od tega je odvisen končni uspeh. Švicarji res nimajo prave sreče. Vrh jim tako rekoč »pred nosom« uide.

Ledeniki v švicarskih gorah so po podatkih iz leta 1952 v glavnem vsi nazadovali. 2% ledenikov je napredovalo, 4% so ostali pri starem, 94% pa se jih je zmanjšalo. Zaradi slabega vremena so opazovali samo 49 ledenikov. Rhönski ledenik je ostal neizpremenjen.

Rusi niso odnehali s svojimi poskusi, da pridejo na Mt. Everest po severni strani, kjer so pred leti poizkušali Angleži. Lani so govorili o 200 ruskih alpinistih, ki prodirajo s severne strani. Ne moremo reči, če je

ta ekspedicija v resnici obstajala ali pa jo je sestavila časninarska hudo-mušnost. Vemo pa, da je ruski tisk z velikim zanimanjem sledil britanski ekspediciji na Mt. Everest. Bajce je to poletje 50 najboljših alpinistov treniralo na Kavkazu za odpravo na Comolungmo, odpravo, pri kateri bodo preizkusili popolnoma novo tehniko, doslej v visokem gorskem svetu še nepoznano.

Indijci so 26. maja 1953 dosegli vrh Panč Čuli (6785 m), na katerem so spodleteli 1. 1950 Škoti, 1. 1951 pa Nemci. Zenevčani Grelot, Marullaz in dr. Breton pa so z uspehom raziskovali Kilimandžaro in Ruvenzori.

Zapadno steno Matterhorna so 1. 1932 preplezali Mazzotti, Benedetti, brata Carrel, Gaspard in Bich. Letos 26. maja je sledila prva ponovitev: Italijana Carnali in Capelletti.

Dr. J. Oudot, zdravnik francoske ekspedicije na Annapurno, se je smrtno ponesrečil pri neki banalni avtomobilski nesreči. On je Mauriceu Herzogu pravzaprav rešil življenje in omejil njegove poškodbe na rokah in nogah na minimum. Bil je star 38 let.

Tensing se je na svojem obisku v Švici v spremstvu svojih znancev R. Lamberta in Feuza povzpel na Simelstock, na Eiger in na Jungfrau. Postal je čez noč svetovnoznani človek, ki mu novinarji vsega sveta posvečajo skoro pretirano pozornost.

Vodnik Lionel Terray, udeleženec ekspedicije na Annapurno, je pri smučanju z Mt. Blanca zdrsnil v 80 m globoko ledeniško razpoko, vendar se je nepoškodovan zmazal iz nje. Nemca Koerber in Roland pa sta se smrtno ponesrečila v Eigerju 30. julija 1953. Severno steno Matterhorna je 26. julija zmagala avstrijska vodniška naveza Jöchler in Senn. Isti Jöchler je lani preživel v Eigerju tri bivake v divjem neurju.

Švicar dr. Fred Marmillod, njegova žena in dva Argentinca so po južnem grebenu splezali na Aconcagua. Ni bilo posebno težko, vendar zanimivo in alpinistično več vredno kakor pa navadna pot na Aconcagua. Na isti vrh se je namenil pri 72 letih ing. Piero Ghiglione, ki je z Brigattijem odpotoval v Južno Ameriko.

Lambrette in Vespe po mnenju nekaterih švicarskih planincev odvajajo mladino od cepina in vrvi. Obisk

v kočah pada, izpadek pa gre predvsem na račun mladine. Marsikakšna sekcija komaj še vzdržuje mladinsko organizacijo. Max Oechslin ob tem problemu kaže na mladinsko politiko v DAV, v katerem je 30% mladine. SAC bo moral prav tako pomisliti, da je dolžnost planinske organizacije sistematično kazati pot v gore predvsem mladim ljudem. Vsaka organizacija mora skrbeti za svoj naraščaj, kaj šele planinska v času mehanizacije in motorizacije, ki hočeš nočeš današnjega mladega človeka zajema od otroških let in predstavlja zanj ozračje v šoli, na ulici, v vojski in v poklicu.

Glaciologija je v svojem razvoju močno povezana s švicarskimi ledeniki. Ob študiju ledenikov so nastale teorije o ledeni dobi (Venetz in Charpentier, 1. 1820—1840), posebno ko je začel hoditi v področje Diableretov prirodoslovec L. Agassiz. S skupino sodelavcev je izbral za študij Unteraarski ledenik, zgradil na moreni zavetišče, ki je v desetletjih z moreno vred potovalo, stoji pa še danes in je znano pod imenom »Hugiblock«. V letih 1840—43 so preiskali vse pojave v zvezi z ledenikom, tudi floro in favno, kolikor je je. Zanimalo jih je nastajanje ledenika, njegovo hranilno področje v srenu in njegovo izginevanje na ledenikovem jeziku; spreminjanje prejšnjega snega in srena v led, kar zdaj proučujejo v Institutu v Weissfluhjochu; dalje sestav ledenika, ledeniške plasti, ki jih je Agassiz preiskal z vrtnanjem, s spuščanjem v ledeniške razpoke, z barvanjem itd.; preiskovali so gibanje ledenika in prišli do dilatacijske hipoteze; dalje temperaturo ledenika od vršnih plasti do spodnjih in prišli do tega, da toplotne spremembe zadenejo le vrhno plast ledenika. Ledenikovo gibanje so merili v srednji moreni, kopnenje (ablacijo) ledenika na površini ledenika, ugotovili razliko med stransko, srednjo in končno moreno ter »blatno plastjo«, to je temeljno moreno med ledenikom in skalnim dnom. Posebno pozornost so posvetili ledeniški eroziji in transportu morenskega materiala, saj je to tako značilno za ledeno dobo. Ugotovili so zgornjo »brusilno« mejo na svojih vzponih na Jungfrau, Schreckhorn, Ewigschneehorn in Lauteraar-

horn. Ti ljudje so pravzaprav postavili glaciologiji program za 100 let. Leta 1868 so na letni skupščini SAC izbrali za študij Rhonski ledenik zaradi njegove centralne lege, enostavne oblike in zaradi ledenega praga v sredi, ki je primeren za študij ledeniškega gibanja. Pri tem so delali znanstveniki Desor, Mercanton, Rüttemeyer. Ti so izmerili letni iznos ledeniškega gibanja v podolžnem in počeznem profilu in prišli do naslednje trditve: Gibanje tega ledenika se lahko primerja teku goste tekočine; drsna komponenta ob robovih ledenika je izredno majhna. Nikoli nista dva numerirana kamna zamenjala svojega položaja, celo tedaj ne, ko je kamenje med l. 1881—1885 padalo preko ledeniškega praga; vsi kamni so se lepo zvrstili na ledeniku.

Ob koncu stoletja so glaciološke študije nadaljevali Penck, Richter, Hess. L. 1906 je Bruckner ustanovil revijo Časopis za glaciologijo (Zeitschrift für Gletscherkunde). Poslej je bila izmerjena tudi debelina ledu. Med obema svetovnima vojnama so Švicarji precej sodelovali z nemškimi znanstveniki posebno s seizmično metodo (merjenje globine s seizmografskimi instrumenti).

Meritve debeline s seizmografom so izpričale za Unteraarski ledenik debeline od 100—400 m. Isti ledenik je bil največji l. 1871, odtlej pa stanovitno nazaduje, letno povprečno na jeziku za 18 m. Niti v periodi 1912 do 1925, ko je večina ledenikov rastla, ta ledenik ni pridobival, marveč izgubljal. V letih 1930 do 1951 ga je zmanjkalo za 17 milijonov m³, kar pomeni znižanje površine za 1½ m ali 10% vse ledene mase. V toplih poletjih 1947 do 1949 je bila ablacija 2½ večja kot druga leta. Tedaj je površina zdrknila za 3,35—5 m. nižje. Dve tretjine te mase je skopnelo zaradi direktnega učinka sonca. Konec julija se je ob jasnih dnevih ledenik nižal za 1 dm na dan. Le v l. 1940/41 so meritve dognale povečanje ledenika zaradi velikih snežnih padavin od l. 1934 dalje in zaradi nizke povprečne temperature v maju v letih 1938—1942 (0,6° C namesto običajnih +2,3° C).

Posebno poglavje je »glacialna« geologija. Glede tega pravi A. Heim: Treba se je čuditi, kako neodvisno

od geološke sestava gora se uravnava ledeniki in vrhovi. Finsteaarski ledenik prežaga aarski granit; njegovi smeri paralelna stična cona med granitom in gnajnsom leži levo od njega. Počezne doline se prav tako ne ozirajo na geološko gradnjo. Mraz in zmrzovanje na eni strani rušita, na drugi strani pa s srenom na pobočjih tudi ohranjujeta. Erozijski učinek dolinskih ledenikov je dejstvo. Toda da bi ledeniki doline ustvarili, dvomim. Mišljenje, da 1500 m debel led pritiska na ledeniško dno s silo 140 atmosfer, je treba pretehtati, kajti to predpostavlja globoko dolino, ki naj bi jo bil ledenik šele ustvaril. Kakšne pa so bile oblike gorskega sveta prej?

Na Llullaillaco (6750 m), ugasli ognjenik v Cordiljerih, na meji Chila in Argentine, sta se 1. decembra 1952 povzpela Bion Gonzalez in Juan Harseim.

Letalska nesreča v Alpah. Angleški rekorder Tom Hayhow, ki so ga pogrešali od 10. aprila 1953, ko je odletel v Beograd, je hotel s svojim športnim letalom doseči nov rekord. Našli so ga v pogorju Tennen konec maja in ugotovili, da je umrl neranjen. Verjetno je iskal pot v dolino, pa je od izčrpanosti umrl. Truplo je našla neka ameriška patrolja 25 m od letala.

Prve izjave o zmagi nad Mt. Everestom sta dala Hillary in Tensing v budističnem samostanu Tyanboče v Nepal, seveda radovednim novinarjem. Hillary je rekel, da sta vrh dosegla po razmeroma ne pretežkem pohodu iz najvišjega taborišča. Pohod je trajal 5 ur in pol. Na vrhu sta bila 20 minut. »Bil je prekleto fin občutek, stati na vrhu,« je muzajoč se izjavil Hillary. »Bil je čudovit dan, pihal je lahen veter. Tensing me je objel in nekaj časa nisva spregovorila besede.« Tensing pa je dejal: »Bila sva zelo srečna in nič kaj posebno trudna, ko sva dosegla vrh. Toda ne verjamem, da bi se še kdaj lotil take ture. Morebiti se obrnem proti K2.« Hillary je izjavil dalje, da je Tensinga večkrat fotografiral, kako je držal nad glavo zastavo Združenih narodov, Anglije in Indije. Ponovno je poudaril, da je bil vzpon skupno delo ekspedicije, da bi brez požrtvovanja vseh udeležencev ne bil uspel. Posebno

prednja, podporna grupa Low, Gregory in trije Šerpe, je zdržala izredne napore, saj je štiri noči prebila na prelazu. Tensing je dalje dejal, da se bo najprej odpočil v krogu svoje družine. »Prva pot me bo peljala k moji materi v vasi Thamī. Mati je rekla, da je prav tako srečna kakor jaz, kajti odslej se ji ne bo treba več tresti zame. Ko sem stal na vrhu Everesta, nisem imel časa, da bi pomislil na prestane težave. Občutek sreče in zadovoljstva me je zajel šele kasneje.«

Perlon ni najboljšo sredstvo za plezalne vrvi. Res je izredno močan, vendar zdržljivost tudi zelo hitro izgublja, če je izpostavljen atmosferskim spremembam. V Nemčiji uvajajo namesto perlona nit »pan«, ki ima mnogo boljše lastnosti. Vendar jo še preizkušajo.

Po 16 letih najdena ponesrečenca: Charlotte Dion iz Wetzlarja je z vodnikom Otmarjem Aufdenblattenom 25. avgusta 1937 padla v ledeniško razpoko. Oba ponesrečenca so našli letos na ledeniškem jeziku. Identiteto vodnika je ugotovila njegova vdova po predmetih, ki jih je jemal s seboj.

Najvišja žičnica na svetu bo nosila ta čas na vrh Aiguille du Midi. V pol ure bo sedeči turist stopil iz 1050 m visokega Chamonixa na višino 3842 m. Na Plan de l'Aiguille bo vmesna postaja, od koder se bodo smučarji preko ledeniških planjav lahko spuščali prav do Chamonixa. 3 km dolga proga ima le v prvem delu 58 m visok oporni steber. Izredno naporno gradnjo so začeli pred dvema letoma, računajo pa, da bo gotova v nadaljnjih dveh. Prvi del bo obratoval že to zimo, postaja v Chamonixu je že gotova, vmesna postaja je jeseni dobila strojnico, na vrhu pa so že zabetonirani temelji.

4 milijone potnikov je v 25 letih prepeljala leta 1928 zgrajena žičnica iz kopaljšča Reichenhall - Kirchberg na 1700 m visoki Predigtstuhl v pogorju Latten. V 200 000 vožnjah se je navzgor prepeljalo 2,1 milij., navzdol 1,8 milij. oseb. Spričo lepega smučkega sveta na Hochschleglu in lahkem spustu v Winkl je razlika med navzgor in navzdol izredno majhna. Hotel Predigtstuhl je okupacijska vojska pred kratkim spraznila.

Žičnica na Jenner v območju Königssee dalj časa ni obratovala zaradi zaščite prirodnih znamenitosti. Po dolgih razpravljanih v bavarskem deželnem zboru so se končno odločili, da bodo žičnico zgradili tako, da bo čim manj motila prirodno sliko. Spodnja postaja stoji v višini 640 m, srednja postaja na Jennerfeldu v bližini berchtesgadenskega smučarskega doma v višini 1200 m, zgornja postaja pa v višini 1800 m. Višinsko razliko 1160 m bo žičnica zmogla v 20 min. Dolga je 3245 m, 1890 m je že v obratu, ostali del je bil odprt 1. okt. 1953. Žičnica je grajena po Rollovem sistemu (Bern), ima 100 dvojnih sedežev in 40 elegantnih gondol za dve osebi iz plexistekla. Na uro prepelje 400 oseb v obe smeri. Čeprav ima 43 opornikov, je bilo treba izsekati prav malo gozdne površine.

Jenner je izrastek masiva Göll-Brett, ena od najlepših razglednih gora Berchtesgadenskih Alp s ptičjim pogledom na Königssee. Žičnica je skrajšala vrsto pristopov za smuške ture ter vrsto pristopov in sestopov za letne ture.

Planinska literatura po mnenju nekaterih znanih planinskih strokovnjakov nazaduje. Hermann Kornacher v julijski številki nemške revije »der Bersteiger« pravi, da se uredniki in založniki planinskega čtiva sprašujejo prav tako kakor razni organizacijski vodje, posebno pa vodje mladinskih odeskov: Ali smo res že na koncu? Ni več tiste planinske pisarije kakor nekoč. Ali morda te literature ne rabimo več? Saj je vse, kar se napiše, v množici revij, časnikov, listov in lističev muha enodnevnica. Ker je vsega preveč, je izgubilo svojo vrednost. Zadostuje kratka beležka, glosa, morda anekdota pa še slika v ilustrirani reviji. Razmišljanje danes človeka samo jezi, duhovnosti je odzvonilo. Tako marsikdo misli, dopoveduje in tudi dela. Toda mladi alpinistični rod se duhovni kulturi alpinizma ne sme odreči, saj se je alpinizem s kulturno tvornostjo ob svojem izvoru neločljivo povezal. Vsi moramo iz pojavnosti ustvarjati in iskati duha, iz večnega spreminjanja večne narave. Dejanje samo še ni dovolj. Beseda o dejanju daje dejanju trajnost. Alpinisti smo dolžni iz ljubezni do gora vsak po svojih močeh duhovnim

vrednotam alpinizma utrjevati mesto, ki jim gre. Dolžni pa smo tudi zaradi mladine, ki prihaja za nami. Od naše besede je odvisno, ali bo mladina ohranila stare ideale alpinizma, ki se v bistvu niso spremenili. To je pedagoški namen in pomen planinske literature in tega bi nikoli ne smeli devati v nič. Če danes nekateri govorijo, da alpinizem že dolgo ni več gibanje z duhovno vsebino, da ni kulturni pojav, potem smo krivi tega vsi, ki se za kulturno vsebino alpinizma dovolj ne pobrigamo. Približajmo mladini gore, kakor so to znali Maduschka, Kugy, Lammers, pa ne bomo več tožili, da je današnja mladina brez idealov, brez iluzij. Kdor se ne čuti odgovornega za stanje duhovne kulture v alpinizmu, si tudi ne more lastiti imena pravega alpinista.

Vzvišenost gora v pravem in prenesenem pomenu je človek od nekdanj občutil. Ob njih je čutil bližino največjih skrivnosti. Zato jih je antika obdala z grozo in naselila z bogovi. Šele renesančni duhovi, največji tvorcji umetnosti, Dante, Petrarca, Leonardo da Vinci so začeli odkrivati čuda gora. Petrarca je občudoval pogled v daljavo na Ventouxu, univerzalni genij Leonardo da Vinci je kot znanstvenik dosegel višino 3000 m na Monte Rosi in opisal srečo raziskovalca. Tudi de Saussure je bil pomemben fizik. Ne dolgo za njim se je za goren navdušil Goethe. Rousseaujev klic — »Nazaj k naravi!« je bil ostal geslo vsega modernega alpinističnega gibanja. Ob pogledu na gore človek najgloblje občuti stvariteljsko moč narave, pravi dr. Gustav Hoffmann v uvodnem članku, ki je nedavno izšel v »Bergsteigerju.«

Nepal, najbolj gorata dežela na svetu, je dvakrat večja kot Avstrija. Nepalci jo imenujejo Nijampol; naseljena je z 5,5 milijona ljudi, ki so tibetansko-birmanski tip, precej različen od indijskega tipa. Samo plemo Nevarov, ki se je priselilo iz Indije in obvladalo deželo do 18. stol., se precej razlikuje od ostalih Nepalcev. Nevani so predvsem trgovci, Gurkhe pa predstavljajo danes vladajočo plast in so znani kot silni bojevniki. Dežela danes ni več ločena od sveta: dve železnici sta že prodrli iz Indije (iz Raxavula v Amlekgangh in iz

Jaynagora v Janakpur; prva bo kmalu potegnjena do glavnega mesta Katmanduja). V rezidenco že zdaj drži avtobusna linija, dela pa se letališče, tako da bo Katmandu dosegljiv direktno iz Delhija in iz Londona. Z izolacijo Nepala je praktično že konec. Kralj je zbežal v Indijo pred družino Rana, ki ima dedno pravico do ministrskega predstavnštva. Kraljevi naslov je »radžadiradž« (radža radž) in je nekakšno kraljevsko božanstvo kakor mikado na Japonskem. Glavna moč pa je bila kljub temu v rokah družine Rana. Kitajci se sklicujejo pri svojem vdoru v Tibet, da je Nepal do 1792 plačeval davek Pekingju, potem ko je propadla država gurkhskega kneza Poithuri Narojana (1742—1771), ki si je podvrget tudi sosednji Sikkim. S kitajskim pritiskom je postal tudi Nepal eno od žarišč mednarodne politike.

Ed Hillary je rojen gornik, prvi Rudh Mitchell. Visok je 1,95 m, žilav in prožen kakor gams, suh, a izredno močan. Leta 1948 so ga časniki prvič omenili, ko je na Novi Zelandiji pristopil na La Perouse. Z njim so bili še Harry Ayres, Mick Soullivan in Ruth Mitchell. Mitchelllova je bila navezana na Sullivana, pretrgala se je vrv in Mitchelllova je drsela kakih 30 m po ledu ter udarila ob skalo, si zlomila roko in si poškodovala hrbtenico. Pri njej je ostal Hillary, ostala dva sta odšla po pomoč oziroma po odejo. Bilo je ledenomrzlo. Ed je šest ur kopal v ledu zavetje, jo spravil vanj in vse storil, da jo je dramil in tolažil. Štiri dni je trajalo reševanje in Ed je našel še dovolj sil v sebi, da je od časa do časa pomagal nositi ponesrečenko.

Bothia Tensing je pohleven, tih mož, ki nerad govori o svojih dejanjih, piše T. Vohra. Mt. Everest imenuje »svojega prijatelja«. Do l. 1938 je bil navaden nosač, odtlej pa sirdar (vodnik nosačev). Prvič je bil na akciji l. 1935 s Shiptonom, dosegel 7200 m višine in našel truplo Wilsona in dveh nosačev, ki so se ponesrečili prejšnje leto. O zadnjih švicarskih ekspedicijah je izjavil v slabi angleščini, da so morali obrniti 240 m pod vrhom zaradi silne utrujenosti in zaradi mraza. Eno minuto so šli, pet minut počivali. Za zmago nad Mt. Everestom se je treba zahvaliti tudi

medicini. Dr. Ward, zdravnik angleške ekspedicije, se je šest mesecev pred odhodom v Nepal pripravil na svoje odgovorno znanstveno delo, fizično in strokovno. Pripravil je penicilin, sulfopreparate, predvsem sulfoguanidin zoper grižo, paludrin proti malariji, prvo pomoč i. dr. Vzel je s seboj aparate za merjenje alveolarnega zraka v pljučih, vzel s seboj tehtnico, kajti nekateri v višavah izredno hitro izgubljajo na teži, tudi do 25 funtov. Dr. Ward bo v kratkem objavil svoje izsledke o aklimatizaciji, posebno o tem, zakaj se nekateri hitreje aklimatizirajo, nekateri pa sploh nikoli. Če bi bil kisik edino vprašanje, potem bi končno sleherni alpinist lahko krenil na Mt. Everest. Prvo je nedvomno železno zdravje. Posebno nevarno je obolenje za malarijo na poti skozi Indijo in grižo, za katero šerpe skoraj trajno pobolevajo.

Šiša Pangma ali Gosainthan, zadnji »neznani osemtisočak«, ni več tako neznan. Toni Hagen, švicarski geolog na delu v Katmanduju, piše o delu, ki ga je v tem predelu naredil Peter Aufschnaiter, Harrerjev tovariš. Ta avstrijski Tibetanec je preiskal do cela neznano pogorje Kyirong Dzong in ga lahko imenujemo najboljšega poznavalca Himalaje. Poleg Kyirong Dzonga je obdelal tudi severno in vzhodno pobočje Šiša Pangme. Aufschnaiter bo o vsem tem verjetno izdal knjigo.

Toni Hiebeler in Franz Bachmann sta dva avstrijska plezalca, od katerih avstrijski alpinizem še mnogo pričakuje. Stara sta komaj 23 let. Hiebeler je predelal že vse najtežje smeri od Gesäuse do Dauphinéje, od Karwendla do Dolomitov, Bachmann je znan kot iznajditelj »vozla z vponko« (Karabinerknotten) in po svojih visokogorskih smuških in zimskih plezalnih turah.

Maestri je znan alpinist iz Trienta, posebno kot »samohodec« (sam je preplezal severozapadno steno Civette, severno steno Salame). Na prvenstvenem vzponu po jugovzhodni steni Paganelle (Brentska skupina) je v zgornji tretjini stene odkril globoko votlino, v njej pa kalcinirana vretenca neke živali, ki po površni raziskavi niso ptičja. Katera žival je pred davnim časom živela v navpični

steni, bo po raziskavi najdenih vretenec povedal prirodoslovni muzej v Padui.

Etna ne predstavlja za alpinista nobenih posebnih težav, le zadnji del pod žrelom je nekoliko naporejši. Treba je imeti le dobre čevlje in obleko, kajti vreme na Etni je zelo spremenljivo. Lani je nek Dunajčan prišel z Etne z ozeblimi nogami: julija meseca ga je zatekel na Etni snežni vihar. Pot je dobro markirana, vendar je v megli lahko zaiti. Vrh je do maja v snegu in za smučarje predstavlja lep svet. V višini 2900 m je observatorij, ki ima tudi nezaprto zavetišče za turiste.

Švicarski AC ima samo moške člane. Zato so švicarske žene osnovalale svoj klub, ki ima svoj naslov v vseh štirih deželnih jezikih (nemški, francoski, italijanski in romanski). 16. in 17. maja 1953 je imel klub svojo 36. skupščino. Iz poročil je razvidno, da ima klub 5194 članic in 52 sekcij, torej po sto na sekcijo. Največje sekcije so Bern, Zürich, Ženeva in Lausanne, ki imajo vse preko 300 članic. Najmanjšo sekcijo imajo v Bullu s 17 članicami. Ena sekcija je italijanska (Lugano), ena romanska (Engiadina), ostalih 50 je pol francoških, pol nemških.

Švica je gorata dežela v pravem pomenu besede. 10% površine zavzema Jura, 32% Mittelland, 58% pa pripada Alпам. Geografa Carol in Senn sta v reviji »Geographica Helvetica« preiskala, kako se giblje prebivalstvo glede na geografsko delitev in sta dognala, da prebivalstvo odteka iz alpskega področja. L. 1850 je na alpskem področju živelo 497 000 preb. ali 20,7% vsega švicarskega prebivalstva, l. 1941 pa 772 000 ali 18,2%, torej 2,7% manj. V Jura pa je prebivalstvo naraslo za 1,3% (od 11,9% na 13,2%), v Mittellandu pa za 1,4% (od 67,4% na 68,8%). Gostota l. 1850: 58 na 1 km², l. 1941: 103. V Jura: 69—138, v Mittellandu pa je gostota od 128 poskočila na 232.

Narodni park v Visokih Turah je sklenila organizirati 72. skupščina avstrijskega AV v Bludenzu. Ljubitelji narave menijo, da je to najpomembnejši sklep te skupščine. Avstrija doslej še nima nobenega narodnega parka, medtem ko eksploatacija gorskega sveta še vedno napreduje.

Ali ste si že oskebeli zavarovanje zapec nezgode?

Sprostite se gmotnih skrbi v primeru nesreče in predajte se polnemu užitku v Vašem športu. Skrbi preložite na zavarovanje.

Lahko se zavarujete skupinsko v okviru Planinskega društva, lahko pa tudi posamezno za vsote, ki odgovarjajo Vašim zahtevam. Premije in pogoji so ugodni!

Državni zavarovalni zavod

RAVNATELJSTVO:

LJUBLJANA, Miklošičeva 19, tel. 21-777

PODRUŽNICE:

CELJE, Titov trg 1, tel. 23-45

KRANJ, Prešernova ulica 10, tel. 534

KRŠKO, Gubčeva 12, tel. 13

LJUBLJANA-MESTO, Ljubljana, Beethovnova 10, tel. 21-023

LJUBLJANA-OKOLICA, Ljubljana, Miklošičeva 17, tel. 21-776

MARIBOR, Partizanska cesta 47, tel. 21-34, 21-01

MURSKA SOBOTA, Lendavska cesta 22, tel. 95

NOVA GORICA, Cesta IX. korpusa 1, tel. 79

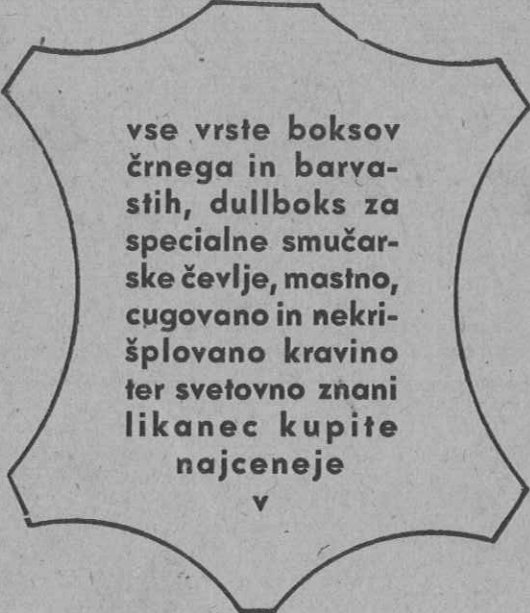
NOVO MESTO, Sokolska 1, tel. 150

POSTOJNA, Jamska ulica 5, tel. 28

Zastopstva v vseh večjih krajih Slovenije!

Najboljše podplatna usnje

komerčno in goodeyar,

vse vrste boksov
črnega in barva-
stih, dullboks za
specialne smučar-
ske čevlje, masno,
cugovano in nekri-
šplovano kravino
ter svetovno znani
likanec kupite
najceneje

v

TOVARNI USNJA V ŠOŠTANJU

TELEFON ŠTEV. 1

Postrežba točna in hitra!